

Vojno-obrambeni sustav Žigmunda Luksemburškog u srednjem Podunavlju

Rajzer, Borna

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:749725>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-15**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

VOJNO – OBRAMBENI SUSTAV ŽIGMUNDA
LUKSEBURŠKOG U SREDNJEM PODUNAVLJU

Mentorica:

Dr. sc. Silvija Pisk

Diplomski rad izradio:

Borna Rajzer

U Zagrebu, rujan 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1.
2. HISTORIOGRAFIJA.....	4.
3. POJAVA OSMANSKE UGROZE.....	11.
4. OBNOVA VOJNE SNAGE I VOJNE REFORME.....	19.
5. ODNOS UGARSKE S BALKANSKIM ZEMLJAMA.....	29.
Bosna.....	29.
Vlaška.....	31.
Srbija.....	33.
6. BITKA KOD GOLUPCA I FORMACIJA FORTIFIKACIJSKOG SUSTAVA.....	38.
Bitka kod Golupca.....	39.
Formacija fortifikacijskog sustava.....	44.
7. ZAKLJUČAK.....	66.
8. POPIS PRILOGA.....	69.
9. BIBLIOGRAFIJA.....	70.
10. SAŽETAK.....	75.

1. UVOD

Kraj 14. i početak 15. stoljeća razdoblje je velikih promjena na europskom kontinentu. Bio je to period obilježen brojnim promjenama na području vjere, vojno–političkih odnosa, napretka u civilnoj i vojnoj tehnologiji. Jedna od bitnijih ličnosti za cijelokupnu Europu, ali posebice za regiju Balkana i centralne Europe bio je ugarski kralj Žigmund Luksemburški. Kroz svoju vladavinu steći će još brojne druge titule koje će proširiti njegov utjecaj, ali potencijalno najbitinija bila je upravo titula nasljednika krune svetog Stjepana. Tim položajem obilježio je 50 godina u periodu već navedenih velikih promjena. Pola stoljeća vlasti i djelovanja teško se može svesti na svega nekoliko događaja, ali svakako se ističu borbe s husitima, predvođenje koncila u Konstanci te najbitnije za prostor jugoistočne Europe, odnosno Balkana, ratovi protiv Osmanlija.

Dolaskom na vlast bio je suočen s brojnim unutarnjim protivnicima koji su pokušavali smanjiti njegov vladarski autoritet te sebe staviti iznad osobe kralja. Istovremeno je na vojno–političkoj sceni sve istaknutiji bio novi protivnik u obliku Osmanskog imperija koji će upravo u ovom periodu provoditi prvi veliki val osvajačkih ratova na europskom tlu. Žigmund je bio suočen s teškim zadatkom obrane tog prostora od brojčano nadmoćnijeg protivnika koji je koristio nove ratne tehnike i strategije. Osmanlijska laka konjica bila je snažan element njihovog prodora sjeverno, no svakako valja istaknuti pojavu vatrenog oružja koju su jako vješto implementirali u ratovanju. Njihove osvajačke tendencije dovele su ih u izravno susjedstvo Ugarskoj, a kralj je morao naći rješenje kako da se obrani od nove ugroze. Preventivni napadi jedna je od početnih ideja Žigmunda da se sukobi s protivnikom. Kasnije kada se to pokazalo nedovoljnim, nastojao je reformirati dotadašnji vojni sustav koji je, makar unaprijeđen godinama, korijen vukao još iz razdoblja ugarskog dolaska u Panonsku nizinu. U konačnici pokušao je oformiti liniju koja je bila sačinjena od vazalnih snaga Balkana te sustava međusobno povezanih utvrda na strateškim lokacijama od kojih je daleko najambiciozniji bio onaj na Dunavu. Sve to zajedno čini jedan veliki vojno–obrambeni sustav koji se sastoji od ljudstva, vojne tehnologije, fortifikacija i sličnog. To je bio sustav koji se razvijao kroz cijelu vladavinu Žigmunda Luksemburškog i obuhvaćao je gotovo cijeli Balkanski poluotok. Cilj ovog rada jest prikazati razvoj spomenutog sustava te detaljno istražiti koji su događaji doveli

do njegovog napretka. Uz to istražiti će se kojim mehanizmima je kralj nastojao zaustaviti prodor osvajača na svoj teritorij. Dosadašnja historiografija je istražila mnoge aspekte ovih sukoba te postoji obilje podataka o određenim elementima Žigmundove vlasti i borbe protiv Osmanlija.

Izvori koji su nam ostali iz ovog razdoblja raznoliki su i pisani su s određenim ciljevima i za određenu publiku. Bitke poput one kod Nikopolja ili kod Golupca, koje su uvelike utjecale na razvoj kraljeve politike i samog sustava, opisane su u nekoliko onovremenih putopisa. Možda najdetaljniji prikaz je iz *Le Voyage d'Outremer de Bertrandon de la Broquière premier écuyer trenchant et conseiller de Philippe le Bon, duc de Bourgogne* Bertranda de la Broquièrea. Riječ je o narativnom izvorima koji imaju cilj prikazati događaje europskoj publici. Iako oni imaju standardne probleme uveličavanja brojki ili samih događaja, možemo reći da je prikaz tih bitaka u njima u velikoj mjeri vjerodostojan. U njima je opisan tijek tih bitaka te njihove neposredne posljedice.¹

Druga kategorija izvora je puno bitnija i vjerodostojnija. Radi se o dekretima, odnosno zakonima Ugarskog Kraljevstva koje je donio kralj Žigmund. Oni su najvažniji za proučavanje raznih vojnih reforma, pogotovo na temu novačenja vojnika.² Posljednja kategorija ponajviše je vezana upravo za fortifikacijski sustav na Dunavu. Radi se o osobnoj korespondenciji određenih figura u kojima je riječ o formaciji i organizaciji tog sustava. U tim izvorima obuhvaćen je kasniji period Žigmundove vladavine (od sredine 20 – ih godina 15. stoljeća sve do njegove smrti 1437. godine). Uključuje kraljeve zapovijedi svojim vojskovođama za preuređenje određenih utvrda te, možda najbitnije, izvješća Teutonskih vojnika kralju i velikom meštru tog viteškog reda. U tim pismima detaljno je opisano stanje ljudstva i opreme po dolasku Klause von Redwita koji je bio izaslanik te kasnije vođa tog reda u Ugarskoj. Također sadrži njegove prijedloge o reparaciji određenih utvrda te potrebnim nadogradnjama u obliku opreme i ljudstva u istima. Uz to priložena je kalkulacija troškova formacije i vođenja tog sustava te kojim bi se načinom pokrili ti troškovi. Spomenutu korespondenciju sakupio je i analizirao

¹ Bertrandon de la Broquière, *Le Voyage d'Outremer de Bertrandon de la Broquière premier écuyer trenchant et conseiller de Philippe le Bon, duc de Bourgogne*, uredio i anotirao Charles Henri Schefer, (Paris: E. Leroux, 1892), *passim*

² *The laws of the medieval kingdom of Hungary = Decreta regni mediaevalis Hungariae : vol. 2 = t. 2 : 1301-1457.* preveli i priredili János M. Bak, Pál Engel i James Ross Sweeney (Idyllwild : C. Schlacks, 1992.), 22.

Costin Feneşan u publikaciji *Der deutsche Orden im Severiner Banat und an der Niederen Donau in der ersten Hälfte des XV. Jahrhunderts, Urkunden und Auszüge*. Izvori su transkribirani i pisani latinskim i staronjemačkim jezikom, a autor nudi prijevod na suvremeni rumunjski jezik.³ Njihovom analizom nastojala se prikazati slika Žigmundovog vojno-obrambenog sustava koji je obuhvaćao aspekte vojnih reformi, diplomatskih odnosa i razvoja vojne tehnologije s naglaskom na obrambene elemente.

³ Costin Feneşan, *Der deutsche Orden im Severiner Banat und an der Niederen Donau in der ersten Hälfte des XV. Jahrhunderts, Urkunden und Auszüge*, (Temišvar: Cosmopolitan Art, 2015).

2. HISTORIOGRAFIJA

Uz navedene izvore za potrebe pisanja ovog rada koristit će se mnogo radova sekundarne literature vezane za temu vojno–obrambenog sustava Žigmunda Luksemburškog u srednjem Podunavlju. Ova tema pokriva širok spektar aktivnosti i događaja koji su bitni ne samo za razvoj glavnog fortifikacijskog sustava, već i za ostale popratne teme poput logistike spomenutog sistema, bitaka koje su vođene na tom prostoru, vojnih reformi koje su omogućile formaciju i razvoj te obrambene linije. Isto tako pokriva teme vojno–političkog stanja u susjednim državama koje su bile dio tog sustava u obliku pomoćnih teritorija i tampon zona. Imajući to na umu ne bi trebalo začuditi da su historiografska djela, koja će biti korištena, pisana u mnogim državama regije kao što su Srbija, Mađarska i Rumunjska. Isto tako strane historiografije poput britanske, američke i naravno njemačke također su se u velikom dijelu interesirale za ove teme. Epizode poput bitke kod Nikopolja, gdje su sudjelovali vojnici iz mnogih dijelova Europe, potaknuli su europske povjesničare da se bave posebno detaljno tom tematikom.

Hrvatska i srpska historiografska djela korištena za potrebe ovog rada većinom se bave pregledom povijesti samih utvrda koje su u pitanju. Autori poput Marka Popovića koji je pisao o smederevskoj tvrđavi i Beogradu te Jovanke Kalić – Mijušković koja je također pisala o Beogradu korišteni su radi pregleda spomenutih utvrda. U njima je analizirana povijest utvrde od početka do modernog perioda. Također postoje monografije poput *The Medieval fortress of Golubac* autorice Gordane Simić koje se bave drugim tvrđavama poput golubačke. Čini se da u Srbiji ne postoji prevelika tendencija bavljenjem ovim obrambenim sustavom van utvrda koje su na njihovom teritoriju. Krajem 60-ih godina prošlog stoljeća Petar Rokai je objavio rad *Posljednje godine balkanske politike kralja Žigmunda*. U njemu je analizirao kraljev odnos s Balkanom u posljednjih dvije godine njegove vladavine 1435. - 1437. godine.⁴ Nadalje valja izdvojiti Ivicu Prlendera, on je u svojem magistarskom radu pisao o odnosima Ugarskog Kraljevstva sa srednjovjekovnom Srbijom u doba despota Stefana Lazarevića. To je period koji pokriva većinu Žigmundove vladavine i formacije obrambenog sustava. U radu je poseban naglasak stavljen na jedan dogovor između Ugarske i Srbije koji se zove sporazum u Tati iz

⁴ Petar Rokai, „Posljednje godine balkanske politike kralja Žigmunda (1435-1437).” *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu* Vol. 12, br. 1 (1969), 89.

1426. godine. Važnost sporazuma u tome je što su njegovim potpisivanjem određeni srpski gradovi obaćani kralju, a njihova predaja dovela je do razvoja obrambenog sustava i uvelike je utjecala na Žigmundovu politiku kako prema toj granici tako i prema Srbiji i Osmanskom carstvu.⁵

Dumitru Țeicu je rumunjski arheolog koji se bavio srednjim vijekom. Godine 2009. izdao je knjigu *Cetăți medievale din Banat* u kojoj kratko predstavlja sve utvrde u regiji Banat. Kako se taj prostor danas nalazi na području Rumunjske i Srbije, istražene su utvrde s obje strane granice. Većina od obrađenih utvrda bile su dio obrambenog sustava kojeg je kralj Žigmund Luksemburški uspostavio početkom 15. stoljeća. Opisuje povijest tih utvrda te neke nalaze koji su poznati arheolozima putem istraživanja vođenih od 70-ih godina 20. stoljeća do danas. Ova knjiga odličan je primjer pregleda sustava te je iznimno korisna za bavljenje temom fortifikacija dunavskog limesa. Kako pregled nudi samo utvrde Banata, nekoliko bitnih utvrda poput Golupca, (koji je s druge strane Dunava te je bio okupiran od strane Osmanlija) te Beograda, nisu opisane u radu. Ova monografija pisana je na rumunjskom jeziku, no također na drugoj polovici stranice nudi engleski prijevod.⁶ Već spomenuta kompilacija izvora Costina Feneșana bila je iznimno korisna za ovaj rad. Ona sadrži izvore koji pokrivaju razdoblje od 20-ih godina 15. stoljeća sve do kraja Žigmundove vladavine koji su vezani za organizaciju fortifikacijskog sustava na Dunavu. Naglasak je naravno stavljen na utjecaj Teutonskog reda na formaciju, opremanje i obnovu te obrambene linije, a spomenuti dokumenti su korespondencija između različitih ličnosti u Redu. Feneșan također zapisuje neke svoje komentare za cijelu temu, no za potrebe ovog rada korištene su samo transkripcije izvora.⁷ Istom tematikom se bavio Silviu Oța u članku *The Teutonic Knights in the Southern Hungarian Kingdom Preperation for Battle*. U njemu autor na temelju nekoliko bitnih izvora donosi informacije o opremljenosti pojedinih utvrda te zahvaljujući arheološkim istraživanjima prikazuje kako su one izgledale, gdje su se nalazile i koja je bila njihova uloga u cijelom vojnom susatvu.⁸ U manjoj mjeri je korištena knjiga hrvatskog autora Borislava Grgina *Rumunjske zemlje u srednjem i ranom novom vijeku*

⁵ Ivica Prlender, „Ugarsko-srpski odnosi za despota Stefana Lazarevića (1402.-1427.)” (Magistarski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1990), *passim*.

⁶ Dumitru Țeicu, *Medieval Fortifications in Banat* (Temišvar: Repertories Series, 2009), *passim*.

⁷ Feneșan, *Der deutsche Orden im Severiner Banat*, *passim*.

⁸ Silviu Oța, „The Teutonic Knights in the Southern Hungarian Kingdom Preperation for Battle,” *Oblicza Wojny* 7 (2023), *passim*.

za pregled povijesti rumunjskih zemalja koje su bile dio vanjskog pomoćnog sustava te su bile u savezničkom odnosno vazalnom odnosu s Ugarskom u ovom periodu.⁹

Mađarska historiografija najviše i najdetaljnije se bavila temom vojno–obrambenog sustava. Objavljeni su mnogi članci i monografije koje se bave uskim pitanjima vezanih za ovu temu, no pojedine točke su također objašnjene u sintezama mađarske povijesti. Isto tako valja naglasiti da je to tematika koja je do današnjih dana neiscrpna u mađarskoj historiografiji te da se od 80-ih godina prošlog stoljeća aktivno istražuje i objavljuje na ovom interesnom području. Valja spomenuti veoma bitan zbornik radova *From Hunyadi to Rákoczi, War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary*. Uredili su ga Janos Bak i Bela Kiraly te su ujedno autori prvih dvaju članaka. Radi se o člancima *Politics, Society and Defense in Medieval and Early Modern Hungary* te *Society and War from Mounted Knights to the Standing Armies of Absolute Kings: Hungary and the West* koji su opće tematike te služe kao svojevrsan uvod u zbornik radova.¹⁰ Također bi valjalo izdvojiti neke ostale radove koji su bili uže tematike kao na primjer dva rada Josepha Helda i Andrasa Borosya koji se bave formacijom „stajaće” vojske koja je bila bazirana na seljaštvu. Oni su autori članaka *Peasants in Arms, 1437- 1438 & 1456*. i *The Militia Portalis in Hungary before 1526*, a u njima govore o vojnim reformama Žigmundovog razdoblja koja je tema čestog diskursa u mađarskoj historiografiji.¹¹ Nadalje je bitan rad Erika Fügedia *Medieval Hungarian Castles in Existence at the Start of the Ottoman Advance*, kako ime sugerira daje povijesni kontekst razvoja ovog fortifikacijskog sustava te prikazuje utvrde koje su se nalazile na prostoru srednjeg Podunavlja prije vladavine Žigmunda Luksemburškog.¹²

⁹ Borislav Grgin, *Rumunjske zemlje u srednjem i ranom novom vijeku* (Zagreb: FF Press, 2006), *passim*

¹⁰ Béla K. Király, „Society and War from Mounted Knights to the Standing Armies of Absolute Kings: Hungary and the West,” u: *From Hunyadi to Rákoczi, War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary*, ur. János M. Bak i Béla K. Király (New York: Social Science Monographs, Brooklyn College Press: Distributed by Columbia University Press, 1982), 23., u: *From Hunyadi to Rákoczi, War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary*, ur. János M. Bak i Béla K. Király (New York: Social Science Monographs, Brooklyn College Press: Distributed by Columbia University Press, 1982), 59.

¹¹ Joseph Held, „Peasants in Arms, 1437- 1438 & 1456.” u: *From Hunyadi to Rákoczi, War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary*, ur. János M. Bak i Béla K. Király (New York: Social Science Monographs, Brooklyn College Press: Distributed by Columbia University Press, 1982), 81.;

Andras Borosy, „The Militia Portalis in Hungary before 1526,” u: *From Hunyadi to Rákoczi, War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary*, ur. János M. Bak i Béla K. Király (New York: Social Science Monographs, Brooklyn College Press: Distributed by Columbia University Press, 1982), 63.

¹² Erik Fügedi, „Medieval Hungarian Castles in Existence at the Start of the Ottoman Advance,” u: *From Hunyadi to Rákoczi, War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary*, ur. János M. Bak i Béla K.

Odličan pregledni članak jest *Phases of Turco - Hungarian Warfare before the battle of Mohács* autora Ferenc Szakalya. U njemu je obrađena povijest sukoba između Ugara i Osmanlija od prvih kontakata do bitke kod Mohača. Kako se radi o članku iz 1979. godine jasno je da je mnogo toga ostalo slabo istraženo kada se govori o samom obrambenom sustavu. Rad je podijeljen na periode od nekoliko desetljeća kojima Szakaly označava faze tih sukoba. Dakako da spominje fortifikacijski sustav i druge vojne reforme, no fokus je više stavljen na sam pregled događaja tako da autor nije išao u detalje što se tiče tih dijelova.¹³

Engel Pál jedan je od poznatijih mađarskih medievista te je autor monografije *The realm of St Stephen: a history of medieval Hungary, 895-1526*. Riječ je o sintezi mađarske povijesti od njihovog dolaska u Panonsku nizinu sve do Mohačke bitke. Isto kao i u drugim preglednim radovima autor ne ulazi previše u detalje što se tiče posebnih tematika. Pál ipak objašnjava neke vojne reforme koje je kralj Žigmund provodio i stavlja ih u povijesni kontekst.¹⁴

Spomenutu sintezu mađarske povijesti na engleski jezik preveo je Tamas Pálosfalvi koji je upravo autor sljedeće monografije zvane *From Nicopolis to Mohács: a history of Ottoman-Hungarian warfare, 1389-1526*. Ova knjiga je jedna od najkorištenijih za ovaj rad. Iz naslova se vidi da pokriva period koji je relevantan za istraživanje ove teme. Uz sam pregled događaja nudi pogled u specifične pojedinosti bitaka, organizacije i reforme vojnog sustava.¹⁵

Dva rada, jedan članak, drugi monografija, Laszla Posana bave se Teutonskim redom u Ugarskoj. U knjizi iz 2021. godine *Hungary and the Teutonic Order in the Middle Ages* autor opisuje razvoj pregovora Žigmunda s velikim meštrov Teutonskog reda Paulom von Rusdorfom od samih početaka sve do implementacije Reda na prostor južne granice Ugarske. Rad je baziran na dokumentima iz raznih njemačkih arhiva koji su sačuvali dokumente, ponajviše korespondenciju, Teutonskog reda, kralja Žigmunda i drugih ličnosti onog vremena. Naglasak je posebno stavljen na Klausu von Redwitzu koji je bio jedan od Teutonskih vitezova

Király (New York: Social Science Monographs, Brooklyn College Press: Distributed by Columbia University Press, 1982), 59.

¹³ Ferenc Szakály, „Phases of Turco - Hungarian Warfare before the battle of Mohács,” *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungariae* 33 (1979), *passim*.

¹⁴ Pál Engel, *The Realm of St Stephen: a history of medieval Hungary, 895 – 1526*, prev. Tamás Pálosfalvi (London i New York: I. B. Tauris, 2001), *passim*.

¹⁵ Tamás Pálosfalvi, *From Nicopolis to Mohács : a history of Ottoman-Hungarian warfare, 1389-1526*. (Leiden: Brill, 2018), *passim*.

na prostoru srednjeg Podunavlja te jednom od najbližih suradnika kralja Žigmunda u kasnijem periodu njegove vladavine.¹⁶

Nadalje, o Teutonskom redu američki autor Jason Snider 2023. objavio je rad u mađarskom vojnopovijesnom časopisu *Hadtörténelmi Közlemények* u kojem je dao svoj pogled na jedan bitan dokument iz 1429. godine. Članak se zove *A key Document of Hungary's Danube Frontier from 1429 Revisited*, a u njemu je riječ o izvoru u kojem su popisana utvrđena mjesta na dunavskoj granici te koliko je ljudi i oružja u njima. Ovaj dokument je jedan od najvažnijih iz tog vremena jer nam iz prve ruke govori o redu veličina ugarskih snaga na samome frontu te će kao takav također biti analiziran u ovome radu.¹⁷

Jedna od važnijih epizoda uspostavljanja fortifikacijskog sustava te općenito jedan od utjecajnijih događaja u Žigmundovoj vladavini jest bitka kod Golupca 1428. godine. Iako je nekolicina već navedenih autora u svojim radovima spominjala i u nekoj mjeri analizirala ovaj događaj, daleko najviše obradio ga je Laszlo Veszpremy u članku *King Sigismund of Luxemburg at Golubac (Galamboc)*. U njemu se, osim pregleda događaja koji su doveli do bitke i nje same, autor dotaknuo pojedinosti opreme koja je korištena te specifičnosti same opsade i obrane od osmanlijskih napada. U ovom radu se također spominju okolnosti izgradnje i opremanja nekoliko utvrda koje su bile ključne sastvanice fortifikacijskog sustava na Dunavu.¹⁸

Temom Teutonaca na dunavskom limesu bavio se još 1912. godine njemački povjesničar Erich Joachim u svom radu *König Sigmund und der Deutsche Ritterorden in Ungarn, 1429-1432: Mitteilung aus dem Staatsarchiv zu Königsberg*. Kako je taj red djelovao na širokom prostoru i imao vrlo napredne arhive, jako puno izvora je ostalo sačuvano u njima. Autor, kao što naslov sugerira, koristi izvore iz arhiva u Königsbergu odsono današnjeg Kalinjingrada u Prusiji. Kako se radi o radu s početka prošlog stoljeća, jasno je da je jedan od najcitiranijih u

¹⁶ László Posan, *Hungary and the Teutonic Order in the Middle Ages* (Budapest: Research centre for the Humanities, 2021), *passim*.

¹⁷ Jason Snider, „A key Document of Hungary's Danube Frontier from 1429 Revisited,” *Hadtörténelmi Közlemények* 135 (2022), *passim*.

¹⁸ László Veszprémy, „King Sigismund of Luxemburg at Golubac (Galamboc),” *Transylvanian Review*. 18, No. 2 (2009.), *passim*.

svim navedenim časopisima, zbornicima radova i monografijama te je služio kao polazni rad za mnoge istraživače.¹⁹

Od njemačkih historiografskih djela važno je napomenuti monografiju Wilhelma Bauma *Kaiser Sigismund: Hus, Konstanz und Türkenkriege*. Autor se u ovome radu ne bavi isključivo vojno–obrambenim sustavom na Dunavu pa čak ni samim ugarsko–osmanlijskim sukobima. Glavna tema knjige jest sama osoba kralja Žigmunda i kako on utječe na određene događaje i oni na njega. Žigmund nije imao samo zadatak borbe protiv Osmanlija već je imao neprijatelje na više frontova. To uključuje i husite koji su mu u njegovim češkim i njemačkim posjedima stvarali velike probleme. Kralj je također bio poznat kao diplomat, a koncil u Konstanci 1414. godine je možda najpoznatiji događaj iz te sfere njegove vladavine i života.

Kao što je već navedeno zemlje Balkana igrale su veliku ulogu u široj slici sukoba s Osmanlijama i u formiranju vojno-obrambenog sustava. Tako je rad Gustava Gündischa *Die Türkeneinfälle in Siebenbürgen bis zur Mitte des 15. Jahrhunderts* korišten kako bi se prikazali upadi Osmanlija na teritorij Transilvanije te su iz krilne pozicije prijetili Žigmundovim položajima.²⁰

Na kraju valja izdvojiti doktorsku disertaciju Marka Whelana objavljenu na londonskom sveučilištu. Whelan se bavio upravo temom ugarsko–osmanskih sukoba u razdoblju Žigmundove vladavine. Disertacija Marka Whelana bila je svojevrsna polazna točka pri istraživanju ove teme i pisanja diplomskog rada. U disertaciji je naglasak stavljen na Žigmundovo gomilanje titula i na koji način ih on koristi kako bi pospješio obranu svoje južne granice od osmanskih napada. Velik dio rada također je posvećen vojno–tehničkim i taktičkim aspektima ratovanja na rijeci te samom logistikom upravljanja fortifikacijskim sustavom.²¹

Spomenuta literatura i još nekoliko dodatnih radova koristit će se kako bi se objasnila formacija vojno–obrambenih struktura za vladavine kralja Žigmunda Luksemburškog. Također će se prezentirati logistički elementi vođenja utvrda te koje su njihove tehničke i taktičke

¹⁹ Erich Joachim, „König Sigismund und der Deutsche Ritterorden in Ungarn, 1429-1432: Mitteilung aus dem Staatsarchiv zu Königsberg,“ *MIÖG* 33 (1912), *passim*.

²⁰ Gustav Gündisch, „Die Türkeneinfälle in Siebenbürgen bis zur Mitte des 15. Jahrhunderts,“ *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas* 2 (1937), 393.

²¹ Mark Whelan, „Sigismund of Luxemburg and the Imperial Response to the Ottoman Turkish Threat, c. 1410-1437 (Ph.D. diss., University of London, 2014), *passim*.

potrebe. Prezentiran će biti i cijeli povijesno–geografski kontekst potrebe stvaranja tog sustava te na koji način su određene bitke utjecale na njegov početak, tijek i kraj.

3. POJAVA OSMANSKE UGROZE

U 14. stoljeću osmanlijske vojne ambicije dovele su ih na europski kontinent. U Aziji su izrasli u iznimno jaku vojnu silu, a zauzimanjem prvih položaja na Galipolju otvaraju vrata daljnjoj ekspanziji na Balkanskom poluotoku. Ugarsko Kraljevstvo je u tom periodu bilo u fazi relativne stabilnosti, kroz nekoliko stoljeća u Panonskoj nizini pokazali su se kao dominantna vojna i politička sila. Kasniji osmanlijski prodori postat će za Ugarsko Kraljevstvo veliki problem, a često će biti popraćeni unutarnjim sukobima oko prijestolja. Prvi veći vojni kontakti upravo su se odvijali neposredno nakon što je Žigmund Lukseburški preuzeo vlast u Ugarskoj, a sukobi će se nastaviti kasnije za njegove vladavine. Upravo će ti prvi susreti te njihova kulminacija bitkom kod Nikopolja biti središnja tema ovog poglavlja. Također će biti objašnjen kontekst Žigmundovog dolaska na vlast jer je bitan za shvaćanje ne samo ove faze ugarsko-osmanskih sukoba nego i kasnijih.²²

Europske su snage bile svjesne osmanlijske opasnosti koju oni predstavljaju za njih. Osmanlijska osvajanja bizantskih teritorija u Aziji pokazala su da se uistinu radi o velikoj vojnoj sili te da je pitanje vremena kada će se ekspanzijske tendencije Osmanlija okrenuti prema Europi. Početak širenja na europski kontinent krenula su 1354. godine dolaskom Osmanlija na Balkanski poluotok na Galipolju. Inicijalni sukobi, valja napomenuti, nisu osvajački već se radi o sporadičnim upadima lake konjice. Njihova glavna karakterista su brzina i neočekivanost (od strane protivnika) jer nisu ovisili o godišnjem dobu poput vojnih pohoda s namjerom pokoravanja.²³ Takvi upadi ugarskim kraljevima nisu predstavljali problem jer su još uvijek bili zadržani daleko od ugarskih zemalja. Najveća promjena bila je pojava novog vojno političkog aktera na Balkanskom poluotoku. Osmanlije su postepeno počeli rušiti *status quo* te unositi nestabilnost među balkanskim zemljama koje su dotad bile u domeni ugarskih kraljeva, te su ih u suštini smatrali svojim vazalima. Bugarska je bila prva na udaru, a Osmanlije su već postojeću vjersku nestabilnost između raznih kršćanskih frakcija iskoristili u svoju korist. Bizantski car Ivan V. te papa pokušavaju nagovoriti Ludovika Veliki na križarski pohod kojim bi se otjeralo Osmanlije, ali Ludovik nije vidio izravnu prijetnju svojem teritoriju te odbija veću intervenciju.

²² Pálosfalvi, *From Nicopolis to Mohács*, 8.

²³ Ibid, 9.; Whelan, „Sigismund of Luxemburg and the Imperial Response”, 23.

Ipak ne ostavlja situaciju u potpunosti bez nadzora te formira banat oko grada Vidina u nadi da organizira neku formu otpora. Na koncu se organizacija banata pokazuje slabo efektivnom mjerom.²⁴

Za shvaćanje daljnjih sukoba nužno je imati na umu političku situaciju unutar Ugarske nakon Ludovikove smrti. Njegova smrt omogućila je jačanje pojedinih baruna koji su vrlo ambiciozno posezali za što većom moći što će biti dodatni faktor nestabilnosti u državi. Ugarska anžuvinska dinastija izgubila je mušku lozu, a nasljedstvo je preneseno na Ludovikovu kćer Mariju koja je bila zaručena za Žigmunda Luksemburškog. Upravo je on po kraljevoj oporuci trebao naslijediti prijestolje. Stvar je bila time kompliciranija što se u međuvremenu pojavio još jedan pretendent, Karlo Drački. On je bio potomak sporedne napuljske Anžuvinske loze, a rođen je i odgojen u Ugarskoj. To je dodatno dalo legitimitet njegovom pokušaju zauzimanja krune sv. Stjepana. Također, mnogi su magnati stali na njegovu stranu kako bi pokušali oslabiti položaj regentice Elizabete i Nikole Gorjanskog. Na poziv dijela velikaša, koje je predvodio zagrebački biskup Pavao Horvat, Karlo se iskrcao u Dalmaciji i krenuo prema Budimu. Nedugo nakon Karlo je bio okrunjen ugarskom krunom, a Marija je bila svrgnuta. Njegova vladavina, doduše, bila je iznimno kratkotrajna. Svega nekoliko tjedana nakon preuzimanja vlasti protivnici novoga kralja, vođeni kraljicom Elizabetom, odnosno majkom kraljice Marije, ubili su Karla. Sljedbenici ubijenog kralja odlučili su nastaviti borbu te su imenovali njegovog sina Ladislava novim kraljem. Sukobljene strane susrele su se kod Gorjana, a Karlova odnosno Ladislavova stranka predvođena zagrebačkim biskupom bila je pobjedonosna. Kraljice Elizabeta i Marija bile su zarobljene i odvedene u Gornec. Uslijedio je period interregnuma, a vlast na suprotnoj strani oformili su baruni stvaranjem „lige“. Smrt kraljice Elizabete u zatočeništvu bila je prekretnica u ovim sukobima i veći oružani konflikt je bio zagaraniran. U tom trenutku, godine 1387. u Ugarsku se vraća Žigmund Luksemburški koji je dvije godine prije bio pobjegao kod svojeg brata u Prag. „Liga“ koju su baruni oformili odabrala ga je kao kralja te je iste godine u Stolnome Biogradu okrunjen krunom sv. Stjepana.²⁵

²⁴ Szakály, „Phases of Turco - Hungarian Warfare”, 68-70.

²⁵ Engel, *The Realm of St Stephen*, 195-99.;

Također vidi Nada Klaić, *Povijest Hrvata u srednjem vijeku*, (Zagreb: Globus, 1990), 359-374.;

Također vidi Stanko Andrić, „Sjevernoistočna Hrvatska“, u *Vrijeme sazrijevanja, vrijeme razaranja : hrvatske zemlje u kasnome srednjem vijeku*, ur. Marija Karbić, (Zagreb: Matica Hrvatska, 2019), 255-261.

Kontekst sukoba pokazuje da je Žigmund izabran, odnosno postavljen, za kralja što mijenja neke osnovne postavke kraljevskog autoriteta. Kruna je došla s pojedinim uvjetima koje je postavila barunska liga. Kralj se obvezao postavljati prelate i barune te njihove nasljednike na visoke pozicije po „starim običajima“ kraljevstva. Također mu je bilo zabranjeno postavljati strane dužnosnike na takve pozicije. Baruni su, naime, bili odani svojim interesima, a vrijeme će pokazati koliki su utjecaj strani dužnosnici imali na politički i vojni ustroj Žigmundovog Kraljevstva.²⁶ Dodatno slabljenje kraljevog autoriteta bilo je pospješeno obaveznim Žigmundovim pristupanjem barunskoj ligi. Kao posljedica toga kralj je dijelio svoju moć s velikašima, a oni su imali pravo koristiti bilo koje potrebne mjere da natjeraju kralja da ispuni uvjete na koje je pristao. Kraljevski posjedi također su bili smanjeni u ovome periodu. Žigmund je u svega nekoliko godina podijelio čak 80 utvrda koje su do tada bili pod direktnom upravom kralja. Između ostalog jako puno po Slavoniji. Dijelio ih je kako bi dobio potporu određenih velikaša u nesigurnim godinama početka njegove vladavine.²⁷ S vremenom se odlučio osamostaliti te je krenuo mijenjati dužnosnike s ljudima koji su bili odani kralju. Godine 1392. postavio je sina Nikole Gorjanskog na poziciju palatina, a od tada je kraljevske posjede dodjeljivao samo svojim pristašama, koji su se jačanjem sada mogli oduprijeti utjecaju „lige“.²⁸

U ovoj inicijalnoj fazi Ugarska je pitanje osmanske ugroze ostavila svojim „vazalima“ odnosno ostalim balkanskim zemljama poput Bosne, Srbije, Vlaške. Konkretno stanje u spomenutim zemljama biti će predmet interesa u sljedećim poglavljima, no za sada je dovoljno napomenuti kako Ugarska nije slala vojnu pomoć za borbu protiv Osmanlija, upravo suprotno. Nerijetko su morali slati vojsku kako bi stabilizirali stanje unutar tih država.²⁹ Novu, veoma aktivnu fazu ugarsko–osmanlijskih sukoba predstavlja upravo Žigmundov dolazak na vlast te Kosovska bitka. Godine 1389. srpske snage sukobile su se s Osmanlijama na Kosovu polju. Iako su u toj bitci poginuli i srpski vođa despot Lazar te sultan Murat, Lazarov nasljednik Stefan postaje osmanlijski vazal. Posljedica bitke je dolazak osmanlijskih snaga u susjedstvo Ugarske.

²⁶ Npr. Filippo Scholari, Temišvarski *ispán* odnosno vojvoda koji je bio instrumentalan u brojnim fazama ugarsko – turskih sukoba. O njegovom utjecaju će biti napisano u kasnijim poglavljima.

²⁷ Silvija Pisk, „Castle Garić and honor banatus“. u: *Fortifications, defence systems, structures and features in the past, Fortifikacije, obrambeni sustavi i structure u prošlosti, Proceedings of the 4th International Scientific Conference of Medieval Archaeology of Institute of Archaeology, Zagreb, 7.-9 June 2017.*, ur. Tatjana Tkalčec (Zagreb: Institut za Arheologiju, 2019), 345.

²⁸ Engel, *The Realm of St Stephen*, 199-201

²⁹ Szakály, „Phases of Turco - Hungarian Warfare“, 72.

Geografija Srbije također omogućava nesmetan prolazak turskih snaga na sjever, a vremenski uvjeti ovog razdoblja, odnosno suha ljeta omogućavaju prelazak osmanlijskih snaga preko plitkih riječnih gazova na sam teritorij Ugarske. Novi ugarski kralj bio je svjestan značenja Kosovske bitke, shvaćao je da se našao u neposrednoj blizini osmanskog utjecaja te je nekoliko mjeseci nakon organizirao vojni pohod. Pokušao je ponovno zauzeti Golubac, no kampanja mu nije uspjela. Glavna karakteristika ove faze nastavljaju biti kratki i sporadični sukobi te upadi na tuđi teritorij.³⁰ Kako su poslije Kosovske bitke Srbi postali vazali sultana ugarski upadi su se odvijali ponajprije na srpskom prostoru te su sami pohodi u izvorima zabilježeni *contra Rascianos*.³¹ Godine 1392. Žigmund se odlučio na veći korak te se uputio prema Srbiji s brojnijom silom nego prije. Trupe je, osim iz ugarskih, povukao i sa svojih domicilnih domena te je na ljeto uspio prijeći Dunav. Ovaj pohod je po svemu sudeći bio uspješan, barem u toj mjeri da nije rezultirao preranim povlačenjem ili porazom njegove vojske. U nekoliko navrata pokušao se direktno sukobiti s osmanlijskim snagama no oni su ga aktivno izbjegavali te se na koncu povukli. Tamas Pálosfalvi smatra da je upravo taj pohod dao Žigmundu dovoljno samopouzdanja da krene razmišljati o još većim ratnim operacijama.³² Žigmund je za vrijeme svoje vladavine često putovao radi diplomatskih misija ili bitaka na jugu, sjeveru i istoku svojih domena. Tako je za vrijeme sukoba protiv njegovog brata Vjenceslava saznao za konačnu propast Bugarske te je odlučio napustiti spomenutu kampanju i uputio se na „južni front“. Osigurao je dodatna sredstva za nove vojne pohode implementacijom novog poreza koji je bio namijenjen za „borbu protiv pogana“. Također je osigurao suradnju regionalnih vladara odnosno bosanskog kralja Stjepana Dabiše te vlaškog vojvode Mirče. Njemu je pomogao da ponovno preuzme vlast u Vlaškoj nakon što su ga Osmanlije bili zbacili te uspostavili Vlada I. kao novog vojvodu. Nakon Mirčinog povratka na vlaško prijestolje, Žigmund zauzima Kisnikapolj, utvrdu nasuprot Nikopolja. Upravo je ta utvrda predstavljala sljedeći cilj, a bitka koje je uslijedila svojevrsan je kraj prve faze ugarsko–osmanskih sukoba u razdoblju Žigmundove vladavine.³³

³⁰ Whelan, „Sigismund of Luxemburg and the Imperial Response”, 23.

³¹ Pálosfalvi, *From Nicopolis to Mohács*, 52.

³² *Ibid.*, 54.

³³ *Ibid.*, 54-55.

Bitka kod Nikopolja tema je koja je istražena u mnogim svjetskim historiografijama. U bitci su naime, sudjelovali mnogi pripadnici brojnih europskih naroda, a najbrojniji strani borci bili su s francuskog područja. Uz njih pohodu su se priključili i Venecija i Genova, a bizantski car se također obvezao sudjelovati u progonu Osmanlija s europskog kontinenta. Heterogenost kršćanskih snaga proizvod je nekolikogodišnje Žigmundove diplomatske kampanje da se oformi križarska vojska koja bi se obračunala sa sve većim problemom osmanlijskog širenja na prostor jugoistočne Europe. Žigmund je uspio primiriti francusko – engleske sukobe te uvjeriti vladare tih zemalja da je barem u tom trenutku osmanska ugroza veći problem. Kao što je već navedeno, kralj je sa svojom vojskom godinu dana ranije okupirao grad nasuprot Nikopolja te je u ljeto 1396. godine odlučio prijeći Dunav i započeti opsadu utvrde. Sam broj križarskih trupa teško je procijeniti. Većinom se radi o konjanicima i pješastvu. Nedostajala im je teža vojna oprema poput opsadnih tornjeva, probojnih ovnova i sličnog čime bi pospješili osvajanje grada. Umjesto toga kralj je odlučio opkoliti utvrdu sa snagama koje je imao na raspolaganju i započeti opsadu.³⁴

Ova odluka opsjedanja grada postavlja nekoliko pitanja. Ujedinjena križarska vojska imala je nekoliko opcija za prodor u okupirani teritorij, a zauzimanje Nikopolja bila je jedna od tih opcija. Bizantski car bio je odlučan u namjeri da priključi svoje snage ovoj kampanji, ali njegova vojska bila je zatočena u Carigradu koji je bio pod opsadom. Jedna od Žigmundovih mogućih motivacija zauzimanja Nikopolja bila je ponovna uspostava bugarske države, no Plosvalfi smatra da je to netočno. Njegovo je mišljenje da bi to puno lakše postignuo priključivanjem bizantske vojske križarskoj na način da napadne sultanove snage izvan Carigrada. Priključivanje bizantskih vojnika dalo bi križarskoj vojsci veće šanse da pobjede Osmanlije, a samom pobjedom i tjeranjem njihovih snaga bivše „granice“ bi se lako uspostavile. Odgovor sultana Bajezida bio je vrlo jasan doduše. Ubrzo nakon spoznaje da su križari napali Nikopolj, napustio je svoj pohod na Carigrad i uputio se prema opsjednutoj utvrdi kako bi pružio pomoć braniteljima grada.³⁵

Sultan Bajezid, svjestan snage križarske vojske, pri dolasku do Nikopolja nije odmah napao. Pozicionirao je svoje snage južno od grada. Žigmund je također bio oprezan. Nije hrlio

³⁴ Ibid., 58-9.

³⁵ Ibid., 59.

u izravan sukob. Vođeni viteškim idealima hrabrosti i časti francuski vitezovi negodovali su zbog ovakvog pristupa te su odlučili provocirati neprijateljsku izvidnicu. De Coucy, jedan od vojskovođa iz francuske grupe, naredio je stotini jahača da se sukobi s osmanlijskom izvidnicom te da odglumi strah i da se brzo povuku u nadi da će veća količina neprijateljskih vojnika pohrliti za njima. Osmanlije su uistinu nasjeli na ovo lažno povlačenje te da su ih kršćanske snage sačekale u zasjedi. Inicijalna pobjeda nad neprijateljem pobudila je ljubomoru među ostalim francuskim vojskovođama te su i oni htjeli ostvariti slavu protiv Osmanlija. Tako su pred kraljem inzistirali da upravo oni moraju predvoditi križarsku vojsku u velikom napadu protiv osvajača.³⁶ Žigmund, vođen kratkim, ali dostatnim iskustvom ratovanja protiv Osmanlija smatrao je da ugarske snage trebaju biti na čelu vojske. Oni su se ipak, u manjim omjerima doduše, sukobili s neprijateljem i znali su kako su njihove snage raspoređene. Žigmund je htio ostaviti teško oklopljenu konjicu zapadnih snaga za kraj. Međutim, mišljenje mladih francuskih plemića bilo je da upravo oni trebaju predvoditi napad, u protivnom bi im ponos i čast bili povrijeđeni.³⁷ Svojevoljnost francuskog vojnog vrha i slaba organizacija od strane kralja temelj su konačnog neuspjeha ove kampanje. Sama bitka nije bila vođena vojnom logikom već neiskusnim jurišom.

Sultan je svoju vojsku rasporedio na način da se najlakše sukobi sa zapadnim snagama. On je, čini se, bio svjestan da je teška konjica najopasniji element križarskog napada te da ponajprije treba neutralizirati njihov napredak. Na čelo svoje vojske stavio je laku konjicu odnosno akindžije. Njihova glavna karakteristika jest mogućnost brzih napada i okretnost te su kao takvi lako mogli privući pažnju križara, započeti borbu i s minimalnim žrtvama pobjeći. Iza njih su bili pozicionirani streljari i janjičari. Kako su oni većinom bili pješaci i slabije mobilni u odnosu na konjanike, bili su zaštićeni velikim redom kolaca koji su trebali prevenirati napredak križarskog čela. Uz to valja napomenuti kako su te prve dvije osmanske grupe vojnika bile pozicionirane na blagom usponu, što bi dodatno otežalo napad na njih. Iza vidnog polja zapadnih snaga nalazio se još velik broj osmanskih trupa u obliku spahija i pomoćnih postrojbi sultanovog vazala Stefana Lazarevića.³⁸

³⁶ Aziz Suryal Atiya, *The Crusade of Nicopolis* (London: Methuen, 1934), 84-85.

³⁷ Ibid., 85.; Pálosfalvi, *From Nicopolis to Mohács*, 61.

³⁸ Atiya, *The Crusade of Nicopolis*, 86.

Križari su prvi napali. Predvođeni „cvijetom” zapadnih snaga prvo su se sukobili s osmanskim čelom. Čelo sastojalo od lake konjice koja se ubrzo razbježala i natjerala francuske vitezove da krenu u lov za njima. To ih je dovelo u domet osmanlijskih streličara koji su promptno krenuli gađati svoje mete. Sami detalji bitke u ovom trenutku nisu jasni, ali što je svakako jasno jest to da su križari odlučili sjahati sa svojih konja i nastaviti bitku na tlu. Također se čini da ta odluka nije bila dobrovoljna već da su bili prisiljeni to napraviti. Atiya smatra da je to bilo tako zbog stampeda koji je nastao u jednom trenutku bitke. Da su vitezovi dobrovoljno sjahali konji bi ostali u pozadini bitke, a do stampeda ne bi došlo. Razlog za nastavak na tlu najvjerojatnije je nemogućnost proboja kroz spomenuti red kolaca te konstantan udar neprijateljskih strijela koji je ozlijedio ili prestrašio konje. Koji god da je slučaj, križari su nastavili proboj te su se ubrzo susreli s osmanlijskim pješacima. U ovom dijelu bitke križari su imali prednost u obliku svojih oklopa. Njihovi oklopi bili su napredniji od osmanskih te su s relativnom lakoćom napadali neprijateljske pješake. Unatoč tom uspjehu naišli su na osmanska pojačanja, odnosno napala ih je osmanska konjica koja se pojavila iz pozadine. Atya navodi kako se okršaj desio samo između čela zapadne vojske i osvajačkih snaga.³⁹ Pálosfalvi postavlja pitanje zašto Žigmund ne daje potporu Francuzima koji su u prodoru. On smatra da je odgovor na to pitanje nespremnost Žigmunda na napad, odnosno da su Francuzi krenuli u bitku prije nego što je to bilo odlučeno od strane kralja. Njegove trupe došle su do bitke tek nakon što su Francuzi upali u sultanovu zamku i bili pobijeni ili zarobljeni. Bitka se nastavila, a unatoč nestanka francuskog kontingenta, kraljeve snage pokazale su se dovoljno jakim za nastavak bitke. Mnogi su do sada krivili Transilvanace za poraz, samtrajući ih izdajnicima. Oni su većinom bili sastavljeni od lake konjice te su prije kraja napustili bitku. Pálosfalvi smatra da je to krivi pogled te da je to osnovano na činjenici da konjanici ipak mogu brže pobjeći od pješaka. Presudnim trenutkom on smatra uključivanjem Stefana Lazarevića koji je, svježim snagama nanio neizmjernu štetu križarskoj vojsci. Kraljeva vojska, koja se uspjela efektivno boriti protiv Osmanlija, nije mogla pružati otpor njihovim pojačanjima, a pad kraljevskog stijega uzrokovao je generalno povlačenje. Kralj je skoro poginuo, a uspio se spasiti ukrcavši se na brod na Dunavu i putem Crnog mora pobjegao na jadransku obalu.⁴⁰

³⁹ Ibid., 91.

⁴⁰ Pálosfalvi, *From Nicopolis to Mohács*, 65-66.

Iako je bitka kod Nikopolja označila kraj jedne faze sukoba, same posljedice bitke nisu nužno bile katastrofalne. Križari uistinu jesu pretrpjeli strašan poraz, no on nije otvorio vrata daljnjim osvajanjima. Logično, postavlja se pitanje zašto Osmanlije nisu iskoristili priliku za daljnji prodor sjeverno. Kao prvo, izgubili su veliki dio vojske, a siliti osvajanje sa samo frakcijom snaga nije nužno najmunđija odluka. Također, bitka se vodila pred kraj „ratne sezone“ odnosno krajem ljeta, a vremenski uvjeti jeseni i zime znatno bi otežali osmanlijski napredak. Još jedan razlog je sigurno taj što su križarske snage bile ofenzivne, odnosno one su napadale neprijateljski položaj. Da je situacija obrnuta, bilo bi gotovo prirodno da Osmanlije nastave put u unutrašnjost Balkanskog poluotoka. Bitka je, zapravo, najviše naštetila slici kralja Žigmunda. Pálosfalvi navodi kako je od tog poraza kralj smatran „lošim vojnikom“ odnosno vojskovođom. Kasnije će biti prikazano da se Žigmund za svoje duge vladavine suočio s Osmanlijama nebrojno puta i da je pokazao upravo suprotno makar često bio na gubitničkoj strani.⁴¹ Kao u mnogim stvarima statistika govori puno, ali ne i sve, on se suočio s jednom novom silom koja je predstavljala nove izazove te se uspješno prilagođavao njima. Iako mu je javna slika donekle narušena ovim porazom, sama kraljevska institucija opstala je u snažnom obliku. Naredni period obilježen je reorganizacijom cjelokupnog obrambenog sustava koji u svojoj suštini zapravo još i ne postoji. Reforme koje će uslijediti omogućit će kralju novačenje većeg broja vojnika sa svojih teritorija te također formiranje i utvrđivanje granice putem povezivanja utvrda i garnizona unutar njih. Vojno-politička situacija u Anatoliji⁴² koja će prevenirati osmanlijski napredak također je dala dodatno vrijeme kralju da provede sve ove promjene. Uz to njegovi saveznici, odnosno ostale zemlje na Balkanu u narednom će se periodu donekle uspjeti oporaviti.

⁴¹ Ibid., 66.

⁴² Riječ je o osmanskom porazu u bitci kod Ankare 1402. godine.

4. OBNOVA VOJNE SNAGE I VOJNE REFORME

Pobjedom kod Nikopolja sultan Bajezid pokazao je da je njegovo Carstvo nova i imponantna vojna sila te da ni udružene snage kršćanskog svijeta ne mogu zaustaviti osmanlijski osvajački put. Vrata Europe bila su mu otvorena, porazio je jedinu balkansku državu koja mu je mogla aktivno pružati otpor, a još je k tome kralj Žigmund bio primoran pobjeći s bojišta te vratiti se u svoju državu morskim putem preko Crnog Mora. Ipak određene struje unutar Osmanskog imperija prevladale su i osvajačke tendencije ih nisu tjerale dalje u unutrašnjost Europe, već prema istoku odnosno prema Mezopotamiji. Bajezid je uspio svladati nekoliko manjih nominalno neovisnih vladara na području Anatolije te je sve odlučnije išao istočno. To ne znači, naravno, da nije ostavio svoje i vazalne postrojbe u Europi. U tih nekoliko godina nakon bitke kod Nikopolja osmanlijska haračenja bila su nastavljena, a ugarski odgovori na njih spori i neefektivni. Uvidjevši slabosti i nedostatke vojno–obrambenog sustava, kralj Žigmund je odlučio provesti nekoliko bitnih reformi kako bi omogućio obranu ne samo od tih kratkih i munjevitih upada, nego i od potencijalnih većih osvajačkih težnji. Takvih pohoda u narednom periodu nije bilo. Štoviše nisu bili ni mogući. Prvotno, kao što je već spomenuto, osmanlijske osvajačke tendencije bile su usmjerene prema istoku. Uz to Bajezid je doživio strahovit poraz kod Ankare 1402. godine. U toj se bitci bio sukobio sa snagama Timura Lenka koji je predvodio veliku vojnu silu u toj regiji u tom periodu. Sam opstanak osmanskog imperija bio je ugrožen. Sultan je bio zarobljen i umro je u zarobljeništvu, a daljnji prodor snaga Timur Lenka bio je zaustavljen njegovom tendencijom širenja istočno prema Indiji. Sultanova smrt je sama po sebi bila destabilizirajući faktor, no da bi situacija u Carstvu bila dodatno otežana uslijedio je period unutarnjih sukoba oko vlasti. Sultan je imao nekolicinu sinova od kojih su najbitniji Sulejman, Musa te Mehmed koji je iz tih unutarnjih sukoba izašao kao sultan.⁴³

Žigmund je bio vrhunski vojni inovator koji se prilagođavao novonastalim situacijama te vojnim i diplomatskim putem pokušavao i uspijevaobuzdati osmanlijska širenja u unutrašnjost Europe. U prilog mu nije išla činjenica da je Osmansko Carstvo bilo najveći izazov europskim vladarima do tada. Osmanski način ratovanja od taktika, strategija i novih vojnih

⁴³ Szakály, „Phases of Turco - Hungarian Warfare”, 75-77.

tehnologija mijenjali su prirodu ratovanja do početnih postavki. U takvom okruženju malo tko bi se predstavio kao adekvatan suparnik takvoj sili, a niz ugarskih pretrpljenih poraza obilježili su Žigmunda u očima suvremenika kao lošeg vojnika.⁴⁴

Vojne reforme koje je Žigmund provodio za vrijeme svoje vladavine imale su cilj riješiti najveći nedostatak starog sustava, a to je brojnost dostupnih vojnika. Kralj je rano shvatio da se s Osmanlijama može kvalitetno obračunati samo ako implementira radikalne promjene u svojim snagama. Kako bi bolje shvatili njegove korake važno je objasniti dotadašnji vojni sustav koji je postavljen još za vrijeme dinastije Arpadovići te je u određenim oblicima nastavljen u anžuvinskom periodu. U ugarskom kraljevstvu, kao i u mnogim drugim srednjovjekovnim društvima, ratovanje je bilo „zanimanje“ plemenitog staleža. Plemići odnosno baruni svoj su položaj zahvaljivali upravo svojoj vojnoj funkciji te su u slučaju rata i vojnih pohoda bili dužni sudjelovati na određene načine. U historiografiji taj sustav poznat je kao „banderijalni“ sustav. „Baner“ odnosno *banderium* zastava je koja simbolizira baruna, točnije rečeno njegovu moć i autoritet, a pod tim banerom bi okupljao svoje snage kada bi išao u rat te ih konačno priključio kraljevim snagama.⁴⁵ U anžuvinskom periodu ovaj sistem nazivao se sistemom časti odnosno *honores* na latinskom. Čast nije u smislu osobne časti već funkcije koju određeni pojedinci obnašaju.⁴⁶ Barun bi u ovom sistemu na upravljanje dobio određenu administrativnu jedinicu te bi za vrijeme vršenja te časti imao pravo i obavezu prikupljanja sredstava te jedinice te organizaciju njenih vojnih snaga ukoliko bude potrebe za tim. On bi ujedno postavljao ljude na niže pozicije kako bi efektivno vladao tim područjem koje mu je dodijeljeno. Efektivnu vlast i pravo prikupljanja sredstava nisu imali nasljedno, već samo dok su vršili čast. U slučaju rata imali su dužnost prikupljanja vojnika, a to bi najčešće bili manji plemići s dodijeljenog područja. Doduše u manjim balkanskim sukobima korišteni su i seljački vojnici.⁴⁷ Kralj Ludovik je 1343. godine sazvao sve dostupne ljude za borbu protiv srpskih snaga, a 1362. godine je pozvao svo plemstvo općina Satu Mare, Ugoče i Maramureša te uz njih stanovnike 6 slobodnih sela. Uz njih također je pozvao „sve Rumunje“ koji su živjeli na

⁴⁴ Engel, *The Realm of St Stephen*, 240.

⁴⁵ Ivan Beuc, *Povijest institucija državne vlasti kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije* (Zagreb: RO Zrinski, 1985), 98-99.

⁴⁶ Npr. banska čast.

⁴⁷ Pálosfalvi, *From Nicopolis to Mohács*, 16-17.

prostoru Sirie.⁴⁸ Za vojne snage gdje je ipak bila veća potreba za kvalitetom, a ne kvantitetom trupa način regrutacije i mobilizacije bio je drugačiji. Razvijena je institucija *dispositio*. Ona podrazumijeva dodjelu novčanih sredstava barunima i vitezovima kako bi sakupili određen broj „koplja“. Koplje odnosno *lancea* mjerna je jedinica ljudstva u onovremenim vojskama. Jedno takvo „koplje“ sadrži jednog vojnika, odnosno viteza i dva ili tri strijelca. Uz te standardne trupe redove su mogli upotpuniti plaćenici te naravno pomoćne lake konjice, u ugarskom kontekstu to su često bili Kumani i Szekely iz Transilvanije.⁴⁹

Ovakav sistem u nekoj se mjeri nastavio nakon Žigmundovog stupanja na vlast. No porazom kod Nikopolja potreba za reformom bila je sve veća. Godine 1397. kralj je sazvao parlament u Temišvaru i naredio da se okupi svo plemstvo. Na tom parlamentu usuglašeno je 70 točaka od kojih je nekoliko veoma važno za reformu vojnog sustava, a sam dokument sa zaključcima ostao je sačuvan. Prvo je objašnjeno kako su dugogodišnji turski napadi, pustošenja i otimanja razlog okupljanja te da je cilj narednih zaključaka ponovno uspostaviti red i sigurnost u Kraljevstvu. Nadalje su pobrojani svi okupljeni na parlamentu, odnosno svi prelati i nositelji velikih crkvenih časti i plemstvo. Također je rečeno da su se sastali na dan sv. Mihaela tj. 29. rujna 1397. godine. U prvim točkama kralj potvrđuje prava *serviensa* da im se ne smije oduzimati imovina bez sudskog procesa. Ovom odredbom je kralju zabranjeno da se nepozvan zadrži na tuđem posjedu. Također smanjuje ovlasti *ispána*.⁵⁰

Šesta točka je daleko najbitnija u cijelom dokumentu jer regulira novi način mobilizacije vojnih snaga.⁵¹ U tom dijelu je prvo definirana obaveza plemića gdje i kada moraju pratiti kralja. U slučaju vanjskog rata nisu obavezni prisustvovati, svakako ne o svom trošku. Kralj ih po povratku nema pravo kažnjavati za izbjivanje. Što se tiče baruna koji uživaju kraljevske posjede ili primaju novac od kralja, oni moraju pratiti kralja u svim vojnim kampanjama.⁵² Tom odredbom kralj je prividno ograničio moć nad velikašima, no kasniji dio pokazuje da je našao način da zaobiđe navedenu problematiku. Pálosfalvi navodi kako su Bosna, Srbija, Bugarska i

⁴⁸ Engel, *The Realm of St Stephen*, 184.

⁴⁹ Pálosfalvi, *From Nicopolis to Mohács*, 17.

⁵⁰ János M. Bak, Pál Engel i James Ross Sweeney, *The laws of the medieval kingdom of Hungary*, 22.

⁵¹ Riječ je o dugoj točki tako da ću pojedine dijelove jednostavnosti radi nazivati točkama makar se radi o samo jednoj.

⁵² János M. Bak, Pál Engel i James Ross Sweeney, *The laws of the medieval kingdom of Hungary*, 22.

Vlaška ubrajane kao Ugarske zemlje te su baruni obvezani u njima služiti o svom trošku, što bi Žigmundu osiguralo besplatnu vojsku na gotovo čitavom Balkanu.⁵³

Prijašnjim Ludovikovim reformama baruni su jedino bili obvezani ići u vojne pohode ako je na čelu vojske bio kralj. Žigmund dodaje da su uz to obvezani pratiti palatina. Iako je Žigmund osobno vodio velik broj pohoda protiv Osmanlija, posebno na južnim granicama svoje države također je često putovao van svojih domena zbog drugih vojnih i diplomatskih potreba. Stoga mu je ova točka omogućila nesmetano djelovanje izvan Ugarske dok traje rat protiv Osmanskog imperija. Nadalje definiran je broj vojnika koji je barun dužan osigurati. Plemići su bili obvezani osobno pratiti kralja ukoliko su bili samostalni na svom posjedu. Ukoliko posjed još nije bio podijeljen, s istog je potrebno poslati jednog vojnika.⁵⁴ Kod podjele imanja u srednjovjekovnoj Ugarskoj svaki sin je imao pravo na isti dio, pa je čest bio slučaj da braća ili rođaci žive na istom imanju odnosno kući do podjele istog.⁵⁵ Sljedeća točka, odnosno dio točke veoma je raširena tema u historiografiji. Riječ je o novačenju seljačkog stanovništva. Prije same točke valjalo bi pogledati gdje se još spominju seljačke vojne snage koje „krše“ srednjovjekovnu klasnu podjelu *laboratores, oratores, bellatores*. Kralj Ludovik je 1343. i 1362. godine imao pripadnike seljaštva među svojim redovima.⁵⁶ Nadalje u 14. stoljeću zabilježeno je nekoliko slučajeva gdje su seljaci sudjelovali u ratu ili nosili oružje. U sukobu između dva plemića Meggyesija i Vasvarija prvi je u svojim radovima imao 1005 seljaka koji su ga pratili u pohod. Godine 1388. postoji zapis kako su carinici zaplijenili luk od jednog seljaka. Slični zapisi nam donose priču o gubljenju lukova i dva koplja, a postoje još brojni drugi nakon odluka iz Temišvara.⁵⁷

Sljedeća točka nadovezuje se na obavezu svakog plemića da osobno prisustvuje u ratu. Navedeno je da ukoliko plemić nije u mogućnosti osobno pratiti kralja, bilo zbog bolesti ili nemoći, dužan je poslati „svoje ljude“ kao vojnike. Ako je riječ o manjim plemićima bez seljaka te ako može dokazati svoju nemoć, njega se kao takvog smije ispričati.⁵⁸ Ovdje se jasno vidi da je prvi put u izvoru spomenuto slanje seljaka u rat, u slučaju ove točke to je još uvijek

⁵³ Pálosfalvi, *From Nicopolis to Mohács*, 18.

⁵⁴ János M. Bak, Pál Engel i James Ross Sweeney, *The laws of the medieval kingdom of Hungary*, 22

⁵⁵ *Ibid.*, 178.

⁵⁶ Engel, *The Realm of St Stephen*, 184.

⁵⁷ Borosy, „*The Militia Portalis*“, 70.

⁵⁸ János M. Bak, Pál Engel i James Ross Sweeney, *The laws of the medieval kingdom of Hungary*, 22.

ostavljeno samo kao alternativna opcija osobnom odlasku. Osobe koje su odbile prisustvovati ratnim pohodima i nisu imale valjanu ispriku mogle su očekivati financijske kazne koje su bile računane po broju seljaka na posjedu. To znači da ako je netko imao 50 takvih seljaka bio je dužan platiti 50 zlatnih florina i to na način da ih isplati u „novim kovanicama“. Žigmund je, naime 1392. godine uveo *moneta nova* i 100 takvih kovanica bilo je vrijedno 300 starih koje su još bile u cirkulaciji. Ukoliko plemić nije imao seljake bio je dužan dati 3 marke.⁵⁹

Sljedeća točka najviše je diskutirana u historiografiji, radi se o sistematskom novačenju dijela seljačkog stanovništva.⁶⁰ Naređeno je da svi baruni i plemići moraju opremiti i u pohod povesti svakog dvadesetog seljaka. Dužni su ga opremiti kao strijelca, tako da je evidentno da se kao i prije nastavlja takav tip novačenja.⁶¹ To se može usporediti s engleskim zakonima koji nalažu da svaki dječak i muškarac mora vježbati streličarstvo. Očigledno je cilj stvoriti uvježbane pomoćne trupe. Opremanje streličara puno je jeftinije nego opremanje standardnog pješaka ili konjanika, a nadmoć koju brojni streličari mogu osigurati možemo primijetiti na primjerima bitke kod Crecya ili Agincourta, gdje su imali krucijalnu ulogu. Ove trupe u historiografiji nazvane su *Militia portalis*. *Porta* je bila mjerna jedinica za svrhe prikupljanja poreza pa je po njima bilo najlakše računati vojnike, iz tog razloga ovoj „vojsci“ je dodijeljeno takvo ime. Na koncu točke navodi se kako je uloga ovih trupa pomoć u ratu protiv pogana odnosno Osmanlija te da će stara prava biti vraćena po završetku sukoba.⁶²

Ovakav sustav nekoliko je puta nadograđivan tridesetih godina 15. stoljeća. Određeno je da moraju biti opremljeni minimalno s lukom te da je cilj mobilizirati dio populacije koji bi bio korisniji u ratu nego da se mobilizira cijelo stanovništvo. Također je redefiniran princip novačenja. U slučaju vojne kampanje plemići su bili dužni dati tri jahača strijelca za svakih sto seljaka. Kako je rečeno da moraju biti korisniji od prosječnog čovjeka, odnosno ostatka seljačke populacije, nadodano je da moraju biti spremni za borbu te opremljeni s lukom, mačem, kopljem i dugim bodežom (*bicellus*). Plemići koji su posjedovali manje od minimalnih 33 serva

⁵⁹Ibid.

⁶⁰ *Hoc non pretermisso, ut quivis baronum et nobilium regni nostri possessionatus secundum exigentiam status et possibilitatem virium ipsorum, scilicet de quibus vis viginti jobagionibus unum pharetrarium more exercituancium promptuare et in ipsum exercitum durante duntaxat presenti guerra paganorum secum ducere et exercituare facere teneatur; ibid.*

⁶¹ Ibid.

⁶² Ibid.

morali su se udružiti sa drugim sitnim plemićima te zajedno poslati jednog na 33 zajedničkih seljaka. Kralj je otišao korak dalje te naredio da se napravi cenzus stanovništva kako bi spretnije mogao mobilizirati svoje snage. Borosy navodi kako nije u potpunosti jasno radi li se uistinu o seljacima ili o nekoj drugoj grupi. Spominje kako se *jobagioni*⁶³ spominju samo u kontekstu mjere barunove moći i bogatstva te da nije poanta u njihovom opremanju i slanju u rat, već u slanju ostatka populacije u odnosu na njihov broj. On je također napravio procjenu veličine ovih pomoćnih trupa i odredio da je u tom trenutku otprilike 400 000 *portae* u Ugarskoj, što bi omogućilo okvirnu mobilizaciju 12 000 trupa. Još jedan zanimljiv podatak jest da riječ *hussar* što je kasnije označavalo konjanike po cijelom centralnom dijelu Europe upravo dolazi od mađarske riječi *husz* što znači dvadeset.⁶⁴ Valja napomenuti da ove jedinice nisu bile samostojeće već da se radi o pomoćnim trupama koje su dopunjavale redove banderijalne vojske baruna. U ediktu iz 1398. godine kralj Žigmund je naredio plemstvu okruga Pozsony da moraju slušati kapetane koje im je dodijelio. U spomenutom ediktu odlučio je provesti zakone iz Temišvara koji su doneseni godinu dana ranije te nastavlja naređujući skupljanje svih plemića s regrutima i dvadesetinom *jobagiona*.⁶⁵ Ovakve trupe nisu korištene samo na južnom frontu. Žigmund ih je angažirao i za bitke protiv Husita. Godine 1432. naredio je da se okupe „jahači strijelci za svakog dvadesetog *jobagiona*.“ Ta odredba i slične njoj pokazuju da je teško odrediti radi li se o „seljačkoj“ vojsci ili ipak o profesionalnim jedinicama koje samo brojčano ovise o seljacima na posjedu. Nejasnoća naziva *iobagiones* također otežava rješavanje pitanja prirode ovih trupa.⁶⁶ Ipak u izvoru se uz *jobagione* jasno spominje sitno plemstvo te se razlikuje između ta dva pojma što bi upućivalo na to da se uistinu radi o seljacima⁶⁷

Uz reorganizaciju vojske odnosno ljudstva kralj Žigmund napravio je još nekoliko reformi kroz svoju vladavinu, a najbitnija i najdugovječnija je uspostava fortifikacijske linije uz Dunavsku obalu. Prve utvrde razvijenog srednjeg vijeka u Ugarskoj nisu bile sustavno povezane. U početku je vlasnik tih utvrda bio kralj, no nakon vladavine Bele IV. potiče se

⁶³ Isprva je ovaj pojam označavao plemiće koji su obnašali visoke dužnosti, kasnije pojam podrazumijeva sitno plemstvo te na poslijetku označuje slobodne ljude koji umjesto poreza stupaju u vojnu službu. Također se koristi kao alternativni naziv za kmetove.; Hrvatska enciklopedija, s. v. „Jobagioni“.

⁶⁴ Borosy, „*The Militia Portalis*“, 64-65.

⁶⁵ Ibid. 68.

⁶⁶ Ibid. 68.

⁶⁷ János M. Bak, Pál Engel i James Ross Sweeney, *The laws of the medieval kingdom of Hungary*, 21.; *Minores autem nobiles...*

gradnja privatnih utvrda čiji su vlasnici bili razni plemići i baruni. Slabljenjem centralnog kraljevskog autoriteta utjecaj pojedinih magnata je rastao te su kroz nekoliko desetljeća sve utvrde na području Ugarskog Kraljevstva bile u rukama nekolicine velikaša. Dolaskom Anžuvinača situacija se bitno mijenja. Oni ponovno jačaju centralnu vlast te osnažuju i grade sistem utvrda po kraljevstvu. Kao i ostale utvrde srednjovjekovnog tipa grade se na uzvisinama, a njihov položaj nije bio zakonski reguliran, a topografija Ugarske, odnosno Panonske nizine uvjetovala je gradnju na zapadnim i sjevernim granicama u brdovitom području. Uz to one su, naravno i centar ekonomske moći vlasnika. Uzdržavane su prihodima s posjeda koji legalno pripadaju utvrdi odnosno vlasniku iste. Smrt kralja Ludovika dovela je kraljevstvo u nestabilan položaj. Bez muškog nasljednika pojedine frakcije navedene u prijašnjim poglavljima bile su u sukobu. Kako je već objašnjeno novi kralj Žigmund bio je primoran podijeliti mnoge kraljevske posjede svojim dužnosnicima kako bi pridobio njihovu pomoć i osigurao ostanak na tronu. Tim potezom ojačao je privatne vlasnike utvrda i oslabio svoj položaj. U ovome periodu još nema usustavljenog građenja utvrda s konkretnim ciljem zaustavljanja vanjske sile, no vojne reforme kralja Žigmunda i vanjski pritisak Osmanskog carstva bitno će promijeniti sliku.⁶⁸

Stvaranje fortifikacijske linije kao i reforma vojske posljedica su bitke kod Nikopolja. Određene utvrde već su postojale, a neke su izgrađene tek u narednom periodu. Kao i mnogi drugi vojni projekti kralja Žigmunda ovaj je krenuo u razdoblju relativnog mira nakon bitke kod Ankare 1402. godine kada je ekspanzivna moć Osmanlija bila znatno umanjena u odnosu na prethodni i kasniji period.⁶⁹ Većina novoizgrađenih utvrda dao je podići *ispán* Temišvara Pippo Scolari. Porijeklom iz imućne Firentinske bankarske obitelji, Pippo je imao podlogu vrhunskog administratora kraljevih financija, no njegov plasman na poziciju temišvarskog *ispána* odnosno vojvode pokazao se kao jedan od najboljih koraka njegove vladavine.⁷⁰ Svoju karijeru započeo je kao mladi trgovac u Budimu. Tamo je kao mladić upoznao svoju buduću ženu Barbaru de Ozora, ženidbom za nju 1399. godine stekao je plemićku titulu i vlastiti posjed. Ubrzo nakon toga stupio je u Žigmundovu službu kao voditelj rudnika zlata na sjeveru Kraljevstva. Kraljeva vladavina još uvijek nije bila u potpunosti stabilna, a Pippo se posebno

⁶⁸ Fügedi, „Medieval Hungarian Castles, 60-61.

⁶⁹ U bitci kod Ankare sukobile su se snage Bajezida I. i Timura Lenka. Sultan je zarobljen i umro je u zarobljeništvu. Hrvatska enciklopedija, s. v. „Bajazid I.“

⁷⁰ Ibid., 62.

iskazao 1403. godine u borbi protiv velikaša koje je predvodio nadbiskup Kanizsai. Od tog trenutka Firentinac je uživao posebnu naklonost kralja te se ubrzo našao u užem krugu ljudi na dvoru.⁷¹ Dobivao je sve više odgovornosti, a pokazao se vješt u svim zadaćama koje su stavljene pred njega. Čast temišvarskog *ispána* dodijeljena mu je 1404. godine, a ta titula je sa sobom nosila i mnoge vojne obaveze. Promptno je na sebe preuzeo odgovornost utvrđivanja južne granice te je zaslužan za izgradnju i obnovu mnogih utvrda na Dunavu. Vodio je i samostalne vojne kampanje u Bosni, Srbiji i Vlaškoj te je od Žigmundovih generala bio najuspješniji. Borio se i protiv Mlečana koje je 1411. porazio kod Conegliana. Uz samostalno vojevanje također je pratio kralja na njegovim vojnim i diplomatskim putovanjima. Pippo Spano⁷² bio je nezamjenjiv vojnik i državnik. Mnogi kraljevi naumi ne bi bili realizirani da se na čelu izvršenja nije nalazio Pippo. U svega nekoliko godina bavljenja visokom politikom imao je vlast nad 7 okruga, a u svome posjedu imao je 13 dvoraca koje mu je kralj dodijelio. Uz sve te obaveze također je bio glavni financijski administrator u Ugarsko-hrvatskom kraljevstvu.⁷³

Sklapanje sporazuma u Tati bio je ključan trenutak u stvaranju fortifikacijskog sustava. Njime je Žigmund Ugarskom kraljevstvu htio osigurati dvije krucijalne utvrde, Beograd i Golubac. Prva utvrda je mirno došla pod kraljevu vlast, dok je Golubac završio u rukama Osmanlija. Strateška važnost Golupca bila je u tome što je njegovoj u neposrednoj blizini veoma lako prijeći Dunav što bi omogućilo strani koja vlada tom utvrdom da s lakoćom vodi pohode na tuđem teritoriju. Odgovor na spomenutu problematiku bio je izgradnja utvrde na sjevernoj obali Dunava, odmah preko puta Golupca. Riječ je o *Szentlászlóváru*, današnji Coronini u Rumunjskoj, čija je gradnja izravna zasluga kralja.⁷⁴ Područje koje je pokriveno okvirno obuhvaća prostor između Beograda i *Szörenya* odnosno Severina u Rumunjskoj.⁷⁵ Ovakva granica, odnosno fortifikacijska linija ostat će i u kasnijem periodu, a svojevrsna je preteča kasnije Vojne krajine koja se protezala od Karpata do hrvatskog primorja.

⁷¹ Katalin Prajda, „The Florentine Scolari Family at the Court of Sigismund of Luxemburg in Buda”. *Journal of Early Modern History* 14 (2010), 516-518.

⁷² Bio je poznat pod mnogim imenima. Scolari je bilo ime njegove obitelji. Uz to često je zvan obiteljskim imenom njegove žene, de Ozora. Također se često nalazi naziv Spano uz njegovo ime, to je talijaniziran naziv mađarske riječi *ispán*.; Ibid., 518.

⁷³ The Oxford encyclopedia of medieval warfare and military technology. Vol. 3, s. v. „Pippo de Ozora”.

⁷⁴ Pálosfalvi, *From Nicopolis to Mohács*, 23.

⁷⁵ Fügedi, „Medieval Hungarian Castles, 61-62.; vidi prilog 2.

Kada je riječ o takvoj stalnoj, sistematski podignutoj strukturi valja postaviti pitanje kojim načinom se regrutira i održava ljudstvo u ovom obrambenom sustavu. Kralju je cilj smanjiti financijski teret svoje države i angažiratiiskusne vojnike koji su dorasli zadatku obrane njegovih zemalja. Vođen tom idejom često je od samog početka svoje vladavine surađivao s viteškim redovima. Još u bitci kod Nikopolja njegove redove popunjavali su vitezovi Ivanovci, a nakon bitke ušao je u pregovore s Teutoncima. Kako je sam projekt gradnje utvrda trajao godinama, tako je i diplomatski projekt pregovaranja s ovim viteškim redom bio iznimno dugotrajan. Teutonci su, naime bili veoma zaposleni s bitkama na sjeveru Europe, odnosno na Baltiku. Sukob protiv Osmanlija nije im davao novu kršćansku misiju jer su u svojim sjevernim bitkama ratovali isto tako protiv neprijatelja kršćanstva. Politička situacija u Litvi s novopokrštenom elitom natjerala je vrh viteškog reda da odbije Žigmundov poziv za potporu na njegovim južnim granicama. Ipak, kralj i Teutonci nastavljaju suradnju. Godine 1402. Žigmund prima njihovu novčanu potporu za sukob s pobunjenicima u Ugarskoj. Vodstvo viteškog reda shvatilo je da imaju korist od prijateljstva sa Žigmundom te su u narednom periodu davali novce za korištenje kraljevih utvrda. Tako su 1409. godine dali 40 000 florina za Neumark, nakon što su prethodnih godina već uložili 63 000 za najam utvrde.⁷⁶ Sljedećih nekoliko godina Žigmund je rijetko dolazio u Ugarsku. Bio je na diplomatskoj misiji, odnosno na nizu misija. Vladao je prostorom koji je obuhvaćao velik dio centralne Europe, a sukobi su se često odvijali na više fronti. Na sjeveroistočnoj granici povremeno se sukobljavao s Poljacima, na zapadnoj u svojim češkim zemljama Husiti su postajali sve jači te je često morao angažirati svoje snage u borbama protiv njih. Južna granica je bila u stalnoj opasnosti od novih osmanskih pohoda. Koncil u Konstanci epizoda je iz Žigmundove vladavine po kojoj je možda najviše pamćen. Osim što je bio cilj ponovno uspostaviti red u svojim zemljama i suzbiti shizmatičke struje, tamo je diplomatskim putem nastojao pridobiti nove snage za rat protiv Osmanlija.⁷⁷

⁷⁶ Posan, *Hungary and the Teutonic Order*, 196 – 210.

⁷⁷ Whelan, „Sigismund of Luxemburg and the Imperial Response”, 29.;

O Koncilu u Konstanci vidi još u Wilhelm Baum, *Kaiser Sigismund: Konstanz, Hus und Türkenkriege*. (Graz: Verlag Styria, 1993), 100-130.

Njegova krunidba za Kralja Rimljana 1410. godine također je imala veliki utjecaj na njegov diplomatski autoritet, kako u njegovim zemljama, tako i u ostatku Europe.⁷⁸ Upravo je ta nova titula bila prekretnica u formiranju čvršćeg odnosa s Teutonskim redom. Početkom dvadesetih godina 15. stoljeća Žigmund je zahvaljujući svojoj funkciji Kralja Rimljana naredio glavnom zapovjedniku viteškog reda da dođe na južne granice i da pomogne u pitanjima kršćanstva. U proklamaciji dodaje kako je to njihova dužnost njemu kao Kralju Rimljana. Iz priloženog vidljivo je da on shvaća da njihov odnos više nije saveznički nego da on ima apsolutni autoritet nad njima te njihovu novu misiju dodatno potkrjepljuje pozivom na kršćansku dužnost obrane zemalja protiv nekršćana.⁷⁹

Žigmundova ideja bila je Teutoncima predati Severinski banat iz kojeg bi oni „vladali“ tim područjem te ga koristili kao svoje zapovjedništvo. Severinska utvrda je bila u lošem stanju i trebalo ju je obnoviti. Žigmund ju je osvojio nekoliko godina ranije dok se sukobio s Danom II. u Vlaškoj. Osvojivši utvrdu nastojao ju je integrirati u fortifikacijski sustav, a 1424. godine naredio je slanje pojačanja kako bi se utvrda obnovila i opremila. Uz tu liniju Žigmund je bio izložen osmanskim pritisku na području Bosne i Slavonije te s druge strane u Vlaškoj. Njegova temeljna ideja za susjedne zemlje bila je oformiti ih kao tampon zone između sebe i Osmanskog Carstva.⁸⁰

⁷⁸ Titula „Kralj Rimljana“ često je korištena za Svetorimske careve nakon elekcije, a prije krunidbe.; *Lexicon des Mittelalters*, s. v. „Rex Romanorum“

⁷⁹ Whelan, „Sigismund of Luxemburg and the Imperial Response”, 107.

⁸⁰ O samom fortifikacijskom sustavu i detaljnom načinu vođenja utvrda biti će riječ u posljednjem poglavlju, dok će formacija tih sigurnosnih zona u susjednim zemljama biti tema sljedećeg poglavlja.

5. ODNOS UGARSKE S BALKANSKIM ZEMLJAMA

Kako je već bilo spomenuto ostale zemlje Balkana imale su veliku ulogu u formiranju vojno-političkih odnosa Žigumudove Ugarske. One su trebale odigrati ulogu tampon zona između Ugarske i Osmanskog Carstva, no realna slika bila je drugačija. Osmanlijske ekspanzionističke tendencije krajem 14. i početkom 15. stoljeća promijenile su *status quo* na Balkanskom poluotoku. Geografska obilježja ovih zemalja također su igrale ulogu u politici prema njima. Brdovita obilježja Balkana omogućavala su osvajačkim vojskama da lakše prolaze kroz određene dijelove poput Srbije puno lakše nego kroz neke druge. Isto tako napadačke vojske mogle su naći utočište u planinama pogotovo ako su bili potpomognuti lokalnim snagama. Upravo je i ta suradnja balkanskih naroda s osvajačem igrala ulogu ne samo u određivanju načina obrane već je bila u trenucima presudna na samome bojištu. Osmanlije su svojim prodorom stvarali nove vazale, a u već spomenutoj bitci kod Nikopolja 1396. godine trupe Stefana Lazarevića bile su presudne u njihovoj pobjedi nad križarskom vojskom. Unutarnji sukobi u Vlaškoj ili Bosni također su određivale odnos tih država prema Žigmundu ili sultanu, a obojica su se aktivno trudili utjecati na ishode političkih okolnosti u tim državama.

Bosna

Srednjovjekovna Bosna je u drugoj polovici 14. stoljeća doživjela uspon dolaskom na vlast kralja Tvrtka. Početkom 70-ih godina tog stoljeća bosanski je kralj proširio svoje posjede na dio Huma, okolicu Dubrovnika uključujući Konavle i Trebinje te okolicu Kotora bez samog grada. Ove ekspanzije učinile su ga vrlo moćnim i utjecajnim vladarom u regiji. Okoristio se sukobima Genove i Venecije koje su obje imale velik interes na tom području. Otvorivši pristup Jadranskom moru Tvrtko I. je shvatio da je bitno uključiti se u morsku trgovinu te je odlučio izgraditi luku u blizini Kotora. Tom odlukom je nastao grad Herceg Novi, a bosanskom kralju je bio cilj kontrolirati dio prodaje soli u unutrašnjosti balkanskog poluotoka što ga je dovelo u sukob s Dubrovnikom koji je do tada na to polagao pravo na monopol. Građanski rat oko

ugarskog prijestolja koji je uslijedio bio je događaj koji je Tvrtko htio iskoristiti kako bi se riješio utjecaja velike sile u regiji. Odustao je od sukoba s Dubrovnikom te se aktivno kanio uključiti u rat koji bi potencijalno osigurao lukrativnije ishode. Potpomognut snagama obitelji Hrvatinić iz Bosne te Ivanom Paližnom, Vranskim priorom, odlučuje se za stranu Ladislava Napuljskog te napada Dalmaciju. Zauzeo je većinu prostora između Zadra i Dubrovnika uključujući velike gradove poput Splita, Omiša, Trogira i Šibenika. Tvrtko je umro 1391. godine te nije dočekaio kraj rata. Sam sukob je nastavio Hrvoje Vukčić Hrvatinić koji je uz dopuštenje Ladislava Napuljskog zadržao kontrolu nad Tvrtkovim zemljama, ali ne u kapacitetu kralja Bosne.⁸¹

Kraljevsku titulu naslijedio je Dabiša, koji je samo nominalno bio vladar. Vlast je držalo „vijeće” bosanskih plemića koji su se iz interesa samostalnosti udružili. Krajem 14. i početkom 15. stoljeća istaknula su se dva plemića, Ostoja i Hrvoje Vukčić Hrvatinić, koji će biti ključne figure u nadolazećim unutarnjim sukobima te sukobima s vanjskim silama poput Osmanlija i Ugri. Nakon što su zajedničkim vojnim snagama potvrdili vlast u Dalmaciji njihovi interesi su se počeli razilaziti. Žigmundovo jačanje u Ugarskoj činilo ga je vjerojatnim kandidatom konačne pobjede u građanskom ratu, a Ostoja je htio izbjeći udruživanje ugarskog kralja i Hrvoja te je preventivno pokrenuo razgovore sa Žigmundom u kojima ga je odlučio priznati kao vladara. Bosansko je plemstvo uslijed Ostojinih sukoba s Dubrovnikom odlučilo proglasiti Tvrtka II. kraljem, a Ostoja je bio primoran napustiti Bosnu i otići u Ugarsku gdje je potražio kraljevu pomoć. Žigmund je sve aktivnije sudjelovao u bosanskim sukobima te je bio primoran intervenirati gotovo svake godine. Bitka kod Dobora bio je ključan događaj ovih sukoba, koji se sami po sebi mogu promatrati kao širi sukobi građanskog rata u Ugarskoj.⁸² Ubrzo se odnos Žigmunda i Ostoje pogoršava te skupa s Hrvojem 1410. godine napada Ostoju koji u potpunosti postaje Žigmundova marioneta. Ipak Hrvoje je bio znatno utjecajniiji čovjek u Bosni i izvan, ponajviše zahvaljujući formaciji Zmajevog reda, o kojem će riječ biti nešto kasnije. Unutarnja prepiranja između bosanskih plemića nastavila su, a nekoliko godina kasnije Žigmund je

⁸¹ Fine Jr., *The Late Medieval Balkans*, 392-398.; Nada Klaić, *Srednjovjekovna Bosna : politički položaj bosanskih vladara do Tvrtkove krunidbe (1377. g.)* (Zagreb: Grafički Zavod Hrvatske, 1989), 320-325.; Detaljno za vladavinu Tvrtka I. vidjeti u Nada Klaić, *Srednjovjekovna Bosna*.

⁸² Posljedica bitke kod Dobora je poboljšanje Žigmundovog položaja u Bosni, Hrvoje iz želje da zadrži valst u Dalmaciji te iz očitih razloga shvaćanja Žigmundove nadmoći odlučuje mu se pokloniti.; Fine Jr., *The Late Medieval Balkans*, 392-398.

optužio Hrvoja da je suradnik Osmanlija. Oni su u ovome periodu ponovno vratili snagu koju su izgubili nakon bitke kod Ankare 1402. godine te su bili sve jači destabilizirajući faktor u regiji. Godine 1415. Isak Beg i Hrvoje udružili su snage i pobijedili Žigmundove snage kod Doboja. Od tog trenutka Bosna je došla pod veliki utjecaj Osmanlija koji će ostati dominantna sila sve do samog pada Bosne. Žigmund je izgubio željenu „tampon zonu”, a Osmanlije će iz Bosne organizirati mnoge napade na kraljev teritorij te će postati veliki izvor vojne opasnosti za kraljeve južne granice.⁸³

Vlaška

Slična situacija bila je i na istočnoj granici ugarskih zemalja. Vlaški vladari imali su slične probleme kao i bosanski, sukobi oko prijestolja bili su nerijetki, a često su bili popraćeni osmanskim upadima. Žigmund i sultan trudili su se sebi odane pretendente postaviti na čelo države, a kontrola nad tim teritorijem omogućavala je lakše napade ili obranu ovisno o tome tko je na vlasti. Mirča Stari (*Mircea cel Bătrân*) je bio vladar Vlaške od 1386. do 1418. godine. Suočen sa spomenutim nedaćama trudio se sačuvati svoju autonomiju te se na početku svoje vladavine istaknuo u protuosmanskome djelovanju. Godine 1389. poslao je trupe kako bi pomogao rođaku, despotu Lazaru, na Kosovu polju. Pogibijom sultana Murata na osmansko prijestolje dolazi Bajezid, a sa njegovom vojskom se sukobio kod Rovina 1395. godine te je izvojevao pobjedu.⁸⁴ Ta se pobjeda nije pokazala dostatnom da zaustavi osmanski prodor te je na koncu primoran pobjeći u Transilvaniju. Osmanlijska vojska tu nije djelovala sama. Imali su pomoć grupe vlaških plemića te su odlučili postaviti Vlada I. na prijestolje. Mirča je shvatio da se ne može sam boriti protiv stranih osvajača ni protiv njegovih pretendenata te traži savez s Ugarskom. Njega je i sklopio početkom 1395. godine u Brašovu. Tada je umjesto progonstva priznao ugarsku vrhovnu vlast, a zauzvrat je dobio brojne posjede u Ugarskoj te vojnu pomoć kojom bi vratio svoje prijestolje.⁸⁵

⁸³ Fine Jr., *The Late Medieval Balkans*, 253-269.

⁸⁴ Presudni su bili vlaški streličari koji su napadali Osmanlije.; Fine Jr., *The Late Medieval Balkans*, 424-426.

⁸⁵ Gündisch, „Die Türkeneinfälle in Siebenbürgen”, 394.

Iz sukoba s Vladom I. izlazi kao pobjednik te ponovno postaje jedinim vladarom Vlaške i jača svoj položaj. To je dodatno bilo omogućeno već spomenutim osmanlijskim porazom kod Ankare 1402. godine. Taj poraz je doveo do nestabilnosti u Osmanskom Carstvu, a smrt sultana Bajezida prouzročila je sukob između njegovih sinova oko nasljedstva. U taj spor se uključio i sam Mirča koji je isprva podržavao Musu te kasnije Mustafu. Jedno desetljeće nakon tog poraza Osmanlije su ponovno bili osnaženi te su nastavili svoje širenje po europskom kontinentu. Mehmed I., novi sultan, napada Vlašku te ju stavlja pod svoju kontrolu. Ovaj put nisu stavili novog pretendenta na prijestolje nego je Mirča bio prisiljen priznati vrhovnu vlast sultana. On je zadržao vlast u Vlaškoj te je imao stupanj autonomije vezan za unutarnje poslove svoje države. Njega je naslijedio najstariji sin Mihael, koji je još za Mirčinog života bio proglašen suvladarom kako bi prijenos vlasti bio lakši. Očevo prijestolje je naslijedio, ali je imao problema oko zadržavanja vlasti. Zbacio ga je Dan II. koji mu je bio bratić iz prvog koljena. Njegova vladavina obilježena je osmanlijskim upadima i čestim periodima interregnuma. Njega je na koncu podržao Žigmund i u nekoliko navrata mu je morao pomoći da se vrati na prijestolje.⁸⁶

Nakon bitke kod Golupca 1428. godine te nakon dogovaranja trogodišnjeg primirja Dan II. je morao plaćati danak sultanu, ipak vlaški kneževi ostaju pod utjecajem ugarskog kralja. Za njegovog nasljednika Žigmund je odabrao Vlada II. godine 1431. pozvao ga je u Nürnberg te ga je proglasio novim vlaškim vladarom. Uz to primljen je u viteški red Zmaja kao i mnogi drugi balkanski vladari. Njemu je dodijeljen naziv *Dracul* što znači „zmaj” te je ostao poznat pod tim nazivom. Kraljeva pomoć ipak nije brzo zaživjela, a u međuvremenu Žigmund je podupirao Aleksandra Aldeu koji je sam nedugo nakon dolaska na vlast položio vazalnu zakletvu sultanu Muratu II. Njegova vladavina biti će obilježena balansiranjem odnosa između dvije velike sile. On je umro 1436. godine, a naslijedio ga je već spomenuti Vlad II. Dracul. Uz prijestolje je naslijedio i tešku situaciju u državi. Isto kao i njegov prethodnik morao je nalaziti ravnotežu između Ugarskog Kraljevstva i Osmanskog Carstva.⁸⁷

Očigledno je u Vlaškoj bilo slično stanje kao u Bosni. Komplikacije koje su prouzročene čestim dinastičkim sukobima omogućile su Osmanlijama da gotovo neometano ulaze na njihov teritorij. Da bi stvar bila još teža za Žigmunda sultan je često svoje pretendente podupirao ili

⁸⁶ Grgin, *Rumunjske zemlje*, 36.; Schwedler, „Rituelle Diplomatie”, 421.

⁸⁷ Grgin, *Rumunjske zemlje*, 38-39.

stavljao na čela tih država. Takvi uvjeti ne dozvoljavaju stvaranje obrambenih formacija kakve je ugarski kralj htio postići. Onemogućuje se koncept tampon zone jer se Osmanlije zapravo šire po balkanu i od balkanskih zemalja stvaraju vazale koji su u najboljem slučaju neutralni prema Žigmundu i njegovim snagama, a u najgorem u aktivnom oružanom sukobu protiv njega. Njihova izvorna funkcija bila je štititi krilne smjerove napadanja prema Žigmundovim položajima, a na koncu su postali mjesta iz kojih kreću napadi na njegov teritorij.

Srbija

Srbija je ipak drugačija po nekim pitanjima. Lazarovom smrću na Kosovu Polju 1389. godine Srbi dolaze u vrlo nepovoljan položaj. Nasljednik kneza nije bio dovoljno jak da održi potpunu samostalnost svoje države između dvije najveće sile u regiji. Tako je Srbija dospjela u vazalni odnos s Osmanskim Carstvom. Njihove su vazalne dužnosti između ostalog bile osigurati vojnu pomoć u sultanovim pohodima pa su tako trupe Stefana Lazarevića odigrale krucijalnu ulogu u porazu križarske vojske kod Nikopolja 1396. godine. Uz to dio srpskih trupa je sudjelovao u bitci kod Ankare 1402. godine.⁸⁸

Nakon bitke Stefan je bio suočen s novim problemom, njegovim nećakom Đorđem Brankovića. On je u nekoliko godina znatno ojačao svoj položaj u Srbiji, a Stefana je brinula mogućnost Đorđetove uzurpacije. Kako bi to onemogućio odlučio se povezati sa Žigmundom koji se također trebao saveznike među balkanskim vladarima. Polaganjem vazalnih zavjeta Stefan se stavio pod vrhovnu vlast Ugarske. Ipak nije bila samo jednostrana korist. Srpskom despotu Žigmund je dodijelio Mačvu te utvrde Beograd i Golubac. Navedene dvije utvrde biti će veoma bitne u kasnijem periodu. Mačvu je Stefan htio inkorporirati u svoj teritorij već neko vrijeme, a mogućnost da to ostvari mirnim putem bila je vrlo povoljna. Uz to Stefan je nekoliko godina kasnije dobio posjede u Ugarskoj te mu je time bio osiguran viši osobni prihod.⁸⁹ Slično kao i u drugim balkanskim zemljama Stefan je primljen u ugarski red zmaja. On je, doduše, bio više rangiran od ostalih vladara koji su bili samo članovi, despot Stefan je bio u rangu osnivača

⁸⁸ Schwedler, „Rituelle Diplomatie”, 415-416.

⁸⁹ Fine Jr., *The Late Medieval Balkans*, 501-502.

reda⁹⁰ Dolaskom Mehmeda I. na osmansko prijestolje Osmanlije obnavljaju svoje osvajačke tendencije. Stefan uspješno izbjegava potpuno poklonstvo bilo kojoj od dviju snaga u regiji na način da je surađivao s obje. Ipak 1425. godine Osmanlije šalju vojsku na područje oko Niša, no ubrzo se povlače dolaskom Žigmundovih trupa.⁹¹

Despot, koji je 20-ih godina 15. stoljeća, bio čovjek srednjih godina nije imao sina koji bi naslijedio mjesto despota Srbije. Uz to svjedočanstva onog vremena govore kako je Stefan dugi niz godina patio od nepoznate nožne bolesti. Najvjerojatnije se radi o gangreni, ali ne može se znati sigurno. Svakako je morao naći nasljednika koji bi preuzeo vlast po njegovoj smrti. Najbliže krvno srodstvo mu je bio Đorđe Branković. Pregovori o naslijedstvu su započeli još 1424. godine, a dovršeni su nakon dvije godine. Sporazum je datiran 1426. godine, a pretpostavlja se da je potpisan negdje između svibnja i srpnja.⁹² Itenerar kralja Žigmunda to potvrđuje jer se navodi da je u tom periodu ugarski vladar dva puta bio u Tati. Prvi put je tamo proveo nekoliko tjedana u svibnju, dok je drugi put samo jedan dan odnosno 6. lipnja. Najvjerojatnije je da je tada konačno potpisan ugovor.⁹³

U samom dokumentu radi se o uvjetima na koje srpski vladari moraju pristati te o njihovim pravima i obavezama prema ugarskom kralju. Naglašena je vrhovna vlast Ugarske nad Srbijom odnosno Raškom te se spominje zakletva vjernosti Stefana Lazarevića i srpskih velikaša. Zatim se nakon nabrojanih vojnih uspjeha starog despota priznaje novi nasljednik Đorđe Branković. U tvrde Beograd i Golubac te cijela Mačva koje su u prethodnom razdoblju bile predane Stefanu natrag će se vratiti pod Žigmundovu vlast. Srbija, izuzev spomenutih dijelova, biti će predana Brankoviću. Đorđe je također naslijedio Stefanove obaveze. Obvezan je pružiti vojnu pomoć ugarskom kralju te isto kao svoj prethodnik pohađati sabor. U slučaju da novi vladar Srbije umre bez nasljednika sve njegove zemlje bile bi pripojene Ugarskoj.⁹⁴

Razlog potpisivanja sporazuma bio je višestruk. Kako je Srbija bila dio tog većeg sustava koji je između ostaloga ovisio o tampon zonama, Žigmund je htio nastaviti kontinuitet djelovanja protiv Osmanlija. Stefan je svakako morao naći nasljednika, a Žigmundovo

⁹⁰ Schwedler, „Rituelle Diplomatie”, 417.

⁹¹ Fine Jr., *The Late Medieval Balkans*, 522.

⁹² Prlender, „Ugarsko-srpski odnosi”, 127.

⁹³ Pál Engel i Norbert C. Toth, *Itineraria regum et reginarum (1382–1438)* (Budapest: Mta-Mol, 2005), 120.

⁹⁴ Prlender, „Ugarsko-srpski odnosi”, 128.

priznavanje Đorđa omogućilo mu je da povрати dio teritorija kojeg je prije dao srpskom despotu. Valja naglasiti da su njegove motivacije za povrat tog prostora strateške, a ne ekonomske. Stefan i kasnije Đorđe, imali su brojne posjede u Ugarskoj koji su bili puno financijski isplativiji od Mačve, Beograda ili Golupca. Beograd je doživio brzi ekonomski rast početkom 15. stoljeća, ali to je bilo daleko od zavidne razine. Njihova važnost bila je upravo u položaju koji je bio krucijalan za sljedeću epohu Žigmundove vladavine, odnosno za formaciju fortifikacijskog sustava na Dunavu gdje je put prema Ugarskoj bio najizloženiji. Beograd i Golubac su već tada bile snažne utvrde, a neuspjeh osvajanja Golupca i gradnja *Szentlászlóvára* na suprotnoj strani pokazuje koliko je taj dio dunavske obale bio bitan kralju. Važno je za prepoznati da bi pripajanje Golupca značilo da bi Žigmund imao utvrdu i garnizon sa srpske strane dunavske obale, dok je ostatak utvrda s druge strane.⁹⁵

Žigmund je također shvatio iz vlaškog i bosanskog primjera da je bitno izbjeći dinastičke sukobe oko nasljedstva dok je prijetnja osmanlijskog prodora prisutna. Njihovo uplitanje u te sporove unijelo veliku nestabilnost u državu, a to ponovno onemogućava stvaranje jedne okoline gdje je obrana od osvajača moguća. Bilo mu je bitno da Srbija ima jasnu i neosporenu sukcesiju vlasti koja bi mogla nastaviti s dotadašnjim djelovanjem.⁹⁶

Viteški red Zmaja

Kroz Žigmundov odnos s Vlaškom, Bosnom i Srbijom ponavlja se nekoliko obrazaca. Glavni je stavljanje tih zemalja pod vrhovnu vlast Ugarske krune. Iz priloženog je evidentno da je ta implementacija moći negdje bila uspješnija, a negdje manje. Još jedan krucijalan motiv jest imenovanje određenih vladara u novonastali red Zmaja. Valja zato razmotriti povijest tog viteškog reda i koju je ulogu imao u formiranju i održavanju odnosa ugarskog kralja s ostatkom balkanskih država te koju je namjenu imao u vojno–obrambenom sustavu.

Kada je kralj prvotno dobio ideju za osnivanjem viteškog reda nije nužno poznato. Neki pretpostavljaju da je simbolika preuzeta iz starijeg reda *Salamander* koji je također često nosio

⁹⁵Ibid, 132.

⁹⁶Ibid, 132.

motiv zmaja. Neki pak, početak nalaze u sukobima s husitima pa godinu osnivanja traže nekoliko desetljeća kasnije. Svakako je sigurno da je Žigmund izdao ispravu kojom se osniva red Zmaja u prosincu 1408. godine. Red se razlikuje od drugih po tome što se radi o sekularnom redu koji unatoč svojoj prirodi ipak zagovara kršćanske viteške ideale te naglašava borbu protiv Kristovih protivnika. Svakako se radi o Osmanlijama koji su mu bili najveća opasnost. Isto tako u češkim je zemljama imao protivnika u osobi Jana Husa te njegovih pristaša. Njih je smatrao shizmaticima i hereticima, a kako su oni okupili ozbiljnu vojnu snagu oko svojeg pokreta bili su veliki izazov za kralja.⁹⁷ Ova Družba odnosno Red također je imala određenu specifičnost što nije imala jasno definiranog zaštitnog sveca. U ispravi se u nekoliko navrata spominju sv. Mihael i sv. Juraj, no nigdje nije eksplicitno naveden koji je glavni svetac. Isto tako nije određeno sjedište reda. Žigmundova vladavina obilježena je stalnim putovanjima što zbog ratnih pohoda i potreba, što zbog diplomatskih misija.⁹⁸

Znak ovog reda bio je zmaj, odnosno zmaj iznad kojega se nalazi križ. Ovaj potonji oblik znaka bio je znatno rjeđi, a Windecke, Žigmundov biograf, navodi kako je takav tip znaka dodijeljen samo nekolicini članova koji su bili u užem krugu reda. To dovodi do pitanja tko je uopće mogao postati članom reda te kako je izgledala hijerarhija istog. Članovima Reda mogli su postati *virtuosi et bonae humanitatis viri*. Uz njih žene su isto tako mogle postati članice, tu se radi o suprugama članova. Tako je i kraljica Barbara uživala status suosnivača. Što se tiče same hijerarhije čini se da su postojala dva stupnja u Redu. Prvi, odnosno osnivački te drugi s manje utjecajnim članovima. Prvi stupanj činilo je 24 člana. Ta brojka čini se da je namjerno odabrana zbog biblijske simbolike. Spominje se 24 svećenička reda, 24 razreda pjevača u Solomonovom Hramu, itd.⁹⁹ Osnivački status u Redu imali su najbliži suradnici kralja te njegovi savjetnici. Despot Stefan Lazarević bio je dio tog stupnja što pokazuje koliko je njegov odnos bio važan Žigmundu. Vlad Drakul i Hrvoje Vukčić Hrvatinić bili su članovi drugog stupnja, a oni su svakako i kasnije primljeni.¹⁰⁰

⁹⁷ Holger Kurse, Werner Paravicini, Andreas Rnaft. *Ritterorden und Adelsgesellschaften im spätmittelalterlichen Deutschland : ein systematisches Verzeichnis* (Frankfurt am Main: Lang, 1991), 230.

⁹⁸ D'Arcy Jonathan Dacre Boulton. *The Knights of the Crown: The Monarchical Orders of Knighthood in Later Medieval Europe 1325-1520* (New York: St. Martin's Press, 1987), 481-482.

⁹⁹ Jean Chevalier i Alain Gheerbrant, *Riječnik simbola* (Zagreb: Nakladni zavod MH, 1994), 159.

¹⁰⁰ Kurse, Paravicini, Rnaft. *Ritterorden und Adelsgesellschaften*, 241-244.

Već spomenuta funkcija Reda bila jest borba protiv nevjernika i heretika, a članovi su imali još nekoliko obaveza. Morali su pokazivati odanost kralju i poštivati pravila Reda, a to je u kombinaciji s vojnom obavezom služilo kao dvostruko vazalstvo. Vođe Vlaške, Bosne i Srbije sami su polagali vazalne zakletve kralju po dolasku na vlast ili u jednom trenutku svoje vladavine kada bi priznali vrhovnu vlast Ugarske. To ih je stavljalo pod izravnu zapovijed kralja. Time je Žigmund nastojao osigurati lojalnost tih država i stvaranje tampon zone između sebe i osmanlijskih osvajača. Kako je sveprisutan i vjerski element, osnivanjem Reda kralj je htio dodatno naglasiti taj element borbe protiv Osmanlija. Zmajev red je, dakle, između ostaloga imao ulogu dodatnog obvezivanja balkanskih vođa na poslušnost i na obranu Ugarske. U Redu su također prisutni vladari i plemići iz raznih zemalja poput Španjolske, Njemačke, Skandinavije i ostalih dalekih krajeva. To pokazuje da je Žigmund imao namjeru koristiti Red i u diplomatske svrhe te u konačnici možda i udružiti kršćanske snage Europe u novi križarski pohod kako bi otjerao Osmanlije iz svojeg susjedstva. Znamo da nije odustajao od takvih nauma, no na koncu njegov se plan nije ostvario.¹⁰¹

¹⁰¹ Boulton. *The Knights of the Crown*, 466-469.; Kurse, Paravicini, Rnaft. *Ritterorden und Adelsgesellschaften*, 241-244.

6. BITKA KOD GOLUPCA I FORMACIJA FORTIFIKACIJSKOG SUSTAVA

Žigmundova vladavina bila je obilježena stalnim sukobima na nekoliko različitih fronti. Sukobi početkom 15. stoljeća s Poljacima, građanski rat i bitke vođene oko osiguranja prijestolja te nemiri izazvani Husitima tjerali su kralja da konstantno putuje kako bi intervenirao i utišao nestabilnosti. Uz to već navedena diplomatska putovanja također su mu zauzimala mjesto na rasporedu. Posljednje desetljeće njegove vladavine nije se u mnogome razlikovalo što se tiče stalnih putovanja i kontinuiranih sukoba. Što se specifično tiče južne granice koja je ponovno postala iznimno aktivna borbama, ovaj period bilježi njegov posljednji pokušaj da osobno intervenira te da osigura neprobojnu liniju koji neprijatelj ne može proći. Dogovor sa srpskim despotom Stefanom Lazarevićem, čuveni sporazum u Tati omogućio mu je kontrolu nad dvjema ključnim utvrdama, Beogradom i Golupcem. Potaknut stalnim intervencijama u Vlaškoj i željom da inkorporira spomenute utvrde u već postojeći sustav fortifikacija Žigmund se uputio prema jugu. Smrću srpskog despota došao je trenutak kada je mogao ostvariti taj naum. U Beograd je došao krajem srpnja 1427. godine te je bez komplikacija utvrdi stavio pod svoju kontrolu. Beograd je početkom 15. stoljeća napredovao u ekonomskom i demografskom smislu, a dotadašnji vladar despot Stefan Lazarević potaknuo je izgradnju bedema. Beograd u tom trenutku raste kao gospodarsko i vojno središte.¹⁰²

Golubac, utvrda na južnoj obali Dunava u blizini Željeznih dveri, dospjela je u ruke Osmanlija prije no što je kralj stigao do grada.¹⁰³ Odlomak iz izvora prikazuje taj događaj te izdaju kapetana Jeremije, koji je držao utvrdi te njenu predaje u ruke Osmanlija.¹⁰⁴ Pálosfalvi

¹⁰² Marko Popović, *Beogradska Tvrđava*, 2. izd. (Beograd: Javno Preduzeće „Beogradska Tvrđava”, 2006.), 86, 93. Detaljnije o izgradnji bedema vidi Marko Popović, *Beogradska Tvrđava*.

¹⁰³ Pálosfalvi, *From Nicopolis to Mohács*, 71.

¹⁰⁴ *A Magyarország és Szerbia közötti összeköttetések oklevéltára. 1198–1526*, prir. Lajos Thallóczy i Antal Áldásy (Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1907), 112.; *Ipsoque castro Nandoralbense mox manibus nostris devento et applicato, dicto vero castro nostro Galambócz ex tradimento illius perfidissimi et sceleratissimi Jeremie pro tunc idem tenentis a nobis proch alienato et per sevissimos Turcos, crucis Christi persecutores nostrosque et regni nostri emulos surrepto et occupato, dum nos volentes idem castrum ab ipsorum Turcorum manibus recuperare.*

navodi kako predaja nije bila potaknuta vojnim pritiskom, već zato što je Žigmund odbio platiti 12 000 florina kapetanu Golupca.¹⁰⁵

Bitka kod Golupca

Osmanlijsko zaposjedanje Golupca dovelo ih je u neposredno susjedstvo Ugarske. Bili su u mogućnosti stvarati mnoge probleme kralju na takvom položaju, praktički unutar samog sustava kojeg je Žigmund gradio. Na suprotnoj strani obale kralj je odlučio izgraditi novu utvrdu *Szentlászlóvár*, odnosno utvrdu svetog Ladislava, kako bi onemogućio ulazak neprijatelja na svoj teritorij. Ona je uz kopnenu prepreku također činila prepreku za osmanlijske brodove koji su trebali Dunavom napadati ugarske položaje. U svojem putopisu Bernard la Broquiere navodi kako je čuo da se veliki broj brodova, pod vodstvom Sinan Bega, iz Kruševca sprema na put prema ugarskim posjedima.¹⁰⁶ Kako bi se suprotstavio Osmanlijama, Žigmund je još deset godina prije bitke kod Golupca dao sagraditi dunavsku flotu, a tada se sastojala od 22 broda.¹⁰⁷ Kralj je imao veliki interes za novim oružanjem, a bitka kod Golupca pokazat će da je uistinu vojnom inovacijom tražio napredak nad svojim neprijateljem. Uz dunavsku mornaricu također je proglasio opću mobilizaciju svog plemstva. Većina njegovih vojskovođa imala je već jako puno iskustva u borbi s Osmanlijama. Uz palatina Garaia ovom pohodu pridružili su se mnogi visoko rangirani baruni poput *ispána* Szekelya Janosa Jakcsa, novog *ispána* Temišvara Istvana Rozgonyia, Petera Cseha, mačvanskog bana i mnogih drugih. Šteta je bila za Žigmunda što je samo godinu dana prije ove bitke izgubio svojeg dugogodišnjeg suradnika i možda najutjecajnijeg *ispána* Pippa Scholarisa, koji je uz svoje veliko vojno iskustvo također bio zaslužan za izgradnju i opremanje mnogih utvrda na spomenutoj južnoj utvrđenoj liniji. Novi srpski despot Đorđe Branković također je poslao svoje trupe, a predvodio ih je Matko Talovac. Svoj vojno-politički uspon započeo je upravo na ovom bojištu. Kralj ga je osobno pohvalio kako je hrabro napadao osmanlijske položaje. Artiljerijom je uništio mnoge kule utvrde, a po ugarskom povlačenju je branio kršćansku vojsku da ih neprijatelj ne napadne

¹⁰⁵ Pálosfalvi, *From Nicopolis to Mohács*, 71.

¹⁰⁶ *Le Voyage d'Outermer*, prir. MM. CH. Schefer (Paris: Ernest Leroux Editeur, 1892), 206-208.

¹⁰⁷ Veszprémy, „King Sigismund of Luxemburg at Golubac”, 294.

s leđa.¹⁰⁸ Uz njih Žigmund je pozvao i Kumane koji su činili pomoćne trupe lake konjice te snage Moldavskog kneza. U pismu u kojem Žigmund izvješćuje kneza Witolda Litvanskog, da su se Moldavci obvezali poslati pomoć također traži da Witold po njihovom prijašnjem dogovoru pošalje vojsku. Njegove su snage također sudjelovale u bitci, a predvodio ih je legendarni vitez Zawisza Crni.¹⁰⁹

Okupivši vojsku, koja je veličinom bila usporediva s vojskom koju je vodio u Nikopolj, prešao je Dunav i opsjeo Golubac. Iako je kralj okupio brojnu silu, čini se da je rijeku prešao s puno manjim brojem vojnika. Teren oko Golupca bio je brdovit i bilo bi iznimno teško, ali i gotovo nepotrebno postaviti mnoštvo ljudstva za opsadu. Također je lako za zaključiti da su za potrebe opsade većinom korišteni pješaci jer konjanici u ovakvim radnjama nisu prijeko potrebni osim za zaštitu pozadine. Što se tiče drugih snaga, u izvoru piše da su ugarski topovi pucali s druge strane obale iz novosagrađenog *Szentlászlóvára*. Kako se radi o distanci od jednog kilometra, ne može se isključiti mogućnost uključenja daleke artiljerije, no s takve distance svakako se nije moglo očekivati da će hitci iz topa biti precizni. Artiljerija ovog perioda nije imala brzu razine paljbe. Većina topova bilo je u stanju ispaliti projektil svega nekoliko puta u satu dok veći topovi samo jednom. Iz tog razloga zaključujemo da vatrena podrška s druge strane Dunava nije nikako mogla biti presudni element u opsadi ili direktnom oružanom sukobu, a sama nepreciznost pucanja s daljine imala je potencijala napraviti i veliku štetu svojoj vojsci. Moderna naoružanja, svakako manjeg kalibra, ipak su bila montirana na već spomenutu dunavsku flotu.¹¹⁰ U izvoru je zabilježeno da su *ispána* Rozgonyi i njegova žena osobno vodili napad preko Dunava uz pomoć stručnjaka za topove koji su najvjerojatnije talijanskog porijekla.¹¹¹ Veszpremy navodi kako izvori eksplicitno nigdje ne spominju da se radi o Talijanima, no već viđena tendencija kralja da zapošljava strane vojne eksperte, inženjere i zanatlije ne umanjuje šansu da su uistinu oni bili prisutni. Dodatan prilog tome jest

¹⁰⁸ *A Magyarország és Szerbia közötti összeköttetések oklevéltára. 1198–1526*, prir. Lajos Thallóczy i Antal Áldásy (Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1907), 112.

¹⁰⁹ Feneşan, *Der deutsche Orden*, 108-109.;

Zawisza Czarny bio je jedan od najpoznatijih vitezova u Europi u to vrijeme. Iskazao se u sukobima Poljske, Litve i Teutonaca u Velikom ratu (1409.-1411.). Anna Kowalska-Pietrzak, „History of Poland During the Middle Ages”, u. *Poland. History, Culture and Society : Selected Readings*, ur. Eleonora Bielawska-Batorowicz (Lodz: Institute of History University of Lodz, 2015), 82.

¹¹⁰ Veszpremy, „King Sigismund of Luxemburg at Golubac”, 294.

¹¹¹ *A Magyarország és Szerbia közötti összeköttetések oklevéltára. 1198–1526*, prir. Lajos Thallóczy i Antal Áldásy (Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1907), 79-81.

dugogodišnje prisustvo i aktivni utjecaj Pippa Scolaris u vojnim pitanjima, koji je svakako imao mogućnost uključiti svoje sunarodnjake u borbama na južnoj granici.¹¹²

Nakon nešto više od mjesec dana opsada je bila prekinuta. Kralj je unatoč aktivnim pokušajima zauzimanja utvrde morao promijeniti plan. Našao se u iznimno nepoželjnom položaju jer je u pomoć braniteljima grada došla osmanska vojska. Iako se isprva pretpostavljalo da se radilo o glavnoj carskoj vojsci te da ju predvodio sultan kasnija historiografija pokazuje da to najvjerojatnije nije bio slučaj te da se radi zapravo o nešto manjoj sili. Ipak pokazali su se dovoljno jakima da natjeraju Žigmunda da prekine opsadu. Kao što je već objašnjeno kralj je samo dio svojih snaga prebacio na stranu obale gdje je Golubac. Može se pretpostaviti da nije mogao pravovremeno narediti skupljanje cijele vojske, no isto tako možemo zaključiti da mu je isplativije bilo održati brojnost svojih snaga umjesto zauzimanja ove utvrde. Žigmund je tako pojavom osmanskih pojačanja promptno prešao u pregovore o primirju. Čini se da su i Osmanlije htjeli izbjeći direktan sukob te je primirje dogovoreno. Ohrabren istim, kralj naređuje povlačenje svoje vojske te ostaje među zadnjima kako bi nadgledao taj proces. Kada je većina vojske prešla Dunav, Osmanlije su napali ostatak ugarskih snaga u nadi da će zarobiti Žigmunda. Izbila je panika i mnogi kraljevi vojnici pohrlili su prema brodovima. Kralj se, prema navodima, među zadnjima ukrao te skoro nije bilo mjesta za njega na brodovima. U kasnijim proklamacijama hvalio je djela nekolicine vitezova, navodeći kako je u obrani za vrijeme povlačenja pao čuveni vitez Zawisza Crni¹¹³ te je posebno hvalio i nagradio Matka Talovca koji je hrabro branio kralja dok je prelazio rijeku. Također je rečeno da je među posljednjima prešao Dunav i jedva izbjegao smrt.¹¹⁴

Mnogi suvremenici su uspoređivali ovu bitku s onom kod Nikopolja, ali posljedice pokazuju da ih je nemoguće uspoređivati. Iako primirje nije održano trogodišnji mir koji je prema Veszpremyju istovremeno dogovoren pokazao se istinitim.¹¹⁵ Uz to Žigmund nije doživio totalni i katastrofalni poraz vojske kao što je u Nikopolju. Teško je procijeniti broj žrtava u kraljevoj vojsci, no određena pisma i obavijesti govore o tek nekoliko stotina poginulih vojnika. Pismo protonotara Caspara Schlicka vijeću i gradonačelniku u Frankfurtu obavještava

¹¹² Ibid., 294.

¹¹³ Feneşan, *Der deutsche Orden*, 137.

¹¹⁴ Thallóczy i Áldásy, *A Magyarország és Szerbia*, 112-114.

¹¹⁵ Veszprémy, „King Sigismund of Luxemburg at Golubac”, 297.

o stanju u Podunavlju. Autor pisma govori kako se aktivno vode razgovori o sklapanju trogodišnjeg mira, no kako još nema napretka u tom pogledu. Također donosi informacije da kralj nije izgubio puno ljudi te smatra bitnim naglasiti da ako čuju suprotno da to nikako ne povjeruju.¹¹⁶ Nastavlja kako su izgubili jedva 200 ljudi te da su oni bili iz Vlaške. Uz to navodi kako su Osmanlije pretrpjeli mnogo veće žrtve. Zanimljivo je nekoliko stvari u ovome pismu. Prvo vijeću i gradonačelniku Frankfurta govori o smrti poljskog viteza Zawisze. Po tome možemo zaključiti da je on na širem prostoru bio poznat te da je ova bitka dodatno oplemenjena smrću takvog čuvenog heroja. Također je bitno primijetiti da odmah moli čitatelje da ne slušaju „glasine“. Očito je nastojao sačuvati kraljev obraz i dodatno smanjiti štetu u javnom mnijenju o Žigmundovim vojnim sposobnostima. Valja se prisjetiti kako je kralj još od poraza kod Nikopolja na glasu kao loš vojnik. Caspar se očito trudio ne dati takvu impresiju u ovom pismu. Želju da ga čitatelji ozbiljno shvate potkrjepljuje na kraju pisma rekavši da im „piše kao istinu“.¹¹⁷

¹¹⁶ Feneşan, *Der deutsche Orden*, 142-143.;

Vnd ob euch jemand sagt, daz vnser Herr in dem nechsten fechten mit den Turken grosz Schaden empfangen hat, das wollet nit glauben, wann sin gnad nit IIC man verloren vnd alles arm leut vsz der Walachey, vszgenommen Herr Zawisch, der do erslagen ward. So sind der Turken vil mer beliben. Vnd das mag Ich ouch furwar geschreiben

¹¹⁷ Ibid.

Prilog 1.

Iako ovo pismo ne donosi detalje o potpisanom miru nego samo o govorima, znamo da je mir uistinu sklopljen. Osmanlije su, naime poslali delegaciju u Budu te je kralj s njima uspio dogovoriti trogodišnji mir početkom travnja 1429. godine. Sljedeća faza koju Žigmund želi ostvariti jest postavljanje Teutonskog reda u utvrde na južnoj granici.¹¹⁸ Trogodišnji mir je između ostalog imao funkciju da njima osigura adekvatno vrijeme za adaptaciju na novom terenu. Pregovori, ali i suradnja između velikog meštra Teutonskog reda Paula von Rusdorfa i kralja Žigmunda trajali su već dva desetljeća.

¹¹⁸ Posan, *Hungary and the Teutonic Order*, 261.; Feneşan, *Der deutsche Orden*, 160.

Formacija fortifikacijskog sustava

Prva faza aktivnijeg angažmana Teutonskog reda započeta je slanjem Klause von Redwiza na službu kod kralja 1427. godine. Von Redwitz ubrzo je postao ne samo utjecajna osoba na južnoj granici nego i utjecajna osoba na ugarskom dvoru te jedan od najbližih suradnika kralja. Žigmund se pismom iz iste godine zahvaljuje von Rusdorfu na poslanom čovjeku te konstatira kako je korisno i za njegov viteški red da na kraljevskom vijeću bude barem jedan njegov vitez. Nastavlja kako mu je von Redwitz položio zakletvu te kako bi bilo zgodno da pošalje još viteza koji bi mogli sami vidjeti gdje ih kralj misli smjestiti. Konačni plan mu je „usaditi“ ili „posaditi“¹¹⁹ vojnike tog reda u granične utvrde „na utjehu kršćanstva“. Odabir riječi u pismu sugerira da kralj želi da Teutonci „puste korijene“ na tom području te da se zadrže dok je god potreba za njima.¹²⁰ Njihova funkcija bila bi da služe kao časnici odnosno kapetani utvrda te da budu svojevrsni inovatori ostalih zanimanja potrebnih za obranu kraljevstva. Kako je već spomenuto von Redwitz je uz svoju vitešku funkciju u Teutonskom redu također kraljev službenik, a kralj ga je poslao velikom meštru teutonskog reda s pismom u kojem od njega traži da po Redwitzovom povratku pošalje nekolicinu braće kako bi pokrenuli proces preuzimanja utvrda. Uz to bitan detalj jest da kralj traži Hansa von Ratibora, navodno veoma sposobnog graditelja mostova. O njemu će Žigmund pisati u nekoliko navrata i eksplicitno tražiti da ga se pošalje što brže. Von Ratibor je u pismima opisan kao *Blidemeister*, a Mark Whelan u svojoj disertaciji govori kako je doslovan prijevod te riječi *majstor trebucheta*. Očito je riječ o čovjeku koji je, uz mostove, vješti graditelj brojnih drugih opsadnih naprava i čije bi znanje i prisustvo bilo od velike koristi kralju.¹²¹

O njemu je najvjerojatnije čuo od von Redwiza, a kraljeva potreba za zanatlijama, inženjerima i sličnim popratnim zanimanjima čest su motiv u njegovim pismima velikom meštru.¹²² Upravo su u jednom kasnijem pismu navedeni brodograditelji, drvosječe, ribari i stolari kao posebno tražena zanimanja u utvdama. Pismo je pisao i nosio Žigmundov izaslanik, a također je zanimljivo kako posebno traži proizvođače cigli jer je kraljica izrazila interes za

¹¹⁹ Riječ koja se koristi u izvoru jest *pflanzen*.

¹²⁰ Fenešan, *Der deutsche Orden*, 120-121.

¹²¹ Whelan, „Sigismund of Luxemburg and the Imperial Response“, 115.

¹²² Fenešan, *Der deutsche Orden*, 146-148.

njima. Iz pisma također saznajemo da Hans von Ratibor, čuveni graditelj mostova još nije došao u kraljevstvo te kako je njegovo iskustvo gradnje pontonskih mostova od velike važnosti. Pismo također izvješćuje o stanju na sjevernim granicama i o osiguranom miru, također donosi informaciju o predaji Neumarka teutonskom redu.¹²³

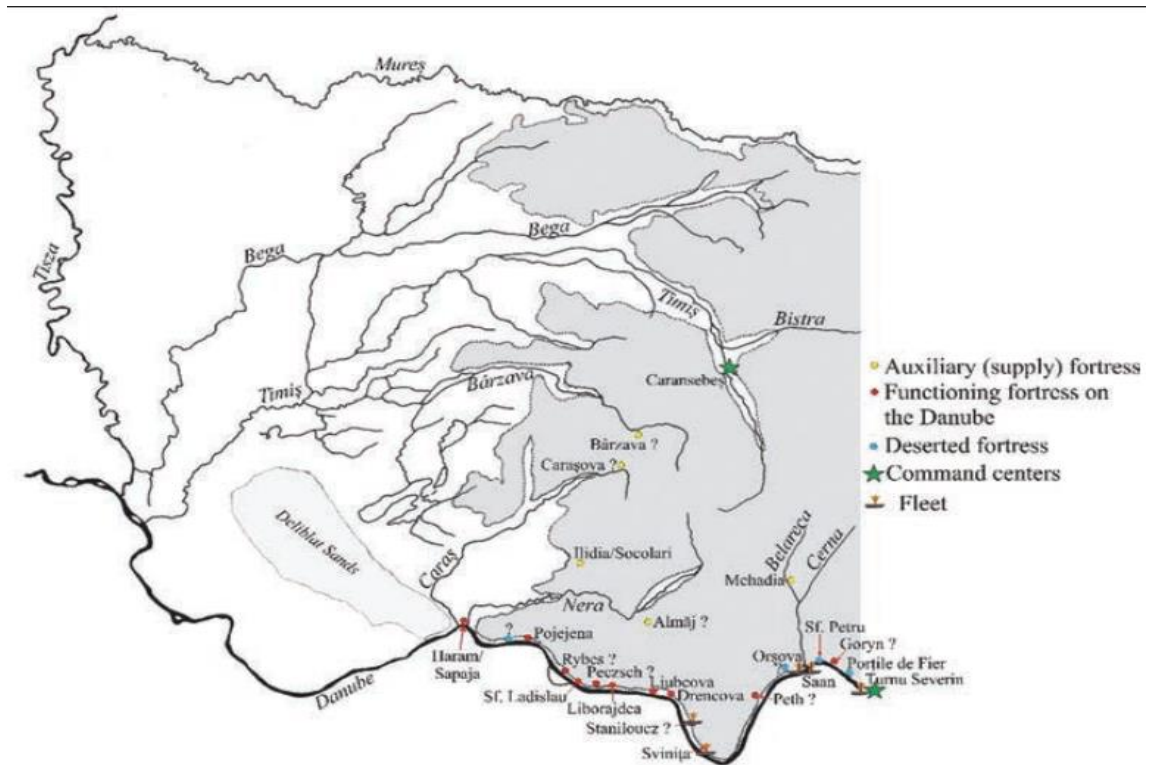
U pismu datiranog 17. travnja 1429. godine kralj Velikom meštru Teutonskog reda navodi već spomenutu osmansku delegaciju koja je s 90 konjanika došla u Budu te također izražava zahvalu za poslanog Hansa von Ratibora. Čini se da je on došao u proljeće te godine. Nadalje kralj objašnjava kako se obvezuje poslušati upozorenje i molbu velikog meštra da dobro tretira von Ratibora. Ovaj graditelj mostova očigledno je bio veoma cijenjen inženjer svog vremena, a Paul von Rusdorf molbom je očito htio osigurati da mu se vrati nepovrijeđen. Nadalje kralj zaključuje kako je najbolje pričekati da dođe ostatak traženih zanatlija i vitezova te da se njihovim dolaskom može krenuti opremiti i popravljati utvrde.¹²⁴

Sljedeći korak bio je postavljanje vitezova i zanatlija na određene pozicije te početak jačanja ili same obnove pojedinih utvrda. Žigmund izražava osobnu želju da križarima pokaže njihove nove pozicije na utvrđenoj granici, no kako je u tom trenutku bio zauzet, (najvjerojatnije nije bio u samom kraljevstvu), zadužio je von Redwitzu da im pokaže spomenute lokacije te da zajedno razmotre koliko je još potrebno zanatlija i njihovih braće iz Teutonskog reda da se utvrde adekvatno opreme. Kao što je rečeno, von Redwitz je bio već nekoliko godina blizak suradnik kralja te ga je poslao kako bi izvijestio velikog meštra Teutonskog reda Paula von Rusdorfa o zajedničkim odlukama vezanih za fortifikacijski sustav. Žigmund navodi kako bi uz titulu koju mu je on dodijelio u Ugarskoj bilo prikladno Redwitzu dati napredovanje. Teutonski red bio je podijeljen na način da je svaka zemlja imala meštra koji je bio glavni za tu zemlju, a odgovarao je velikom meštru Reda. Kralj je predložio da, kako u Ugarskoj u tom trenutku nije bilo meštra Teutonskog reda, da se von Redwitzu dodijeli titula ugarskog meštra.¹²⁵

¹²³ Ibid., 154-155.

¹²⁴ Ibid., 160-161.

¹²⁵ Ibid., 184-185.

Prilog 2.

Vitezovi Teutonskog reda, njih 13 sveukupno, preuzeli su kontrolu nad 19 utvrda na južnoj granici Ugarske odnosno u srednjem Podunavlju od mjesta gdje se rijeke Karaš i Nera ulijevaju u Dunav sve do *Turnu Severina*. Uz njih Teutoncima su također predane tri utvrde koje nisu bile na samoj granici (*Mehadia*, *Ilidia*, *Almăj*), a one su služile kao potporne utvrde za potrebe onih 19 na Dunavu. Sami podatci o ljudstvu u njima ostali su zapisani, većinom zahvaljujući von Redwitzovoj komunikaciji s velikim mešтром reda. Utvrde sustava su redom od zapada prema istoku: *Haram*, *Pojejena*, *Rybes*, *Szentlászlóvár*, *Peczszh*, *Liborajdea*, *Ljubcova*, *Drencova*, *Staniloucz*, *Svinița*, *Peth*, *Orșova*, *Saan*, *St. Petru*, *Portile de Fier*, *Severin*. Von Redwitzov izvještaj iz 1429. godine navodi sve utvrde sustava, no kako nekoliko njih nije bilo nastanjeno, niti kasnije obnavljano, nije poznat položaj tih utvrda. Tri već spomenute pomoćne utvrde bile su sjeverno od dunavske obale i nisu bile integralni dio sustava.¹²⁶

¹²⁶ Silviu Oța, „The Teutonic Knights“, 100.

U von Redwitzovom izvješću iz 1429. godine u Severinu je bilo stacionirano 200 vojnika i 40 strijelaca.¹²⁷ Utvrda je prije dolaska Teutonskog reda bila obnovljena još za života *ispána* Pippa Sclarisa 1424. godine po naredbi kralja.¹²⁸ Po broju vojnika u izvoru znamo da je to bila jedna od najvećih utvrda ovog sustava, a zapovjednik je bio upravo von Redwitz. Uz njega časnički kadar su činili Jost von Gundelfingen koji je imao titulu (*Tormeister*) odnosno meštar od vrata, Mathes Kyczka (*Kellermeister*) koji je bio zadužen za vino te Konrad Kaffensteiner (*Küchenmeister*) čije je zaduženje bila kuhinja.¹²⁹ U kasnijem izvješću von Redwitz donosi financijske potrebe severinske utvrde. U to ubraja novo vojno i potporno osoblje. Piše kako je potrebno 300 pješaka odnosno 75 koplja (*lancea*), svako „koplje“¹³⁰ je plaćeno s 300 forinti godišnje te bi ukupni godišnji trošak pješaštva ispio 22500 forinti. Zapovjednik Severina također je povećao broj strijelaca na balistama s 40 na 60, a njihov godišnji trošak iznosi 4320 forinti. Za potrebe obrane nabavio je jednog topnika kojem je potrebno 7 pomoćnika, a trošak za njihovo plaćanje je 516 forinti. Ova utvrda, a i mnoge druge, uz garnizon pješačkih snaga također imaju „vlastitu“ flotu. Severinska utvrda imala je 6 takvih brodova čiji su veslači bili plaćeni 3600 forinti. Potrebe utvrde također su zahtijevale 4 stolara i 2 kovača, njihova zajednička plaća iznosila je 382 forinti. Kada se sve zbroji, opremanje i održavanje severinske utvrde zahtijevalo je 31 318 forinti godišnje. Neke druge utvrde pokazati će se još skupljima.¹³¹

Sljedećih nekoliko utvrda znatno su manje, neke su gotovo samo stražarske kule. Utvrda *Goryn* ili *Gweryn* ima 15 koplja odnosno 60 ljudi te je potrebno 4500 forinti godišnje za održavanje ovakvog garnizona. *Saan* je utvrda koja se nalazi na otoku u Dunavu te je imala samo brodsku posadu. Najvjerojatnije se radi o otoku *Ada Kaleh* koji je potopljen 1970. godine. Njoj je bilo pripisano 20 brodova sa sveukupno, a na svakom brodu 10 vojnika odnosno veslača te je godišnji iznos bio 6200 forinti. U izvješću iz 1429. godine zabilježeno je da *Saan* ima 216 ljudi, no nije bilo precizirano radi li se po brodskim posadama ili pješacima.¹³² U istom pismu primjećujemo još nekolicinu manjih utvrda, za nekoliko njih nam nije točno poznata lokacija. Izvori također zbunjuju, miješaju podatke ili stvaraju kontradikciju. Spominje se utvrda *Ybrasd*

¹²⁷ Fenešan, *Der deutsche Orden*, 187.

¹²⁸ Ibid., 105-06.

¹²⁹ Silviu Oța, „The Teutonic Knights“, 101.

¹³⁰ Stavljeno je u navodnike, ne radi se o koplju kao takvom već o mjernoj jedinici ljudstva.

¹³¹ Fenešan, *Der deutsche Orden*, 192.

¹³² Fenešan, *Der deutsche Orden*, 187-188.

koja ima 24 ljudi i 4 strijelaca. Ona se u takvom obliku samo ovdje spominje, a Costin pretpostavlja da se radi o utvrđi *Lybrasd* koja je smještena na lijevoj obali Dunava blizu *Drencove*.¹³³ *Dranko* ili *Drencova* u tom izvješću ima 24 ljudi i 4 strijelca. Arheološka istraživanja ipak pružaju malo detaljniji uvid. Ostatci su još bili vidljivi do 69. godine prošlog stoljeća kada je utvrda bila potopljena.¹³⁴

Slika 3.

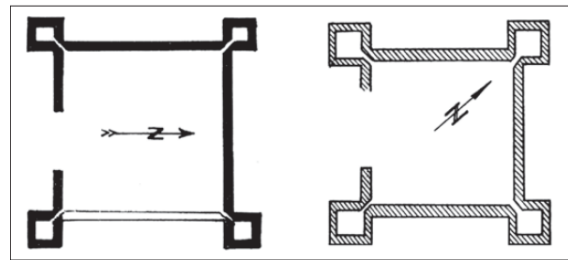
¹³³ Ibid., 189.

¹³⁴ Ţeicu, *Medieval Fortifications in Banat*, 80.;

Utvrda je imala 4 zida, a njene dimenzije su bile 21x23 metara. Zidovi su bili debljine 1.5m, a visoki 15 metara. Uz to čini se da je *Drencova* imala opkop.

Slika 4.

Slika 5.

Spomenuto izvješće donosi informacije o nekoliko utvrda koje su 1429. godine bile prazne. Radi se o utvdama Sveti Petar, „iznad Severina“¹³⁵, „iznad Orşove“, „iznad Peczscha“, „iznad Požežina“ i *Vaskapu*. Može se pretpostaviti da neke od ovih utvrda stvaraju gore spomenutu zabunu i kontradikciju. *Vaskapu* je utvrda koja je smještena između *Orşove* i Severina. Ta riječ na mađarskom znači „željezna vrata“. Na prvu ne bi trebalo čuditi jer se upravo u toj regiji nalaze Đerdapske klisure koje su poznate pod istim nazivom. Ali čini se nelogičnim tako očigledno malenu utvrdu nazvati po jednoj većoj lokaciji. Ipak više zbunjuju gore navedene „utvrde iznad utvrda“. Kako se radi o manjim utvdama koje nisu bile nastanjene dolaskom Teutonaca čini se da su prepuštene zaboravu. Blizina većih utvrda najvjerojatnije je utjecala na smanjenju potrebe za opremanjem takvih utvrda. Arheološka istraživanja ili nisu bila provedena ili nisu naišla na konkretne rezultate koji bi nam dali jasniju sliku ovih utvrda.¹³⁶

Što se tiče većih utvrda u njihovoj blizini ipak imamo više podataka. *Orşova* je dolaskom Redwitza imala 60 ljudi, 30 strijelaca i 260 pomoćnog osoblja. Prije Teutonaca gradila se još jedna utvrda u *Orşovi*, ali čini se da nije bila dovršena. Silviu Otu pretpostavlja da se radi o staroj rimskoj ruševini.¹³⁷ Stara građevina nije poznatog oblika, turski putopisac Evlija Čelebija našao je rimske ostatke i to pripisao srednjovjekovnoj *Orşovi*, no Dumitru Ţeicu govori kako je ta izvorno iz perioda dinastije Arpadović. Grad je obnavljan nekoliko puta ranije, prvo 1372.

¹³⁵ Navedene utvrde su takvim načinom napisane, očito su nedovoljno značajne da imaju ime.

¹³⁶ Silviu Ota, „The Teutonic Knights“, 104.

¹³⁷ Ibid., 103-104.

godine dok je bio u vlasništvu bivšeg bugarskog bana Benedikta Himfya.¹³⁸ Nakon Redwitzove obnove garnizon se trebao sastojati od 70 pješaka koji su godišnje koštali 5250 forinti. Zapovjednik utvrde bio je Erben Haug von Eeiligenberg. Broj strijelaca povećan je na trideset. Utvrda je također imala 10 brodova s posadom od 100 ljudi, a izvor kaže da su imali mogućnost braniti i *Peczsch* tako da su čuvali obje utvrde. Za održavanje *Oršovske* utvrde bilo je potrebno malo više od 11 000 forinti godišnje.¹³⁹

Kada je riječ o *Peczschu*, stvar je malo komplicirana. Pisani izvori spominju dvije utvrde s ovim imenom, obje na različitim lokacijama. Postoje varijacije u pisanju imena, negdje piše *Peczsch*, u drugom izvoru *Pedt*, *Peth* i slično. Lazarova mapa iz 16. stoljeća¹⁴⁰ također prikazuje utvrde ovog fortifikacijskog sustava. Na toj mapi postoje dvije utvrde koje nose ime *Pedt*. Jedna se nalazi blizu *Szentlászlóvára*, dok je druga između *Oršove* i *Severina*. Rosetti je sa svojim arheološkim timom početkom 70-ih godina prošlog stoljeća pokušao odgonetnuti neke tajne ovih utvrda, ali njegova istraživanja nisu dala željene rezultate.¹⁴¹ *Peczsch kod Oršove* u Redwitzovom izvješću iz 1429. godine ima 32 vojnika i 20 strijelca. Evidentno je da se radi o manjoj utvrdi, a položaj blizu veće utvrde smanjuje potrebu za većim opremanjem. U teutonskoj obnovi broj pješaka je podignut na 40 dok je broj strijelaca ostao isti. Silviu Oțu u članku *The Teutonic Knights in the Southern Hungarian Kingdom Preperation for Battle* griješi i krivo navodi lokaciju *Peczscha*, no Redwitzovo izvješće pokazuje da se radi o drugome. U pismu je jasno napisano *Item zu Peez bey Orswa mussen sein zu hut 40 person, macht 10 spiesz, iglicher spies macht ein jar 300 fl.* Što pokazuje da se radi o *Oršovskom Peczschu*. Pješaci i strijelci u ovoj utvrdi godišnje su koštali 4440 forinti. On također donosi informaciju o kapetanu utvrde te navodi kako se radilo o Albrechtu von Ulmu koji je imao titulu *Fischmeister*. To pokazuje da je Žigmund uz mostograditelja Hansa von Ratibora dobio i ostale zanatlje, u ovom slučaju ribare.¹⁴² Kao što je već navedeno postoji jedna manja utvrda koja je vezana za ovu, ali u trenutku dolaska Teutonaca bila je prazna i napuštena i nema indicije da se to mijenjalo. Što se tiče drugog *Peczscha* ne znamo puno. Zapravo se samo spominje u prvotnom izvješću u kojem je rečeno da je u utvrdi 20 ljudi i 4 strijelca. Ako možemo suditi po do sad viđenim uzorcima,

¹³⁸ Țeicu, *Medieval Fortifications in Banat*, 105.

¹³⁹ Feneșan, *Der deutsche Orden*, 190-194.; Silviu Oța, „The Teutonic Knights“, 103.

¹⁴⁰ Vidi prilog 1. (na njemu je prikazana bitka kod Goplupca 1428. godine)

¹⁴¹ Țeicu, *Medieval Fortifications in Banat*, 106.

¹⁴² Silviu Oța, „The Teutonic Knights“, 104.

može se pretpostaviti da je garnizon ostao isti. Costin u fusnoti bilježi da je ovaj *Peczsch* onaj koji se nalazi kraj *Szentlászlóvára* i čini se da je bio u pravu.¹⁴³

Svinița ili *Sinicza* utvrda je Žigmundovog fortifikacijskog sustava koja je smještena s lijeve obale Dunava. Kako su prvi dokumenti o njoj iz 15. stoljeća, možemo pretpostaviti da nije postojala prije te da je izgrađena za vrijeme Žigmundove vlasti za potrebe upotpunjenja istog sustava. Riječ je o maloj utvrdi koja je 1429. godine, kada je von Redwitz prvi put izvijestio von Rusdorfa o stanju utvrda, imala 40 ljudi i 6 strijelaca. Vođa Teutonaca u Ugarskoj nije vidio potrebu za povećanjem kopnenih trupa, ali je utvrdu dodijelio 6 brodova sa 60 veslača. Godišnji iznos za *Svinițu* je 5582 forinti, a sveukupno bi za nju vezano bilo 106 vojnika. U istoj točki u izvoru Redwitz dodaje da bi se između *Svinițe* i *Peczscha* mogla izgraditi još jedna utvrda ili farma. Nije poznato je li ikada nekakav takav objekt izgrađen, ali to očito pokazuje Redwitzovu potrebu za dodatnim utvrđivanjem ili opskrbom.¹⁴⁴

Između *Svinițe* i *Drencove* nalazi se utvrda *Staniloucz*. Ona je bila locirana na putu koji je spajao depresije *Oravite* i *Almāj* u dolini Nere. Isto kao i *Svinița* izgrađena je u Žigmundovoj vladavini za potrebe dopune obrambenog sustava. Ne zna se točna godina izgradnje, ali možemo pretpostaviti da je nekad nakon 1419. godine.¹⁴⁵ U pismu iz 1429. godine Redwitz navodi da garnizon *Staniloucza* čine 32 ljudi i 4 strijelaca baliste. Nakon obnove Teutonci tamo postavljaju 10 koplja, znači 40 ljudi, i ostavljaju 4 strijelca. Za njih je bilo potrebno izdvojiti 3000 forinti godišnje. Isto kao i s prošlom utvrdom odlučili su dodati brodove i posadu, u ovom slučaju 20 ljudi to jest dva broda.¹⁴⁶

Pojejna odnosno *Požezhin*, a u nekim izvorima *Possessin* utvrda je slična gore navedenima. Isto kao i one, bila je podignuta negdje nakon 1419. godine za vladavine Žigmunda Luksemburškog. Arheološko istraživanje ove utvrde nije moguće jer od kraja 19. stoljeća utvrda je sve više bila izložena Dunavu, dok u jednom trenutku nije bila sasvim potopljena. Böhm, koji je istraživao utvrdu 1880-ih zabilježio je da je u to vrijeme ostao stajati jedan zid. Utvrda se nalazila na prostoru koji se zove Zidina.¹⁴⁷ U von Redwitzovom izvješću

¹⁴³ Feneşan, *Der deutsche Orden*, 187.

¹⁴⁴ Ibid., 190-191.

¹⁴⁵ Ţeicu, *Medieval Fortifications in Banat*, 109.

¹⁴⁶ Feneşan, *Der deutsche Orden*, 190-191.

¹⁴⁷ Ţeicu, *Medieval Fortifications in Banat*, 107.;
Zid je bio dug 16m, a visok 8 metara.;

garnizon u Požežinu čini 200 vojnika i 30 strijelaca. Ova utvrda nije na drugom popisu obnovljenih utvrda te možemo zaključiti da je ostao jednak broj vojnika tamo. Ako bismo izračunali ispalo bi da je za pješake potrebno 15 000 forinti dok je za strijelce 2160 forinti godišnje. Poznat nam je zapovjednik ove utvrde, on je bio Peter Hebichler.¹⁴⁸

Sljedeća utvrda najvažnija je u cijelom sustavu na južnoj granici Ugarske. Radi se o *Szentlászlóvaru*. Poznato nam je od prije da je izgrađena zato što Žigmund nije uspio zauzeti Golubac koji mu je trebao biti predan smrću despota Stefana Lazarevića. Podignuta je dakle kako bi branila taj prostor ne samo od standardnih osmanskih prodora i pohoda već zato da nadgleda Golubac koji se sada bio pod izravnom vlašću Osmanlija. Isto nam je poznato da je utvrda imala bitnu ulogu u Žigmundovom neuspjelom pokušaju zauzimanja Golupca putem opsade. Utvrda je izgrađena na brdu koje se zove *Cula* te je pozicionirana na visoravni na istom brdu. Arheološka istraživanja potvrđuju pretpostavljenu veliku ulogu u vojno-obrambenom sustavu te su vidljivi ostaci zidina koji su gotovo 3m debljine. Eliptični zid koji je zatvarao prostor od 190 metara dio je starije obrambene strukture, najvjerojatnije iz 13. stoljeća. Sjeverna strana je bila najviše izložena te su nađeni ostaci opkopa na toj i sjeveroistočnoj strani. U dvorištu su pronađeni ostatci nekolicine građevina koje su služile garnizonu utvrde. Istraživanja su također otkrila podrum koji je bio popločen ciglama. Zidine su bile građene od vapnenca koji je bio iznimno dostupan u toj regiji.¹⁴⁹ Još iz Redwitzovog izvješća iz 1429. godine vidimo važnost utvrde. U njoj je stacionirano 400 vojnika i 56 strijelaca. Čini se da se nakon teutonskog dolaska nije mijenjao broj ljudi u utvrdi. Poznato nam je ime zapovjednika, to je bio Teutonac Eberhard Sax, no njegovo ime se tek spominje u kasnijim izvorima.¹⁵⁰

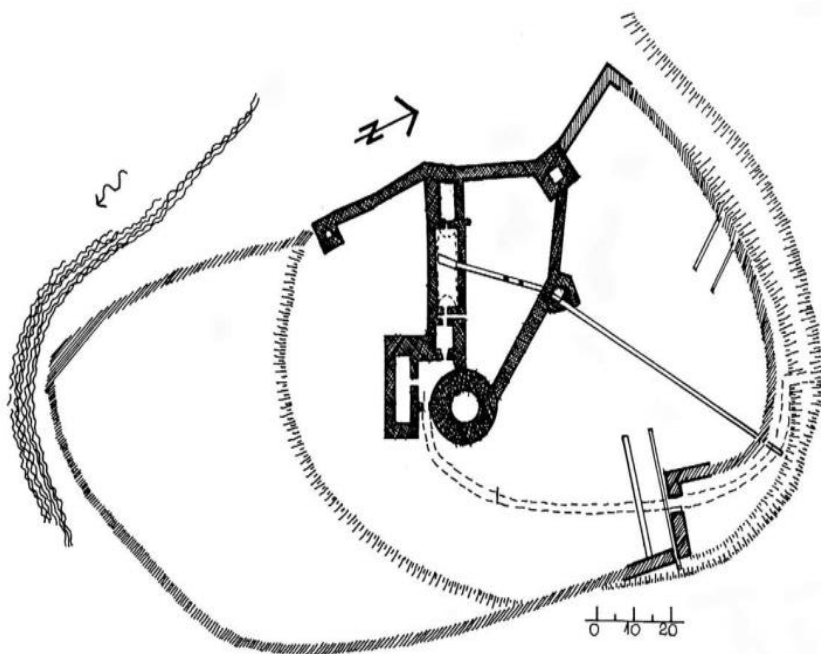
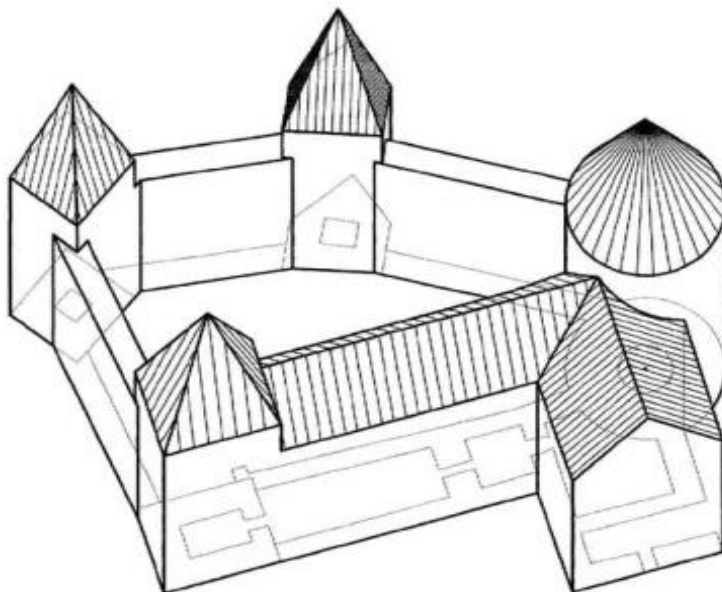
Na istoj strani nalazila su se tri tornja. Četvrtasti toranj imao je unutarnje dimenzije 3.25x3.45 metara, dok je cilindrični toranj imao unutarnji promjer 5 metra te jednako debele zidove.

¹⁴⁸ Feneşan, *Der deutsche Orden*, 189.; Silviu Oța, „The Teutonic Knights“, 108

¹⁴⁹ Ţeicu, *Medieval Fortifications in Banat*, 114-115.

¹⁵⁰ Feneşan, *Der deutsche Orden*, 187.

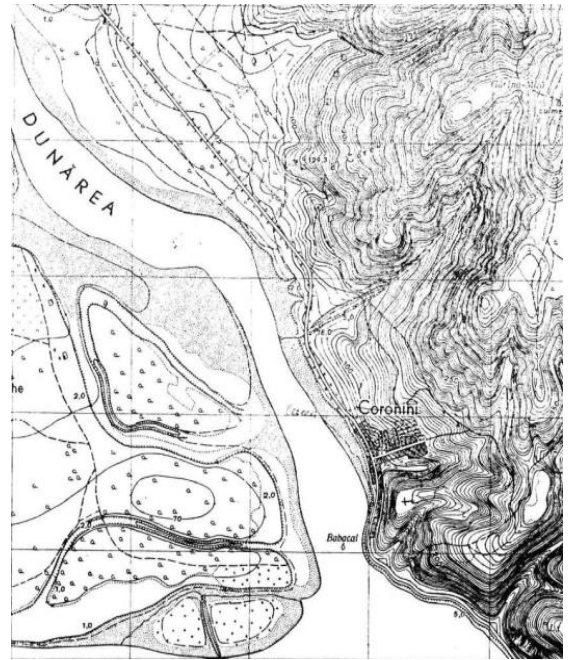
Slika 6.

Slika 7.

Prilog 8.

Prilog 9.

Prilog 10.

Von Redwitzove ideje obnove i financijsko izvješće ne spominju samo ljudstvo u utverdama njihov ukupni trošak. U jednoj točki navodi da je čak četiristo konja naručeno za Matka. Tu se najvjerojatnije radi o Matku Talovcu koji je u tom trenutku kapetan Beograda. On je imao na raspolaganju 100 koplja odnosno 400 ljudi koje je trebalo platiti, a njihov trošak je 300 forinti godišnje po koplju. Prehrana njegovih snaga također je uvrštena u pismo. Bilo je potrebno izdvojiti 16 000 forinti godišnje da se zadovolje prehrambene potrebe ovog dijela vojske. Također odvaja 20 000 forinti u svrhu izgradnje novih utvrda, no nije precizirano misli li na jednu utvrdu ili njih više. Zanimljivo je da spominje dodatne konjanike, njih 150 točnije. Naziva ih husarima što bi značilo da se najvjerojatnije radi o lakoj konjici. Njihov godišnji trošak bio je nešto više od 10 000 forinti. Nadalje navedena je suma od 55 000 forinti čija je namjena bila za kupovanje hrane za utvrde. Ovo nije bila hrana za svakodnevne prilike već se radi o hrani koja se isključivo smjela jesti u slučajevima velike potrebe. Vjerojatno se radi o hrani za opsade kada je braniteljima onemogućena opskrba.¹⁵¹

U izvješću iz 1429. godine navode se još tri utvrde. Radi se o već spomenutim utverdama *Ilidia*, *Almăj* i *Mehadia*. One nisu bile na dunavskoj obali i njihova primarna uloga nije bila obrana linije već su imale ulogu potpornih fortifikacija. Ako se gleda iz smjera zapada prema istoku prva od tih utvrda bila je *Ilidia* koja je u nekim izvorima također poznata pod nazivom *Socolari*. Von Redwitz navodi 126 „kneza“ (*knesien*) i 450 seljaka. Kako se radi o pomoćnoj utvrdi koja je bila više kao logistički centar za utvrde na prvoj liniji, Teutonci u njoj nisu imali postrojbu.¹⁵² *Ilidia* se nalazi na brdu zvanom *Cetate* na visini od 656m, a oblikom je ovalna. Promjeri su 180/90 metara. Zidovi su građeni tehnikom *opus incertum* što znači da se sastoje od malog nepravilnog kamenja povezanog mortom. Izvorna građevina datira se u 13. stoljeće.¹⁵³

Almăj je sljedeća utvrda u nizu i ona je od tri gore navedenih pomoćnih utvrda najjužnija odnosno najbliža Dunavu. Njena točna lokacija nije poznata, ali se zna da je bila smještena

¹⁵¹ Feneşan, *Der deutsche Orden*, 190–194.

¹⁵² Silviu Oța, „The Teutonic Knights“, 114.

¹⁵³ Ţeicu, *Medieval Fortifications in Banat*, 86.;

Zidovi su široki 2.30m, a omeđeni su s dvije kule. Samo je jedna istražena te je utvrđeno da je unutrašnjost 5x3 metara.

negdje u *Almajskoj* depresiji. U izvorima je poznata po nazivu *Halmas*, a pojavljuje se još 1364. godine. Ipak u tom izvoru nije riječ o utvrđi te se ne može sa sigurnošću dokazati kada je izgrađena. U von Redwitzovom izvješću zapisano je da u ovoj utvrđi ima 223 „kneza”¹⁵⁴, 504 seljaka, 32 čuvara cesta (*die der wege huwten*), i 26 kurira (*brieffuwrer*). Komunikacija između utvrda očito je bila veoma bitna, cijela poanta fortifikacijskog sustava jest da brani taj određeni prostor, a dobra međusobna komunikacija bi olakšala taj zadatak.

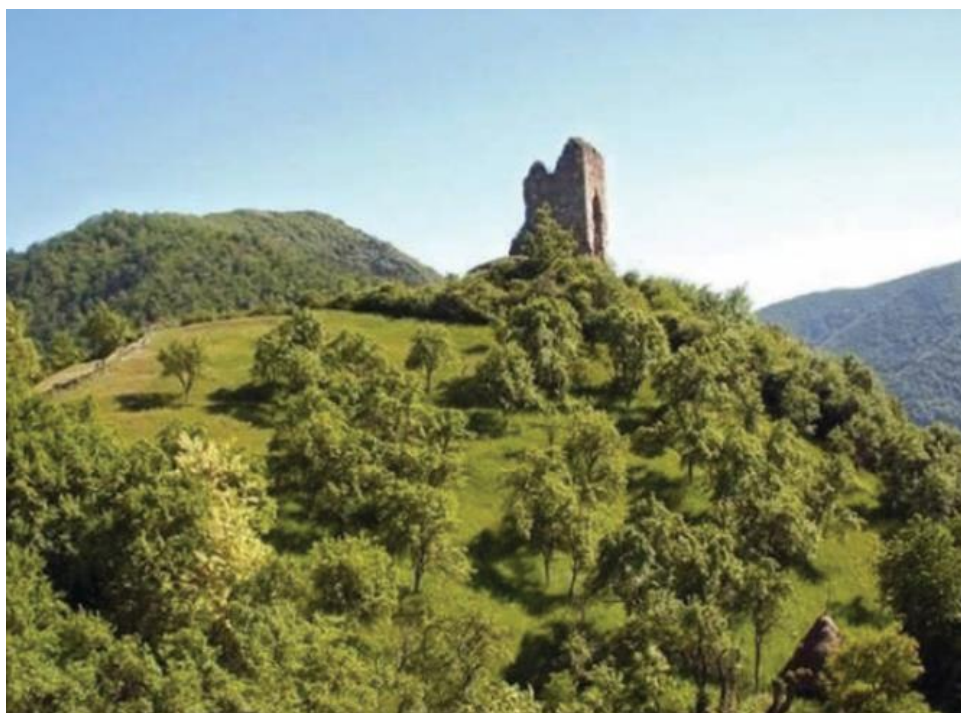
Mehadia je bila smještena na brdašcu koje nosi ime *Grad*. Prvi znakovi građevine na ovoj lokaciji datiraju se u 14. ili 15. stoljeće, a riječ je o kuli. Toranj koji je služio kao ulaz u utvrdu četvrtastog je tlocrta i nalazi se sa sjeverne strane.¹⁵⁵ *Mehadia* je imala puno veći broj seljaka vezanih za utvrdu od ostalih. Von Redwitz piše kako je tamo bilo 1112 seljaka, 294 „kneza“, 30 čuvara cesta te 20 kurira. Lokacija utvrde je poznata. Početkom 70-ih godina prošlog stoljeća vršena su arheološka iskopavanja na tom području, no Otu navodi kako rezultati nisu poznati. Također je predložena rekonstrukcija utvrde, ali u ovom trenutku ne vode se aktivni radovi.¹⁵⁶

¹⁵⁴ U izvoru „Knesien”, u Costinom prijevodu na Rumunjski jezik „cnezi”. Radi se o nižem plemstvu.

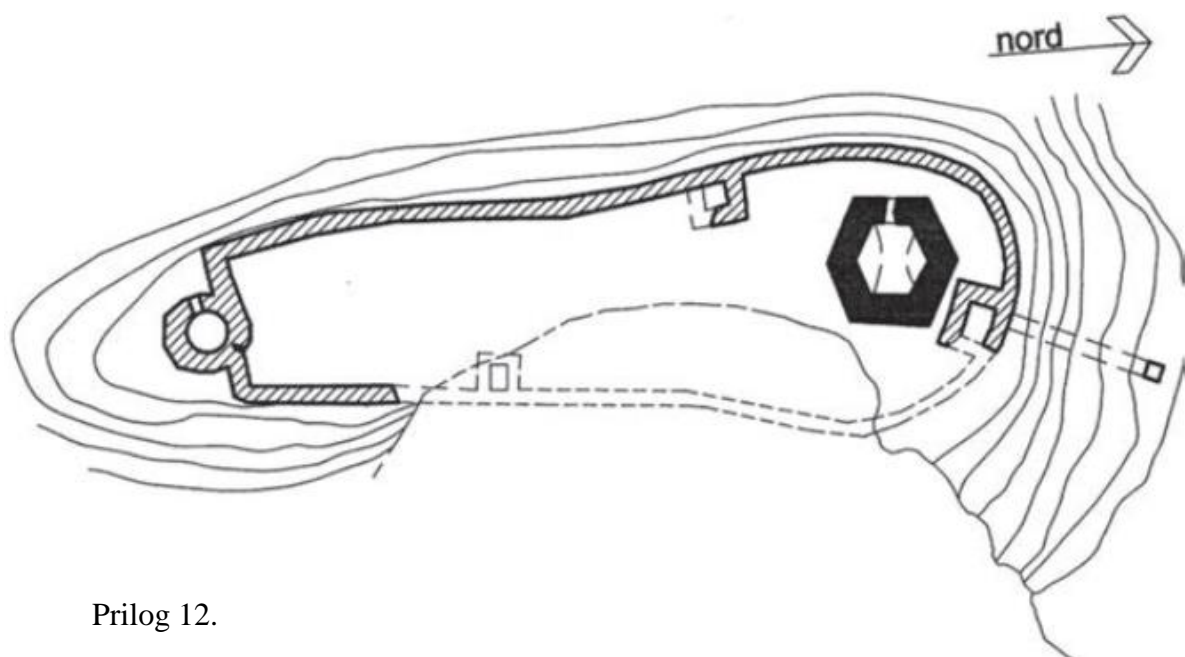
¹⁵⁵ Teicu, *Medieval Fortifications in Banat*, 104.;

Debljina njenih zidova iznosi 1.5 metara. Jedan od tornjeva, točnije cilindričan toranj ima unutarnji promjer 2.2 metra dok mu je debljina zidova malo manja odnosno 2.1 metar.

¹⁵⁶ Silviu Oța, „The Teutonic Knights“, 109.

Prilog 11.

Prilog 12.

Uz glavne utvrde fortifikacijskog sustava i uz pomoćne utvrde u pozadini, postojale su još neke koje su samo fusnote u von Redwitzovom izvješću iz 1429. godine. U izvoru se spominje *Soel*, no ne navodi se koliko je ljudi u njemu. Mogli bismo pretpostaviti da se radi o praznoj utvrđi, no Redwitz je posebno naglašavao kada su utvrde prazne, tako da se čini da ni to nije slučaj. Autor Costa smatra da se radi o *Liborajedi*.¹⁵⁷ Ostaci utvrde nisu pronađeni, ali znamo da je bila smještena između *Liubcove* i *Szentlászlóvára*. Ne zna se puno o njoj osim toga da je bila predana Teutonskom redu 1429. godine skupa s drugim utvrđama fortifikacijskog sustava. Pretpostavlja se da je uništena u sukobima 30-ih godina 15. stoljeća ili u nekom kasnijem trenutku. Osmanski dokumenti iz sredine 16. stoljeća spominju *Liborajedu*, ali samo kao selo. Utvrda je morala biti uništena do tog trenutka.¹⁵⁸ Uz *Soel* spominje se i utvrda *Lybko*, a Costin pretpostavlja da se radi o *Liubcovi*, ali o njoj nam isto nije ostalo puno poznatih podataka.¹⁵⁹

Također je postojalo još nekoliko utvrda ovog sustava koje uopće nisu spomenute u prvom izvješću, niti u planovima obnove sustava. Jedna od njih je prva odnosno zadnja utvrda sustava, ovisno o kutu gledanja. Radi se o utvrđi zvanoj *Haram* koja se nalazi u današnjoj Staroj Palanki u Srbiji. Tamo se *Caraș* i *Nera* ulijevaju u Dunav, a još je od rimskih vremena ovaj prostor bio od interesa osvajačima jer postoji gazište rijeke u blizini. Utvrda je bila izgrađena na otoku u rijeci koji se zvao *Sapaja*, pa se i utvrda nekada tako naziva. Temelj utvrde jest stara rimska fortifikacija, a njene ostatke i inkorporaciju u srednjovjekovnu utvrdu potvrdila je Danica Dimitrijević. Nije nam ostala sačuvana, jer je kao mnoge utvrde na otocima u Dunavu s vremenom potopljena. Srednjovjekovna fortifikacija spominje se u izvorima još od 12. stoljeća. *Haram* je često bunio istraživače jer je u 13. stoljeću nazivan *castrum Crassu*, *Carassu*, *Crassou* te bi često bio mijenjan za kasniju utvrdu *Carașova*. Poznata su nam imena nekolicine vlasnika među kojima su već spomenuti Benedict Himfy, Frank Talovac te Pippo Sclaris.¹⁶⁰

Slično kao ostale pomoćne utvrde, sljedeća u nizu, *Bârzava* se nalazi daleko od dunavske obale. Spominje se još od druge polovice 14. stoljeća, a poznato je nekoliko vlasnika utvrde. Kao i u slučaju utvrde *Haram*, Pippo Ozorai, odnosno Pippo Sclaris vršio je ulogu gospodara

¹⁵⁷ Feneșan, *Der deutsche Orden*, 189.

¹⁵⁸ Țeicu, *Medieval Fortifications in Banat*, 102.

¹⁵⁹ Feneșan, *Der deutsche Orden*, 189.

¹⁶⁰ Țeicu, *Medieval Fortifications in Banat*, 84.-85.;
Struktura je imala kvadratni tlocrt dimenzija 92x92 metara.

Bârzave od 1415. - 1418. godine. Iako nije na izvješću iz 1429. godine, ona je od te godine do 1433. bila pod direktnom upravom teutonskog reda, a poznato nam je da je u jednom trenutku kapetan utvrde bio Eberhard Sax koji je vršio istu funkciju u *Szentlászlóváru*.¹⁶¹

Za razliku od *Bârzave* čini se da nije bilo prisustva Teutonaca u *Carașu*. Ona se nalazi između *Ilide* i *Bârzave*, a Oța smatra da je bila dio fortifikacijskog sustava te da je funkcionirala slično poput ostalih pomoćnih utvrda. Arheološka istraživanja otkrila su nekoliko kovanica koje je datiraju u doba Žigmundove vladavine, preciznije nekoliko godina prije dolaska von Redwitza.¹⁶²

Sličnu ulogu imao je *Caransebeș*. Detaljna arheološka istraživanja otežana prisustvom modernog grada iznad pretpostavljenog mjesta utvrde. Točna lokacija ipak nije poznata. Ţeicu navodi kako Engel Pál smješta utvrdu u *Turnu Ruieni*, no on smatra kako je to nerealno. Vođen kartografskim analizama i izvorima poput putopisa Evlije Čelebije, on utvrdu smješta ispod istoimenog današnjeg grada.¹⁶³

Uloga glavnog fortifikacijskog sustava na dunavskoj obali je vrlo jasna. Također se može detaljnije pogledati na koji način pomoćne utvrde utječu na funkcioniranje vojno–obrambenog sustava. Naime, one ne sudjeluju izravno u borbama na granici već više služe kao logistički centri koji imaju podupirati glavne utvrde. Kako je dolaskom Teutonaca Klaus von Redwitz popisao broj vojnika i opreme po fortifikacijama isto tako je smatrao bitnim da navede koje daće su određene potporne utvrde dužne davati njima.

Iz *Caransebeșa* je dolazilo najviše prihoda, a većinom su bili plaćeni dobrima poput stoke, hrane i u nekim slučajevima novcem. Daće su bile plaćane na određene blagdane kako bi stanovnici okruga cijele godine određenim sredstvima podupirali rad fortifikacijskog sustava. Na blagdan svetog Nikole svaki „knez” iz ovog okruga dužan je dati dvije svinje. Na blagdan arhandela Mihaela davali su ukupno 200 mjera žitarica. Točnije 100 mjera pšenice su davali tada, a ostatak za blagdan sv. Jurja mučenika. Uz to bili su dužni i plaćati porez u novcu, točnije dvjesto denara. Uz to daju i 16 janjeta te na blagdan sv. Duhova 150 kastriranih ovnova. Na Božić daju pet kola sijena. Uz opskrbu fortifikacijskog sustava dužni su dati *ispán* Temišvara, ukoliko on dođe u *Caransebeș*, vrč dobrog vina, 4 janjeta ljeti, šest ovaca zimi, dvije svinje i

¹⁶¹ Ibid, 75.

¹⁶² Silviu Oța, „The Teutonic Knights“, 119.

¹⁶³ Ţeicu, *Medieval Fortifications in Banat*, 108.

dvjesto kruhova. Za Duhove daju sto mladih i 50 starih pilića. Također su mu dužni dati četrdeset mjera stočne hrane i šest kola sijena. Kao što se može primijetiti radi se o vrlo velikim davanjima, a kako bi stanovnicima *Caransebeşa* ipak nešto ostalo kako bi mogli prehraniti sebe i zadovoljiti potrebe svoje utvrde oslobođeni su od davanja desetine.¹⁶⁴

Primijetiti ćemo da se daće predaju na iste blagdane u svim utverdama te da se radi o istim ili sličnim dobrima. Na blagdane svetih Jurja i Mihaela Arhanđela u *Mehadiji* se predaje dvjesto mjera žitarica od kojih je pola trebalo biti pšenica, a pola zob. Također moraju priskrbiti četrdeset ovaca, dvadeset goveda i četrdeset kola sijena. Tada također daju desetinu iz pčelinjaka, uzgoja svinja i ovaca. Svaki je knez također dužan dati jedno janje.¹⁶⁵

U *Almāju* se traži gotovo identično od stanovnika. Svaki knez daje jedno janje te dvjesto mjera žitarica jednako kao u *Mehadiji*. Također se daje desetina. U *Almāju* je ipak razlika što su bili dužni davati petnaest pokrivača što upućuje na to da je tekstilna industrija bila u malo jačem stupnju razvoja u odnosu na druga mjesta.¹⁶⁶

U *Ilidiji* je bio veći naglasak na individualnom davanju pa se tako od njih tražilo da daju jedno janje, jednu mjeru pšenice, jednu mjeru stočne hrane. Također se plaća desetina te daju osam i pol pokrivača. Hrana se predaje po dogovoru.¹⁶⁷

Caraşova i *Barzăva* zajedno su plaćali daće. Isto kao u drugim utverdama svaki knez daje jedno janje, dvjesto mjera žitarica od kojih polovina mora biti zob, a druga polovina pšenica. Za blagdan arhanđela Mihaela daju 10 goveda te svaki daje trideset ovaca ukoliko ih posjeduje tisuću. Ponuđena je i novčana alternativa, a cijenu jedne ovce odredili su na dvanaest denara. Također se prikuplja desetina iz pčelinjaka i daju osam pokrivača. Što se tiče hrane, kao i u *Ilidiji* daje se po dogovoru.¹⁶⁸

Klaus von Redwitz ovaj izvještaj završava s nekoliko napomena. Navodi kako ne može očekivati puno meda jer je u prošloj godini u distriktima *Almāj* i *Mehadia* skupljena samo jedna bačva. Također obavještava da se ovaj izvještaj treba dostaviti kralju te da ljudi Matka Talovca trebaju prikupiti svu sol koju mogu.¹⁶⁹

¹⁶⁴ Feneşan, *Der deutsche Orden*, 200-202.

¹⁶⁵ Ibid.

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ Ibid.

¹⁶⁸ Ibid.

¹⁶⁹ Ibid.

Cijeli navedeni sustav ovisi o velikom broju ljudi, hrani, teretnim i ratnim životinjama i naravno o novcu. Valja se zapitati kako se Teutonski red na ovom prostoru financira. Poznato je da su došli na kraljev poziv te da se on obvezao pružiti im sve što im je potrebno kako bi efektivno mogli braniti južnu granicu njegovog kraljevstva. Također znamo da je Žigmund Teutoncima ustupio *Neumark*. Korištenje tog kraljevog posjeda Teutonski je red prije plaćao, no dolaskom na Dunav i obavljanjem dužnosti prema kralju on je predao Neumark redu u znak zahvalnosti i kao svojevrsnu isplatu. Ipak financije Reda na dunavskoj obali ne potiču s tog posjeda niti iz njihovih riznica. Von Redwitz je detaljno analizirao koliko košta sveukupna obnova, oprema, prehrana i naoružanje svih potrebnih utvrda u dunavskom sustavu i zaključio je da se radi o sumi od 314 000 forinti. To je iznimno velika količina novca, no kralj je imao nekoliko ideja kako ih osigurati. Redu je obećan prihod iz kovnica novca u *Hermanstadtu*¹⁷⁰ i *Kronu*¹⁷¹. Godišnji prihodi koji su obećani Redu iz ovog izvora iznosili su 150 000 forinti što je skoro pola od svote potrebne za održavanje sustava. Rudarstvo je bila veoma velika privredna grana na tom prostoru, posebice u Transilvaniji. U spomenutom periodu mnogi iskusni rudari, uglavnom Nijemci, naseljavali su ta područja kako bi crpili prirodne resurse. Sol je bila crpljena u nekoliko rudnika, a Teutonskom redu je obećano 100 000 forinti iz obližnjih solana i rudnika soli. Druga stvar koje je bilo u izobilju jest srebro. Čak 60 000 forinti godišnje trebalo je pripasti Teutoncima zahvaljujući iskopanom srebru u Transilvaniji. Ipak, koliko god impresivno zvučala prikupljena suma, na godišnjoj bazi to iznosi 310 000 forinti što znači da su vojnici od samog početka u minusu za 4000 forinti. Možemo zaključiti da je vrijednost otprilike podmirena s daćama iz pomoćnih utvrda, no to je teško za odrediti. Branitelji utvrda su u najboljem slučaju na nuli, što onemogućuje napredak sustava ili kvalitetnu obnovu u slučaju napada Osmanlija. To je također s pretpostavkom da im se sve što je obećano i preda, jer ukoliko jedan od izvora financija zakaže nemaju nikakvu rezervu na koju se mogu osloniti.¹⁷²

Nedostatak financiranja pokazao se nepremostivim problemom s kojim se Teutonski viteški red u Ugarskoj morao suočiti. U pismu iz 1432. godine koje je potpisano od strane svih nazočnih vitezova u Ugarskoj i upućeno velikom meštru njihovog reda Paulu von Rusdorfu

¹⁷⁰ Današnji Sibiu u Rumunjskoj

¹⁷¹ Današnji Brašov u Rumunjskoj

¹⁷² Feneşan, *Der deutsche Orden*, 190-194.

saznajemo o njihovoj situaciji. U izvještaju se prvo navode financijski izvori, odnosno kovnica novca, transilvanijska sol, prihodi od carine srebra te od petine. Također spominje pšenicu iz *Kunsaga* i *Jaszaga* što nije bilo navedeno u prošlim dokumentima te dopuštenje da love jesetre u Dunavu. Iz gore navedenog jasno je da su potrebe Teutonskog reda velike i računica pokazuje da im je potrebna ogromna svota novca. Sve što je navedeno u pismu iz 1432. godine, kaže Redwitz, nije dovoljno ni za pola mjeseca. Potrebe nisu samo financijske i prehrambene. Vođa Teutonaca u Ugarskoj navodi kako je Žigmund primijetio da postoji potreba za obnovom određenih utvrda te da unatoč tomu ne poduzima ništa oko toga.

Von Redwitz govori da kovnica nije poslala niti jedan šiling te da je pšenica iz spomenutih okruga bila preusmjerena drugamo na zapovijed kralja. Još jedan od izvora financiranja bilo je lokalno plemstvo. Oni, kaže, čak i kada se radilo o malim potrebama, odnosno u periodu trogodišnjeg mira nisu pomogli vitezovima. Redovnici su slali izaslanike kako bi tražili pomoć, no ona nije došla. Uz to navodi kako su im aktivno radili prepreke u obliku zadržavanja radnika koji su trebali raditi na utverdama. Konstatira da je postojanje reda u Ugarskoj ugroženo, ako se uvjeti ne ispune. Tim pismom mole velikog meštra da pokuša razgovarati s kraljem kako bi osigurao potrebna sredstva. Kako je von Redwitz već godinama uz kralja i jedan je od njegovih glavnih dužnosnika, on je nedostatak financija objasnio Žigmundu, ali nije bilo koristi. Izražavaju želju za izvršenjem svojeg zadatka i za obranom Ugarske te ne žele da krivica padne na njihov Red ukoliko dođe do neuspjeha. Na kraju pisma potpisani su svi nazočni Teutonci. Prvi među njima je naravno Klaus von Redwitz, njihov vođa u Ugarskoj. Čini se da su poredani po nekoj hijerarhiji jer odmah nakon njega navedeni su kapetani Severina i *Orşove* Erben Haug von Heiligenberg i Kaspar Götz. Potom se spominje gospodin Niklas, brat svećenik iz Prusije koji je služio kao kapetan *Gwerina*. Nakon njega dolazi Oswald Weyler koji je bio zamjenik von Redwita u Ugarskoj. Zatim se spominju trojica časnika koji su obavljali zadatke vezane za prehranu u utvrdi i bili zaduženi za čuvanje dveri, *kochenmeyester*, *kelnermeister* i *thormeyster*, Konrad Kaffensteyner, Mathes Kyczk i Jost von Gundeflinghen. Nakon njih spominje se zamjenik kapetana *Gwerina* Niklas Mochburger, a na samom kraju su *fishmeyester* utvrde *Peck* odnosno *Peczsch* Albrecht von Vlmen te Kapetan Požežina Peter Hebichler. Zanimljivo je da nisu svi potpisani. Ne spominje se Eberhard Sax koji je bio kapetan *Szentlászlóvára*, možda najbitnije utvrde. Razlog tomu mogao bi biti da su ih vojne dužnosti

zadržale i da nije bilo pametno obezglaviti cijeli vojni vrh utvrđene granice, makar je isto tako moguće da nije još došao na tu poziciju.¹⁷³

Bez adekvatne financijske potpore obrana fortifikacijskog sustava bila je paralizirana. Valja se prisjetiti kako su Teutonci na ovaj prostor došli u trenutku kada je sklopljen trogodišnji mir između kralja i sultana te su se u tom vremenskom okviru trebali pripremiti za nadolazeće sukobe. Mir je bio održan, ali kralj i njegovi vojskovođe svakako su mogli računati da će se ekspanzionistička tendencija Osmanlija ponovno vratiti nakon mira. Njihova vojska već je 1431. godine izvela niz napada na području *Burzenlanda*, odnosno u Vlaškoj. Kako se radi o samom susjedstvu Ugarske i o neposrednoj blizini obrambenog sustava, obnovljen interes Osmanlija za pokoravanjem Ugarske bio je samo pitanje vremena. Žigmund je u to vrijeme puno putovao. Krajem 1431. bio je okrunjen kao kralj Italije te je još tu titulu dodao već postojećima. Osim što je von Redwitz bio njegov dugogodišnji suradnik ne samo u vojnim pitanjima i posredovanju između Teutonskog reda i kralja postao je njegov politički dužnosnik. Između ostalog je najkasnije 1433. godine postao severinskim banom. Imajući to sve na umu jasno je da je on često putovao skupa s kraljem te je i on često izbivao s područja koje je morao pripremiti za obranu. Njega je u tim slučajevima mijenjao Oswald Weyler, koji ga je informirao o osmanskim osvajanjima u susjednoj Vlaškoj.¹⁷⁴

Godine 1432. Osmanlije su intenzivirali pritisak. Dio svojih snaga stacionirali su pred *Kovinom*. Whelan smatra da se radilo o diverziji, kako bi maknuli fokus s Beograda koji su planirali napasti. Na koncu ga nisu napali u tom trenutku, vjerojatno zbog opremljenosti utvrde. Svoju pažnju su ponovno usmjerili istočno te su krenuli u Ugarsku kroz Vlašku putem „Željeznih dveri”. U pismu Litavskog vojvode Švidrigajla to je potvrđeno. Nije u potpunosti jasno što se desilo u tim napadima. Pisma bilježe teške napade i gubitak triju utvrda na Dunavu.¹⁷⁵ Von Redwitz je, čini se, opet bio na putu s kraljem kada su Osmanlije napali. Joachim piše kako je pismo koje je njegov zamjenik Oswald Weyler poslao datirano u *Caransebeșu*, te da se može zaključiti kako je dio granice pao. Severin je bila glavna utvrda, a pismo nije poslano iz njega, očigledno je da je Severin jedan od tih triju lokacija koje su

¹⁷³ Feneşan, *Der deutsche Orden*, 240-243.

¹⁷⁴ Posan, *Hungary and the Teutonic Order*, 273.

¹⁷⁵ Whelan, „Sigismund of Luxemburg and the Imperial Response”, 57.

navedene da su pale pod navalom Osmanlija.¹⁷⁶ Posan smatra da se radilo o utverdama Severin, *Orşova* i *Peczsch*. To ima smisla jer su one najzapadnije fortifikacije i najbliže Željeznim dverima gdje znamo da je bio fokus osmanlijskih napada. Također upućuje na memoare Eberharda Windeckea koji je bio jedan od Žigmundovih dužnosnika u to vrijeme. U njima su opisane neke epizode vezane za te napade. Kralj je bio odsutan i nalazio se u Lombardiji u trenutku osmanlijskih napada, napadači su osvojili tri utvrde i pokušali osvojiti *Szentlászlóvár* koji je bio najopremljenija fortifikacija u sustavu no nisu uspjeli. Nastavlja kako je križarska vojska ubila 60 000 Osmanlija. Ovdje se očito radi o standardnom uveličavanju brojeva u srednjovjekovnim izvorima, ali valja imati na umu da su uistinu morali u velikom broju doći ako su imali namjeru osvojiti *Szentlászlóvár*. Južna utvrđena granica tim je napadima bila nešto oslabljena, no brojne utvrde su još uvijek opstale, a i dunavska flota još uvijek je bila funkcionalna i predstavljala veliku prepreku bilo kakvim osvajačkim tendencijama.

Isto tako sami vitezovi nisu kanili odmah napustiti fortifikacijski sustav. Iako se njihova misija pokazala teško održivom, znamo da su se svakako još neko vrijeme zadržali na limesu. Prije spomenuti Eberhard Sax, kapetan *Szentlászlóvára*, tek je prvi put godinu dana nakon osmanlijskog napada naveden na toj funkciji. Von Redwitz je još u dokumentima iz 1435. godine nazivan severinskim banom, a čini se da nije otišao niti da je smijenjen radi nekog konflikta s kraljem već je najvjerojatnije obolio. Žigmund navodi u pismu iz 1437. godine kako je zapovjednik Teutonaca u Ugarskoj preminuo te godine, a severinski banat pripao je Franku Talovcu koji će u kasnijem periodu sa svojom braćom postati vodeće lice protuturskog djelovanja na tom prostoru.¹⁷⁷

Nekoliko vojnika je ostalo na dunavskom limesu, čini se, do 1437. godine. Methes Kyczka, za kojeg Joachim smatra da je najvjerojatnije češkog porijekla, zabilježen je da se te godine vratio u Prusiju. Izvor također govori o stanju u kojem je došao. On je, naime, obolio od gube i nije dugo živio nakon povratka. Mochburger, bivši zamjenik kapetana *Gwerina*, također se te godine vratio. Kapetana te iste utvrde, Kaspara Gotza, kralj je poslao velikom meštru s riječima hvale i nadom za daljnju suradnju. Žigmund je i dalje smatrao da se red može ponovno implementirati u obrani njegove južne granice,¹⁷⁸ Ta misao nije ostala samo u obliku

¹⁷⁶ Joachim, „König Sigmund und der Deutsche Ritterorden“, 102.

¹⁷⁷ Posan, *Hungary and the Teutonic Order*, 273-277.

¹⁷⁸ Joachim, „König Sigmund und der Deutsche Ritterorden“, 105-107.

nade već se kralj aktivno trudio vratiti Teutonski red nazad na Dunav. U pismu iz 1437. godine on obavještava velikog meštra kako je njegov naum da uz pomoć koncila u Baselu te uz pomoć pape relocira red s Baltika ponovno na južnu granicu. Također je imao ideju spajanja Teutonskog reda s Hospitalcima. Žigmundova smrt pred sam kraj te iste godine otežala je provođenje ovih planova, a Teutonci se nisu vratili obrani južne granice.¹⁷⁹ Već spomenuta braća Talovac preuzeli su obranu granice u nadolazećem periodu nakon Žigmundove smrti. Još za kraljeve vladavine su bili utjecajni i bili na bitnim pozicijama. Franko Talovac bio je severinski ban i kapetan Beograda, Matko je bio ban Hrvatske, Slavonije i Dalmacije te gospodar Kovina, Ivan je bio prior Ivanovaca na prostoru Ugarske, a najmlađi brat Perko tek je kasnije primio više časti i titule.¹⁸⁰

¹⁷⁹ Posan, *Hungary and the Teutonic Order*, 277.

¹⁸⁰ Whelan, „Sigismund of Luxemburg and the Imperial Response”, 59.

7. ZAKLJUČAK

U skladu sa sve češćom pojavom osmanlijskih upada i osvajačkih pohoda branitelji Ugarsko-hrvatskog Kraljevstva morali su reformirati ili od ničega izgraditi sustav obrane koji bi onemogućio neprijateljska kretanja na njihov teritorij. Žigmund Luksemburški bio je vladar koji se našao na ugarsko-hrvatskom prijestolju u tim trenucima intenzivnih osmanlijskih prodora i njega je zapala zadaća da osmisli način kojim će štititi svoje Kraljevstvo. Već postojeće sisteme obrane valjalo je unaprijediti na način da se mogu nositi s novom vrstom neprijatelja koji je brojčano nadmoćniji i koristi nepoznate metode i tehnike ratovanja.

Sam kontekst kraljevog dolaska na vlast također je utjecao na formaciju obrambenog sustava. Žigmund je kao mladić naslijedio kraljevske dužnosti, a baruni, koji su ga postavili na prijestolje, aktivno su radili na tome da se pozicioniraju iznad vladarskog autoriteta. Dijeljenjem zemlje, kako bi omogućio njihovu potporu, ograničio je veličinu kraljevskih posjeda, a pojavila se i nova prijetnja u obliku nekoliko pretendena na njegovo prijestolje. Vojnim akcijama i političkim djelovanjem uspio je ostati na vlasti, a u konačnici pobjeda nad barunima je utjecala na jačanje njegovog autoriteta u državi. Gotovo istovremeno s početkom njegove vladavine u njegovo neposredno susjedstvo dolaze Osmanlije predvođene sultanom Muratom I. te kasnije Bajezidom.

Ključan trenutak Kosovske bitke na Vidovdan 1389. godine stavio je srpsku srednjovjekovnu državu pod vazalstvo Osmanlija, što je omogućilo osvajačima da vrše upade na ugarsko-hrvatski teritorij. Uvidjevši da imaju osvajačke tendencije te da se neće zaustaviti samo na upadima Žigmund se odlučuje na kontraofenzivu te napada grad Nikopolje koji su Osmanlije zauzeli nekoliko godina prije. Nikopolje je ključna bitka, ne samo zbog činjenice katastrofalnog poraza kršćanske vojske, već zbog toga što je ona rezultirala kraljevim shvaćanjem potrebe promjene kompletnog vojno–obrambenog sustava. Kada se govori o takvom sistemu jasno je da se odmah pomisli o sistemu utvrda, koji je uistinu bio bitan detalj, ali važno je za napomenuti da se ne radi samo o tim promjenama već o kompletnom restrukturiranju na vojnom planu.

Vojno–obrambeni sustav ovisio je o nekoliko faktora. Prvi je bio ljudstvo, drugi o zemljama vazalima, dok je treći bio o pozicioniranju i opremanju fortifikacijske linije koji je imao cilj fizički zaustaviti neprijateljev prolazak. Posljednji je, naravno, bio između ostalog i

geografski uvjetovan te je s razlogom odabrana granica na tom dijelu Dunava. Prvi faktor nastojao je riješiti metodom novačenja vojnika iz redova seljaštva. Htio je do sada slabo ili nikako iskorišten izvor ljudstva iskoristiti kako bi ostvario nadmoć nad Osmanlijama. To je pospješio uvođenjem zakona koji su usustavili način i količinu ljudi koji bi se povlačili u vojsku, a istovremeno je reformirao obaveze plemstva koje ga mora pratiti u određene pohode. Tim potezom postavio je temelje profesionalne, ili u najmanju ruku poluprofesionalne, stajaće vojske koja bi bila dostupna te se lako opremila u slučaju stranih upada.

Podvrgavanje susjednih zemalja Balkanskog poluotoka također je dijelom imalo rezultirati povećanjem dostupnih snaga za obranu Žigmundovog teritorija, no glavni cilj je zapravo bio zaustaviti prodore prije dolaska do ugarsko-hrvatskih granica. Stavljanje tih zemalja pod vrhovnu vlast Ugarske bio je dugotrajan proces koji je uključivao vojne i diplomatske akcije u tim državama. Vojnim intervencijama kralj je branio interese njemu odanih frakcija u državi i podržavao je odane vazale. Također je prepoznao, moguće iz svog iskustva, da više pretendencija stvara nestabilnu situaciju u državi te da bi Osmanlije to mogli iskoristiti kako bi uspostavili svoju vlast i lakše napadali Ugarsku. Žigmund je bio pragmatičan čovjek i često je u promjeni političke situacije surađivao s bivšim protivnicima. Tako je na primjer despot Srbije Stefan Lazarević, koji je svoju vlast započeo kao sultanov podanik te čije su snage zadale posljednji udarac kršćanskoj vojsci u Nikopolju, na koncu postao jedan od najbližih stranih suradnika ugarskome kralju. Bosna i Vlaška bile su mu bitne iz geografskih razloga. Obje su naime veoma brdovite, što bi otežalo prolazak strane vojske kroz njih. Za potrebe ujedinjenja tih teritorija oformio je viteški red zvan Red zmaja. Tom institucijom stavio je velikaše i vladare tih, ali i drugih zemalja, pod jedan „krov” te im dao zajednički cilj obrane kršćanstva, odnosno borbe protiv Osmanlija. Njegov autoritet tim je potezom postao dvojak. Bio je senior u njihovom međudržavnom odnosu, odnosno imao je vrhovnu vlast nad tim teritorijem, a uz to je bio vođa Reda i njihov nadređeni u tom pogledu.

Posljednji element bio je fortifikacijski sustav na Dunavu. Kako izvori pokazuju, proces formacije te obrambene linije trajao je nekoliko desetljeća, a stejcanjem Beograda i pokušajem preuzimanja Golupca uslijedila je završna faza njegove izgradnje. Pozicija ovog sistema bila je odabrana iz strateških razloga. Već spomenuti odnos s balkanskim zemljama imao je svrhu zaustaviti prodor Osmanlija prije ugarske granice, no ukoliko se to ne bi ostvarilo, dunavske su fortifikacije bile zadnja linija obrane. Brdovita geografija Bosne i Vlaške štitila je Kraljevstvo

s bočnih strana, dok je na granici sa Srbijom, odnosno u sredini, jedina prirodna barijera bila Dunav. Postavljanjem utvrda na rijeku kralj je nastojao ojačati već postojeću geografsku prepreku. Po navedenim brojkama vojnika u garnizonu evidentno je da je samo nekoliko utvrda imalo dovoljnu snagu da je obrani od većeg osmanlijskog napada, ali postavljanjem impresivne riječne flote Žigmund je htio onemogućiti prelazak u Ugarsku. Detaljni izvori o tom sustavu ostali su sačuvani zahvaljujući korespondenciji teutonskih snaga koje su bile angažirane na tom prostoru. U spomenutim su izvorima navedeni kao časnici i organizatori obrane na južnoj granici Ugarske, a njihov dolazak bio je rezultat kraljeve dugogodišnje diplomatske kampanje. Oni nisu bili jedini stranci, Žigmund je na taj prostor dovodio mnoge stručnjake za gradnju brodova, mostova i naoružanja iz čitave Europe.

Sustav, koji je u ovome periodu formiran, na koncu je doživio neuspjeh. Brojčana i vojna nadmoć neprijatelja bila je presudni faktor propasti ovog cjelokupnog sistema. Uz to kralj nije uspio omogućiti adekvatna sredstva za održavanje fortifikacijskog sustava. Ipak, pojedini elementi preživjeti će Žigmundovo razdoblje. Narednih nekoliko stoljeća biti će obilježeno ratovima s Osmanlijama, a mnogi vladari će se susresti sa sličnim problemima kao i Žigmund Luksemburški. Model novačenja koji je kralj uveo nastaviti će se i u kasnijem periodu, a kasniji ranonovovjekovni trendovi u razvoju vojne tehnologije i misli dovesti će do stvaranja velikih stajaćih vojski. Isto tako mnogi njegovi nasljednici nastavljaju s pokušajima organizacije efektivnog sustava utvrda koji bi spriječio prodor Osmanlija, prvotno Matijaš Korvin te kasnije mnogi drugi što dovodi do uspostave Vojne Krajine.

8. POPIS PRILOGA

1. - Prikaz bitke kod Golupca 1428. godine. Nalazi se na tzv. Lazarovoj mapi Ugarske iz 1528. godine. Preuzeto iz Tamás Pálosfalvi, *From Nicopolis to Mohács : a history of Ottoman-Hungarian warfare, 1389-1526*. (Leiden: Brill, 2018), 73.
2. - Mapa koja prikazuje fortifikacijski sustav u srednjem Podunavlju. Preuzeto iz Silviu Oța, „The Teutonic Knights in the Southern Hungarian Kingdom Preperation for Battle,“ *Oblicza Wojny 7* (2023), 100.
3. - Ostaci Severinske utvrde. Preuzeto iz Silviu Oța, „The Teutonic Knights in the Southern Hungarian Kingdom Preperation for Battle,“ *Oblicza Wojny 7* (2023), 101.
4. - Prikaz Orșove na karti. Preuzeto iz Silviu Oța, „The Teutonic Knights in the Southern Hungarian Kingdom Preperation for Battle,“ *Oblicza Wojny 7* (2023), 102.
5. - Tlocrt Orșove. Preuzeto iz Silviu Oța, „The Teutonic Knights in the Southern Hungarian Kingdom Preperation for Battle,“ *Oblicza Wojny 7* (2023), 103.
6. - Tlocrt *Szentlászlóvára*. Preuzeto iz Dumitru Țeicu, *Medieval Fortifications in Banat* (Temišvar: Repertories Series, 2009), 119.
7. - Kompjutorska rekonstrukcija *Szentlászlóvára*. Preuzeto iz Dumitru Țeicu, *Medieval Fortifications in Banat* (Temišvar: Repertories Series, 2009), 120.
8. - Sjeverni toranj Szentlaszlovara. Preuzeto iz Dumitru Țeicu, *Medieval Fortifications in Banat* (Temišvar: Repertories Series, 2009), 139.
9. - Prikaz *Szentlászlóvára* i šireg područja na mapi. Preuzeto iz Dumitru Țeicu, *Medieval Fortifications in Banat* (Temišvar: Repertories Series, 2009), 118.
10. - Ptičji pogled arheoloških istarživanja *Szentlászlóvára* 2020. godine. Preuzeto iz Silviu Oța, „The Teutonic Knights in the Southern Hungarian Kingdom Preperation for Battle,“ *Oblicza Wojny 7* (2023), 106.
11. - Utvrda Mehadia. Preuzeto iz Silviu Oța, „The Teutonic Knights in the Southern Hungarian Kingdom Preperation for Battle,“ *Oblicza Wojny 7* (2023), 109.
12. - Tlocrt utvrde Mehadia. Preuzeto iz Silviu Oța, „The Teutonic Knights in the Southern Hungarian Kingdom Preperation for Battle,“ *Oblicza Wojny 7* (2023), 110.

9. BIBLIOGRAFIJA

IZVORI:

- A Magyarország és Szerbia közötti összeköttetések oklevéltára. 1198–1526.* Uredili Lajos Thallóczy and Antal Áldásy. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1907.
- Bak, János M., "Online Decreta Regni Mediaevalis Hungariae. The Laws of the Medieval Kingdom of Hungary" (2019). All Complete Monographs. 4. https://digitalcommons.usu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=lib_mono
- Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis.* Vols. I-XI. Urednik Georgius Fejér. Buda, 1829–1844.
- Codex Diplomaticus Partium Regno Hungariae Adnexarum,* ed. Lajos Thallóczy and Antal Aldasy (Budapest: Tudományos Akadémia, 1907)
- De la Broquière, Bertrandon. *Le Voyage d'Outremer de Bertrandon de la Broquière premier écuyer trenchant et conseiller de Philippe le Bon, duc de Bourgogne.* Uredio i anotirao Charles Henri Schefer. Paris: E. Leroux, 1892.
- Diplomatarium Relationum Reipublicae Ragusanae cum Regno Hungariae.* Uredili József Gelcich i Lajos Thallóczy. Budimpešta: Akadémia Történelmi, 18.
- Feneşan, Costin. *Der deutsche Orden im Severiner Banat und an der Niederen Donau in der ersten Hälfte des XV. Jahrhunderts, Urkunden und Auszüge.* Temišvar: Cosmopolitan Art, 2015.
- Zsigmondkori Oklevéltár.* Uredili Elemér Mályusz i Iván Borsa. Budimpešta: Magyar Országos Levéltár, 1951-2013, 12 vols

LITERATURA:

- Agoston, Gabor. „Ottoman Artillery and European Military Technology in the fifteenth and seventeenth centuries”, U: *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, vol. 47, br. 1/2 (1994), 15-48.
- Andrić, Stanko. „Sjeveroistočna Hrvatska“. U *Vrijeme sazrijevanja, vrijeme razaranja : hrvatske zemlje u kasnome srednjem vijeku*, ur. Marija Karbić, 255-305. Zagreb: Matica Hrvatska, 2019.
- Atiya, Aziz Suryal. *The Crusade of Nicopolis.* London: Methuen, 1934.
- Bak, János M. "Politics, Society and Defense in Medieval and Early Modern Hungary." U: *From Hunyadi to Rákóczi, War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary*,

- ur. János M. Bak i Béla K. Király, 1-23. New York: Social Science Monographs, Brooklyn College Press: Distributed by Columbia University Press, 1982.
- Baum, Wilhelm. *Kaiser Sigismund : Hus, Konstanz und Türkenkriege*. Graz: Styria, 1993.
- Borosy, Andras. "The *Militia Portalis* in Hungary before 1526." U: *From Hunyadi to Rákoczi, War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary*, ur. János M. Bak i Béla K. Király, 63-81. New York: Social Science Monographs, Brooklyn College Press: Distributed by Columbia University Press, 1982.
- Boulton, D'Arcy Jonathan Dacre. *The Knights of the Crown: The Monarchical Orders of Knighthood in Later Medieval Europe 1325-1520*. New York: St. Martin's Press, 1987.
- Chevalier, Jean i Alain Gheerbrant. *Riječnik simbola*. Zagreb: Nakladni zavod MH, 1994.
- Deroko, Aleksandar. *Srednjevekovni gradovi u Srbiji, Crnoj Gori i Makedoniji*. Beograd: Prosveta, 1950.
- DeVries, Kelly. "The Lack of a Western European Military Response to the Ottoman Invasions of Eastern Europe from Nicopolis (1396) to Mohacs (1526)." *The Journal of Military History* 63, no. 3 (1999): 539–559.
- Engel, Pál. *The realm of St Stephen: a history of medieval Hungary, 895-1526*. Preveo Tamás Pálosfalvi. London i New York: I. B. Tauris, 2001.
- Engel, Pál, and Norbert C. Tóth. *Itineraria regum et reginarum (1382–1438)*. Budapest: Mta-Mol, 2005.
- Fine, John V. A. Jr. *The Late Medieval Balkans, a Critical Survey from the Late Twelfth Century to the Ottoman Conquest*. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 2000.
- Fleet, Kate. "The Turkish Economy, 1071–1453." U: *The Cambridge History of Turkey, Volume I. Byzantium to Turkey, 1071–1453*, ur. Kate Fleet, 227–65. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Fodor, Pál. "Ottoman Warfare, 1300–1453." U: *The Cambridge History of Turkey, Volume I. Byzantium to Turkey, 1071–1453*, ur. Kate Fleet, 192–226. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Fodor, Pál. "The Ottoman empire, Byzantium and western christianity: the implications of the siege of Belgrade, 1456." *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* vol. 61, br. 1 (2008): 43–51.
- Fügedi, Erik. "Medieval Hungarian Castles in Existence at the Start of the Ottoman Advance." U: *From Hunyadi to Rákoczi, War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary*, ur. János M. Bak i Béla K. Király, 59-63. New York: Social Science Monographs, Brooklyn College Press: Distributed by Columbia University Press, 1982.
- Gündisch, Gustav, "Die Türkeneinfälle in Siebenbürgen bis zur Mitte des 15. Jahrhunderts", *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas* 2 (1937): 393-412.

- Grgin, Borislav. *Rumunjske zemlje u srednjem i ranom novom vijeku*. Zagreb: FF Press, 2006.
- Held, Joseph. "Peasants in Arms, 1437- 1438 & 1456." U: *From Hunyadi to Rákoczi, War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary*, ur. János M. Bak i Béla K. Király, 81- 103. New York: Social Science Monographs, Brooklyn College Press: Distributed by Columbia University Press, 1982.
- Holl, Imre. "Feuerwaffen und Stadtmauern: Angaben zur Entwicklung der Wehrarchitektur des 15. Jahrhunderts." *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 33 (1981), 201- 243.
- Hrvatska enciklopedija, s. v. „Jobagioni“.
- Jefferson, John. *The Holy Wars of King Wladislas and Sultan Murad*. Leiden, Boston: Brill, 2012.
- Joachim, Erich, 'König Sigmund und der Deutsche Ritterorden in Ungarn, 1429-1432: Mitteilung aus dem Staatsarchiv zu Königsberg', *MIÖG*, 33 (1912): 87-119.
- Kalić-Mijušković, Jovanka. *Beograd u srednjem veku*. Beograd: Srpska književna zadruga, 1967.
- Király, Béla K. "Society and War from Mounted Knights to the Standing Armies of Absolute Kings: Hungary and the West." U: *From Hunyadi to Rákoczi, War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary*, ur. János M. Bak i Béla K. Király, 23-59. New York: Social Science Monographs, Brooklyn College Press: Distributed by Columbia University Press, 1982.
- Klaić, Nada. *Povijest Hrvata u srednjem vijeku*. Zagreb: Globus, 1990.
- Klaić, Nada. *Srednjovjekovna Bosna : politički položaj bosanskih vladara do Tvrtkove krunidbe (1377. g.)*. Zagreb: Grafički Zavod Hrvatske, 1989.
- Kowalska-Pietrzak, Anna. „History of Poland During the Middle Ages”. U. *Poland. History, Culture and Society : Selected Readings*, ur. Eleonora Bielawska-Batorowicz, 61–93. Lodz: Institute of History University of Lodz, 2015.
- Kruse, Holger, Werner Paravicini i Andreas Ranft. *Ritterorden und Adelsgesellschaften im spätmittelalterlichen Deutschland : ein systematisches Verzeichnis*. Frankfurt am Main: Lang, 1991.
- Lexicon des Mittelalters*. Priredio Helmut Beumann. München: Verlag J.B. Metzler, 1995.
- Oța, Silviu. „The Teutonic Knights in the Southern Hungarian Kingdom Preparation for Battle“, *Oblicza Wojny*, 7, (2023.), 95-126.
- Pálosfalvi, Tamás. *From Nicopolis to Mohács : a history of Ottoman-Hungarian warfare, 1389-1526*. Leiden: Brill, 2018.

- Pisk, Silvija. „Castle Garić and honor banatus”. U: *Fortifications, defence systems, structures and features in the past, Fortifikacije, obrambeni sustavi i structure u prošlosti, Proceedings of the 4th International Scientific Conference of Medieval Archaeology of Institute of Archaeology, Zagreb, 7.-9 June 2017.*, ur. Tatjana Tkalčec, 343.-351. Zagreb: Institut za Arheologiju, 2019.
- Popović, Marko. *Beogradska tvrđava*, 2. izd. Beograd: Javno preduzeće „ Beogradska tvrđava.”, 2006.
- Popović, Marko. *Smederevo fortress*. Preveo Veselin Kostić. Beograd: Republički Zavod Za Zaštitu Spomenika Kulture Beograd, 2013.
- Posan, Laszlo. *Hungary and the Teutonic Order in the Middle Ages*. Budapest: Research centre for the Humanities, 2021.
- Posan, Laszlo. „Nicolaus von Redwitz – ein Diplomat und Informant des deutschen Ordens am Hof von Sigismund von Luxemburg“, *Yearbook for the study of military orders*, 26, (2021), 109-137.
- Prajda, Katalin. „The Florentine Scolari Family at the Court of Sigismund of Luxemburg in Buda”. *Journal of Early Modern History* 14 (2010), 513-533.
- Prlender, Ivica. "Sporazum u Tati 1426. godine i Žigmundovi obrambeni sustavi." *Historijski Zbornik* 44 (1991): 23-41.
- Prlender, Ivica. "Ugarsko-srpski odnosi za despota Stefana Lazarevića (1402.-1427)." Magistarski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1990.
- Rady, Martyn. *Nobility, land and service in Medieval Hungary*. Basingstoke i New York : Palgrave, in association with School of Slavonic and East European Studies, University College London, 2000.
- Rokai, Petar. "Poslednje godine balkanske politike kralja Žigmunda (1435-1437)." *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu* Vol. 12, br. 1 (1969.): 89-108.
- Schiltberger, Johannes. *Bondage and Travels in Europe, Asia and Africa (1396. - 1427.)*. London: Hakyult society, 1879.
- Schweiler, Gerald. „Rittuelle Diplomatie Die persönlichen Beziehungen Sigismunds von Luxemburg zu benachbarten Königen und den Herrschern des Balkans”, U: *Kaiser Sigismund (1386 – 1437) Zur Herrschaftspraxis eines europäischen Monarchen*, ur. Karel Hurza i Alexandra Kaar, 411-429. Beč: Böhlhau Verlag, 2012.
- Snider, Jason. „A key Document of Hungary’s Danube Frontier from 1429 Revisited” *Hadtörténelmi Közlemények* 135 (2022.): 633-657.

- Szakály, Ferenc. "Phases of Turco - Hungarian Warfare before the battle of Mohács." *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungariae* 33 (1979): 65-111.
- Szakály, Ferenc. "The Hungarian - Croatian Border Defense System and its Collapse." U: *From Hunyadi to Rákóczi, War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary*, ur. János M. Bak i Béla K. Király, 141-159. New York: Social Science Monographs, Brooklyn College Press: Distributed by Columbia University Press, 1982.
- The Oxford encyclopedia of medieval warfare and military technology. Vol. 3, Mercenaries – Zuerich.* Priredio Clifford J. Rogers. New York : Oxford University Press, 2010.
- Țeicu, Dimitru. *Medieval Fortifications in Banat*. Temišvar: Repertories Series, 2009.
- Veszprémy, László. "King Sigismund of Luxemburg at Golubac (Galamboc)." U: *Worlds in Change: Church Union and Crusading in the Fourteenth and Fifteenth Centuries*. ur. Christian Gastgeber, Ioan-Aurel Pop, Oliver Jens Schmitt, Alexandru Pop. (Transylvanian Review. 18, 2009. No. 2). 291-308.
- Whelan, Mark. "Sigismund of Luxemburg and the Imperial Response to the Ottoman Turkish Threat, c. 1410-1437." Ph.D. diss., University of London, 2014.

10. SAŽETAK

Vladavina Žigmunda Luksemburškog te njegovo ratovanje protiv Osmanskog Carstva neiscrpna je tema u hrvatskoj historiografiji. Jedan od manje istraživanih aspekata vezanih za ovu širu tematiku jest njegov vojno-obrambeni sustav u srednjem Podunavlju.

Nakon uvoda u temu i obrazloženja metodologije u ovom radu slijedi poglavlje o dosadašnjoj historiografiji vezanu za taj sustav. Slijedeća poglavlja prate kronološki razvoj ugarsko-osmanskih sukoba od pojave „osmanske ugroze“ do kraja Žigmundove vlasti i života. Uz kronološku podjelu rad prati razne mjere i napore kojima je kralj nastojao zaustaviti prodor osmanlijskih osvajača.

Analiza različitih povijesnih izvora i konzultacija s postojećom stručnom literaturom pokazala je da je Žigmund nastojao na tri glavna načina obraniti svoj položaj. Riječ je o reformi načina novačenja što je rezultiralo većim brojem dostupnih vojnika, odnosu sa susjednim vazalnim zemljama u svrhu kreiranja tampon zone te o formaciji jakog fortifikacijskog sustava na Dunavu između Beograda i Severina. Povijesni izvori, poglavito pisma Teutonskog reda, također pokazuju koje je veličine taj fortifikacijski sustav bio te na koji način je bio opremljen i održavan. U konačnici prikazani su razlozi i događaji zbog kojih navedeni sustav nije bio održiv u tom obliku.

Ključne riječi: Žigmund Luksemburški, Osmansko Carstvo, Teutonski red, vojno-obrambeni sustav, fortifikacije, Dunav

Abstract

The reign of Sigismund of Luxembourg and his warfare against the Ottoman Empire is an inexhaustible topic in Croatian historiography. One of the less researched aspects related to this broader theme is his military-defensive system in the middle Danube region.

Following the introduction to the topic and the explanation of the methodology, this paper proceeds with a chapter on the existing historiography related to this system. The subsequent chapters chronologically trace the development of Hungarian-Ottoman conflicts from the emergence of the "Ottoman threat" to the end of Sigismund's reign and life. Along with the chronological division, the paper follows various measures and efforts by which the king sought to halt the advance of Ottoman conquerors.

The analysis of various historical sources and existing literature has shown that Sigismund attempted to defend his position in three main methods. These methods include the reform of recruitment methods, resulting in a larger number of available soldiers, relations with neighboring vassal states to create a buffer zone, and the formation of a strong fortification system on the Danube between Belgrade and Severin. Historical sources, particularly the letters of the Teutonic Order, also reveal the scale of this fortification system as well as their equipment and maintenance. The reasons and events due to which the mentioned system was not sustainable in that form are presented in the end.

Key words: Sigismund of Luxembourg, Ottoman empire, Teutonic order, military-defensive system, fortifications, Danube

